

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

**Vnímání role školního psychologa pedagogickými
pracovníky**
Diplomová práce

Autor: Bc. Martina Kultová
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: PhDr. Jan Hubert

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Martina Kultová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Název závěrečné práce: **Vnímání role školního psychologa
pedagogickými pracovníky**

Název závěrečné práce AJ: Perception of school psychologist of teaching staff

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zabývá profesí školního psychologa, která v dnešní době nabývá na významu. Zastoupení této pozice na základních školách může být v okamžitém řešení výchovných, vzdělávacích či vztahových problémů dětí a tak lze u nich předcházet následnému rozvoji sociálně patologických projevů. Cílovou skupinou působení školního psychologa jsou žáci, rodiče a učitelé. Úkolem teoretické části je zprostředkovat informace o možnostech působení školního psychologa a o jeho spolupráci s cílovými skupinami, zejména s pedagogickými pracovníky, kde je součinnost velmi důležitá z hlediska dosažení kvalitních výsledků v práci se žáky.

V empirické části bude realizováno kvalitativní šetření pomocí rozhovorů, kdy skupinou respondentů budou učitelé. Cílem empirické části bude zjistit, jaké jsou zkušenosti a názory učitelů na práci školního psychologa a jak vnímají potřebnost jeho profese.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky
Pedagogická fakulta
Vedoucí práce: PhDr. Jan Hubert
Konzultant:
Oponent: Ing. et Bc. Stanislav Michek, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce: 7. 1. 2014
Datum odevzdání závěrečné práce: 27. 2. 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 27. února 2015

.....

Bc. Martina Kultová

Poděkování

Děkuji PhDr. Janu Hubertovi za odborné vedení a poskytnutí velmi cenných rad při vypracování diplomové práce. Poděkování patří i všem respondentům z řad pedagogickým pracovníků, kteří byli ochotni se podělit se svými zkušenostmi a názory. V neposlední řadě chci poděkovat mé rodině za trpělivost a toleranci.

Anotace

KULTOVÁ, Martina. *Vnímání role školního psychologa pedagogickými pracovníky*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 82 s. Diplomová práce.

Práce je zaměřena na problematiku školní psychologie a především na profesi školního psychologa v dnešním systému školství. Důležitost role školního psychologa je v okamžitém řešení výchovných, vzdělávacích či vztahových problémů dětí. Cílovou skupinou působení školního psychologa jsou žáci, rodiče a učitelé. Cílem teoretické části je zprostředkovat informace o možnostech působení školního psychologa a o jeho spolupráci s cílovými skupinami, zejména s pedagogickými pracovníky.

K šetření týkajícího se vnímání role školního psychologa pedagogickými pracovníky je použita výzkumná kvalitativní metoda - rozhovor, který je realizován s 11 respondenty. Cílem šetření je získat informace o zkušenostech pedagogických pracovníků s prací školních psychologů a prozkoumat jejich názory v této problematice. Pro dokreslení zkušeností z praxe školního psychologa je šetření doplněno kazuistikami žáků.

Klíčová slova: školní psychologie, školní psycholog, poradenské služby, pedagogický pracovník

Annotation

KULTOVÁ, Martina. *Perception of school psychologist of teaching staff*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2015. 82 pp. Diploma Dissertation DegreeThesis.

The work is focused on school psychology and especially the profession of school psychologists in today's education system. The importance of the role of the school psychologist may consist in a prompt solution of educational, pedagogical or relationship problems of children. The target group of a school psychologist is created by pupils, their parents and teachers. The aim of the theoretical part is to provide information about possibilities of a school psychologist and about his cooperation with target groups, especially teachers.

For analysing, how the pedagogy experts perceive the role of the school psychologist, a qualitative research method is applied- an interview which is realized with 11 respondents. The aim of this analysis is to obtain information about the experience of teaching staff with the work of school psychologists and to explore their opinions in this issue. The investigation is completed with case studies of students to illustrate the practical experience of a school psychologist.

Keywords: school psychology, school psychologist, consulting services, teachers

Úvod	9
1 Školní psychologie	11
1.1 Vývoj školní psychologie ve světě.....	13
1.2 Vývoj školní psychologie v České a Slovenské republice.....	15
1.3 Současný stav školní psychologie	16
2 Školní poradenské služby	20
2.1 Školní poradenské pracoviště.....	22
3 Školní psycholog	25
3.1 Pracovní činnosti školního psychologa.....	27
3.2 Charakteristika profese školního psychologa.....	31
4 Pedagogický pracovník	33
4.1 Osobnost pedagoga	34
5 Spolupráce školního psychologa a pedagogických pracovníků	37
5.1 Oblasti spolupráce školního psychologa a učitelů.....	38
6 Šetření vnímání role školního psychologa pedagogickými pracovníky	43
6.1 Sledovaný vzorek	43
6.2 Metody šetření a jejich použití	44
6.3 Analýza rozhovorů	45
6.3.1 Pedagogický pracovník 1	46
6.3.2 Pedagogický pracovník 2	47
6.3.3 Pedagogický pracovník 3	48
6.3.4 Pedagogický pracovník 4	49
6.3.5 Pedagogický pracovník 5	50
6.3.6 Pedagogický pracovník 6	51
6.3.7 Pedagogický pracovník 7	52
6.3.8 Pedagogický pracovník 8 a 9	53
6.3.9 Pedagogický pracovník 10	55
6.3.10 Pedagogický pracovník 11	56
6.4 Zobecnění faktů.....	57
6.5 Stanovení kategorií.....	61
6.6 Vyhodnocení výsledků šetření vnímání role školního psychologa pedagogickými pracovníky.....	66
6.7 Doplnění šetření – kazuistiky	67
6.7.1 Shrnutí kazuistik	71

6.8 Shrnutí celého šetření vnímání role školního psychologa pedagogickými pracovníky.....	71
Závěr.....	73
Seznam použitých zdrojů	76
Seznam příloh	82

Úvod

„Mnohdy mladým lidem chybí „rozhovor od duše k duši“, rodiče nemají čas a učitelé jsou často bezradní.“ (Daniela Fisherová)

Žijeme ve velmi složité době a stále častěji máme pocit, že se vše zrychluje, přibývá problémů, zhoršují se mezilidské vztahy. Vytrácí se úcta k druhým, výjimečné není ani nerespektování autority a naopak se setkáváme se stále více nevhodným a neslušným chováním, které přerůstá až v agresivitu. Dochází i k proměně vztahů uvnitř rodiny. Díky pracovnímu vytížení bohužel ubývá času, který bychom měli jako rodiče věnovat svým dětem.

To je velmi stručný pohled na to, jak se chováme my, dospělí lidé. My, kteří bychom měli být vzorem pro své potomky. Z psychologie známe, že jedním ze způsobů, jak se dítě učí, je učení nápodobou. Pokud dítě vidí kolem sebe samý shon, nevhodné chování, lze předpokládat, že si tyto návyky osvojí. Nedostatek chvil strávených s rodiči se začne projevovat citovým strádáním, které se následně může projevit snahou upoutat na sebe pozornost, leckdy právě i nevhodným chováním s agresivními projevy. Nelze opomenout i skutečnost, že s tím jsou nevyhnutně spojeny mimo jiné problémy s učením.

V tomto okamžiku si všichni uvědomíme, že je něco špatně. Marně hledáme, kde jsme udělali chybu a zda je možné ji napravit. Začneme si klást otázky, zda si dokážeme poradit sami, zda dokážeme najít způsob řešení a hlavně původ problému. Možná ani samotné dítě neví, že se s ním něco děje, a že jeho chování vybočuje z daných společenských norem.

Nyní se ocitáme v začarovaném kruhu. Pokud si nedokážeme pomoci sami, je nutné se obrátit na odborníky. Nabízí se více možností – pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče aj. V posledních letech se ovšem na školách setkáváme s novou pracovní pozicí, kterou je školní psycholog - odborný pracovník, jehož služby můžeme využít.

Škola neplní pouze funkci vzdělávací, ale nepochybně zastává i funkci výchovnou. Jak jsem již zmínila, v poslední době jsou na školách zřizovány pozice školních psychologů, které nabývají na významu. Práce školního psychologa je ocenitelná v okamžitém řešení výchovných, vzdělávacích a také vztahových

problémů. Cílovými skupinami, na které se jeho činnost zaměřuje, jsou žáci, učitelé a rodiče. Školní psycholog je právě osobou, na kterou se všechny tři zmíněné skupiny mohou obracet se svými problémy, o kterých již byla zmínka. Všichni by měli být dostatečně informováni o možnostech spolupráce s tímto odborným pracovníkem. Pokud školní psycholog působí na škole pravidelně, všichni jsou seznámeni s nabídkou jeho služeb, vše může probíhat operativněji a přirozenější cestou než prostřednictvím poradny, což je pro všechny velkým přínosem. Problém lze podchytit hned v začátku a je možno zamezit leckdy nedozírným následkům ohrožujícím samotné dítě a jeho okolí.

Domnívám se, že v práci s dětmi, zejména pak s těmi problémovými, je velmi podstatná součinnost pedagogů se školním psychologem, aby bylo dosaženo co nejkvalitnějších výsledků. Nelze opomenout, že k dobré spolupráci je nezbytná vzájemná důvěra všech zúčastněných. Získat důvěru žáků, rodičů a učitelů je mimo jiné jednou z předpokládaných osobnostních vlastností školního psychologa.

Cílem této práce je v teoretické části seznámit čtenáře s problematikou školní psychologie, jejího začlenění do školního poradenství a zaměřit se na činnost školního psychologa. Cílem šetření je ověřit, jakým způsobem vnímají pedagogové působení školního psychologa na školách a zda má praktický význam pro žáky, učitele, rodiče a jaký. Dalším cílem je zjistit zkušenosti pedagogů ze spolupráce se školními psychology a provést analýzu jejich názorů na potřebnost, přínos či naopak negativa zastoupení této profese na školách.

1 Školní psychologie

Školní psychologie je definována jako obor zkoumající a ovlivňující podmínky a výsledky školní výchovy a vzdělávání z pohledu psychologie a spadá do pedagogické psychologie.¹

Všeobecně lze školní psychologii chápat jako aplikovanou psychologickou disciplínu, jejímž předmětem je odborná činnost školního psychologa ve školách a jiných školských zařízeních. Jejím prvotním cílem je zabývat se vzdělávacími procesy a vzájemnými vztahy mezi školou, žáky a rodiči, což znamená psychologickými aspekty školského systému. Druhotným cílem školní psychologie je oblast vzdělávání, chování a profesní orientace.²

Štech³ uvádí definici Oaklanda a Cunninghama, ve které vymezuje školní psychologii jako označení: „*užívané v obecnější poloze pro profesionály vyškolené v psychologii a pedagogice, kteří jsou specialisty v poskytování psychologických služeb dětem a mladým lidem ve škole, v rodinách a v dalších sociálních prostředích, která ovlivňují jejich růst a vývoj*“.

Školní psychologie se vzájemně prolíná s jinými obory – pedagogikou, pedagogickou psychologií a s pedagogicko-psychologickým poradenstvím, přičemž předmětem pedagogicko-psychologického poradenství je poskytování služeb školám v poradnách zvenku a náplní pedagogické psychologie je výzkumné a teoretické zázemí. Oproti tomu je školní psycholog přímo součástí školy, což je velmi významná skutečnost spočívající v okamžitém uspokojení odborných psychologických služeb, jako je zejména diagnostika a intervence. Školní psychologie má budoucnost za předpokladu kooperace s dalšími vědami, jako je například sociologie výchovy či oborové didaktiky. Nelze opomenout její zaměření na potřeby žáků a rodičů, ale především na školu jako instituci.⁴

Pokud je konstatováno, že školní psychologie se rozvíjí s ohledem na školu a problémy školy se zabývá pedagogika, lze vyvodit fakt, že školní psychologie má

¹ HARTL Pavel; HARTLOVÁ Helena. Velký psychologický slovník. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 473.

² GAJDOŠOVÁ, Eva; VALIHOROVÁ, Marta. *Školská psychológia ako aplikovaná psychologická disciplína*. [online] Asociácia školskej psychológie [cit. 2014-06-23]. Dostupné z: <http://www.aspsr.sk/skolska-psychologia/ako-aplikovana-disciplina>

³ ŠTECH, Stanislav. Školní psychologie. In BAŠTECKÁ, Bohumíra. *Psychologická encyklopedie: aplikovaná psychologie*. 1.vyd. Praha: Portál, 2009. s. 397.

⁴ ŠTECH, Stanislav. Školní psychologie. In BAŠTECKÁ, Bohumíra. *Psychologická encyklopedie: aplikovaná psychologie*. 1.vyd. Praha: Portál, 2009. s. 397 – 400.

nejblíže k pedagogice. Zcela nepochybně školní psychologie souvisí i s dalšími vědami - s psychologií práce, vývojovou psychologií, sociální psychologií, psychologií osobnosti. Vývoj žáka je velmi složitý proces, jenž je ovlivňován vnitřními i vnějšími podmínkami a zaručeně i vlastní osobností žáka. Proto z tohoto pohledu je kooperace s výše uvedenými obory nevyhnutelná. Základem školní psychologie jako profese je úspěšnost rozvoje psychologických služeb ve škole, který je závislý na celistvém teoretickém a metodologickém systému.⁵

V neposlední řadě je možno zmínit vymezení Kavenské et al.⁶, ve kterém školní psychologii charakterizují jako „*mladou, perspektivní, specializovanou psychologickou vědu, jejíž zaměření vychází ze spojení pojmů psychologie a škola. Zaměřuje se na psychologické procesy aspektů a jevů, které se ve škole vyskytují, a subjektů, které se na fungování školy podílejí. Cílem školní psychologie je tedy poznat z psychologického hlediska fenomén školy, její subjekty, vztahy mezi nimi, jejich fungování a proměny, snažit se jim porozumět, a popsat je takové, jaké jsou.*“

Z této definice je evidentní cíl zaměření školní psychologie, kterým jsou výzkum a teoretické základy psychologických procesů vyskytující se ve škole, jako jsou například třídní a školní klima, procesy učení, interakce a komunikace, hodnocení školy. Předmětem zájmu školní psychologie by tedy měla být především škola, na kterou je třeba nahlížet jako na celek. Jinak je tomu třeba u pedagogické psychologie, kdy jsou v centru zájmu otázky učení, ale bez ohledu na prostředí a vztahy, kterými jsou provázány. Školní psychologie je důležitá zejména z pohledu jejího zaměření na praktické uplatnění.

Čáp a Mareš popisují školní psychologii jako vědu, která „*zkoumá a řeší výchovné a vzdělávací problémy ve školním kontextu z psychologického hlediska, pomáhá jednotlivým žákům i školním třídám, učitelům a učitelským sborům i vedení škol s jejich specifickými problémy, radí také rodičům v jejich výchovném působení.*“⁷

⁵ GAJDOŠOVÁ, Eva; VALIHOROVÁ, Marta. *Školská psychológia ako aplikovaná psychologická disciplína*. [online] Asociácia školskej psychológie [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://www.aspsr.sk/skolska-psychologia/ako-aplikovana-disciplina>

⁶ KAVENSKÁ, Veronika; SMÉKALOVÁ Eleonora et al. *Výzkum v oblasti školní psychologie v České republice*. [online] E-psychologie, elektronický časopis. [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/kavenska-et-al>.

⁷ ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. s. 28.

1.1 Vývoj školní psychologie ve světě

S pojmem školní psychologie se poprvé setkáváme na přelomu 19. a 20. století. Vyvíjí se ve dvou liniích – ranější americké a mladší evropské. Psychologické služby zaměřené na školní děti byly v USA dříve institucionalizovány. V Evropě ve 20. letech dochází ke zkoumání možností psychologie na školách, bylo založeno středisko školních služeb v Londýně, v centru dění byly ústavy pro výzkum dítěte spojené se jmény Němce W. Sterna či Francouze H. Wallona. Šířeji je školní psychologie rozvíjena až po 2. světové válce.⁸

Podstatné mezníky ve vývoji školní psychologie v USA:

- 1930 – první studijní magisterský program - obor školní psychologie;
- 1935 – certifikace titulu „školní psycholog“ v jednotlivých státech USA;
- 1947 – Součástí Americké psychologické asociace (APA) se stala Divize školní psychologie;
- 1954 – Thayer Conference - ve West Pointu – o vzdělávání a výcviku školních psychologů;
- 1963 – vydání časopisu *Journal of School Psychology*;
- 1965 – přijetí zákona o základním a středním vzdělávání – ukládá školám zabezpečit finanční prostředky na školní psychology;
- 1969 – Národní asociace školních psychologů (NASP);
- 1972 – založení The International School Psychology Committee – výměna zkušeností z oblastí školní psychologie;
- 1977-1979 – dílo *Psychology in the Schools in International Perspective* – autorem americký psycholog Catterall (nejvýraznější postava „otců zakladatelů“);
- 70. léta 20. st. – akreditace školních psychologů v jednotlivých státech USA, což znamenalo nárůst počtu akreditovaných studijních programů na univerzitách. Následně se tyto akreditace staly v 90. letech hlavním úkolem International School Psychology Association (ISPA) – asociace, která podporuje rozvoj školní psychologie na mezinárodní úrovni.
- 1982 – vydání učebnice *Handbook of School Psychology*;

⁸ PRŮCHA Jan. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 707.

- vydávání časopisů *School Psychology Quarterly*, *School Psychology Review*, *School Psychology International*.⁹

Vývoj praktické aplikace školní psychologie v USA se ubíral jiným směrem než v Evropě. Předmětem zájmu psychologů v USA jsou děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Z toho vyplývá jejich hlavní činnost, kterou je diagnostika a následně doporučení učitelům, jak s těmito dětmi pracovat.¹⁰

Speciálně vzdělávací potřeby vystihují 3 skupiny: první skupinou jsou děti se zdravotním postižením – tělesným, zrakovým, mentálním, vadami řeči či vývojovými poruchami učení nebo chování, do druhé skupiny lze zařadit děti se zdravotním znevýhodněním - zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a třetí skupinou jsou děti se sociálním znevýhodněním – ohrožené sociálně patologickými jevy, žijící v rodinách s nízkým sociálním postavením či s nařízenou ústavní výchovou. K dětem se speciálně vzdělávacími potřebami je nutné přistupovat individuálně s ohledem na jejich vadu či hendikep a vytvořit jim vhodné podmínky ke vzdělávání.

V USA není školní psycholog součástí systému poradenských služeb jako v České republice, ve Velké Británii je pozice školního psychologa nahrazena tzv. *Educational Psychologist*, který má ve své kompetenci poskytování služeb více školám v regionu. Vývoj poradenských služeb v Evropě je způsoben diferenciací školských systémů, nicméně lze hovořit o jednotném „evropském modelu“. Počáteční zaměření školní psychologie spočívalo v zájmech o školní problémy dětí, později v testování intelektových schopností. V současnosti se školní psychologie zaměřuje na celý systém školy, prevenci, rozvoj kvalitních přístupů při vyučování, třídního a školního klimatu. V závislosti na ekonomické a kulturní úrovni jednotlivých států se školní psychologie rozvíjela po druhé světové válce nejdříve ve Velké Británii, Francii a Německu, později následovaly další státy. Důležitým mezníkem v rozvoji školní psychologie bylo založení asociace v roce 1982 -

⁹ ŠTECH, Stanislav; ZAPLETALOVÁ Jana. *Úvod do školní psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 18-23.

¹⁰ KAVENSKÁ, Veronika; SMÉKALOVÁ Eleonora et al. *Výzkum v oblasti školní psychologie v České republice*. [online] E-psychologie, elektronický časopis. [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/kavenska-et-al>

International School Psychology Association (ISPA), ve které je v dnešní době 60 států a jejím cílem je podpora a rozvoj školní psychologie.¹¹

1.2 Vývoj školní psychologie v České a Slovenské republice

První publikované zmínky o školní psychologii v Československu se objevily již ve 20. letech 20. století. Podle názoru Štecha¹² v debatách a studiích z této doby jsou zakotveny základy dnešní podoby školní psychologie. Po druhé světové válce byla situace v rozvoji školní psychologie příznivější na Slovensku. Mezi hlavní průkopníky řadíme L. Ďuriče a J. Hvozdíka. V 50. – 60. letech byly založeny Psychologické výchovné kliniky v Bratislavě, Košicích a Banské Bystrici, které byly předchůdci dnešních pedagogicko-psychologických poraden. Po roce 1975 byl rozmach školní psychologie utlumen a k jeho obnovení došlo až po roce 1989. V České republice pozvolné prosazování školní psychologie přinesl také až polistopadový vývoj po roce 1989. V roce 1990 byla založena díky J. Hvozdíkovi a A. Furmanovi Asociace školní psychologie (AŠP), která je v dnešní době rozdělena na slovenskou a českou sekci.

AŠP se především zasloužila o legislativní zakotvení školní psychologie. Záměrem asociace je prosazování služeb školních psychologů včetně jejich odborného vzdělávání a vzájemné spolupráce a sdružování odborníků v oboru školní psychologie. Asociace je též členem výše zmiňované Mezinárodní asociace školních psychologů ISPA. V rámci seznamování s aktuálními tématy ze školní psychologie vydává AŠP časopis Školský psycholog.

Počet školních psychologů se od 90. let výrazně zvýšil – počet 50 v roce 1996, rok 2001 - cca 110, rok 2007 - cca 200 a v posledních letech jsou odhady okolo 300-350 školních psychologů. Mezi hlavními průkopníky školní psychologie v České republice můžeme jmenovat Jiřího Mareše, Stanislava Štecha a Janu Zapletalovou.¹³

¹¹KAVENSKÁ, Veronika; SMÉKALOVÁ Eleonora et al. *Výzkum v oblasti školní psychologie v České republice*. [online] E-psychologie, elektronický časopis. [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/kavenska-et-al>

¹²ŠTECH, Stanislav; ZAPLETALOVÁ Jana. *Úvod do školní psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 26-35.

¹³KAVENSKÁ, Veronika; SMÉKALOVÁ Eleonora et al. *Výzkum v oblasti školní psychologie v České republice*. [online] E-psychologie, elektronický časopis. [cit. 2012-07-10]. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/kavenska-et-al>.

Důležitou aktivitou pro rozvoj školní psychologie je realizování každoročních odborných konferencí pořádaných pod názvem „Novinky v pedagogické a školní psychologii“ ve Zlíně a „Đuričové dni“ na Slovensku. Hlavní náplní těchto konferencí je setkávání školních psychologů, učitelů a dalších osob zaměřených na danou problematiku, při kterých jsou předávány zkušenosti z praxe, z oblasti výzkumu, nových přístupů k problematice. V neposlední řadě přispívají k rozšíření problematiky aplikace školní psychologie na školách. Aktuální informace z oblasti školních poradenských služeb lze získat na internetových stránkách Asociace školní psychologie.

1.3 Současný stav školní psychologie

Jak již bylo zmíněno, školní psychologie se v České republice rozvíjí téměř 20 let, ale důležitým mezníkem se stalo její legislativní zakotvení v roce 2005, kdy byla vydána Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (včetně novelizace č. 116/2011). Obsahem vyhlášky je charakteristika školských poradenských zařízení, mezi něž patří pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra. V příloze 1-3 vyhlášky jsou konkretizovány činnosti, které jednotlivá poradenská pracoviště poskytují.¹⁴ Metodicky je systém poradenských služeb řízen institucí pod názvem „Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků“.

V roce 2001 vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dokument Bílá kniha, který zmiňuje zavádění školních psychologů do škol. Zdůvodňuje potřebu zakotvení této profese v systému školství zejména z pohledu nárůstu dětí s problémy s učením, ohrožených negativními jevy či v osobnostním vývoji. Dále poukazuje na nezbytný pozitivní vývoj vztahů mezi rodinou a školou, integraci dětí se zdravotním handicapem či podporu mimořádně nadaných žáků. Nezapomíná ani na potřebnou činnost školního psychologa, kterou je práce s učiteli a péče o ně.

Mezi dalšími předpisy důležité pro činnost školních psychologů lze například jmenovat Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším

¹⁴ Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. [online], MŠMT [cit. 2014-07-15].
Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>

odborném a jiném vzdělávání, Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, Vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Fakt, že je zavádění školních psychologů do škol aktuálním tématem dokazují i projekty, které byly v rámci České republiky realizovány. Financování bylo zajištěno prostřednictvím Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR. Jedná se o následující projekty:

- VIP – Kariéra (Vzdělávání - Informace – Poradenství – Kariéra);
- RŠPP VIP II. (Rozvoj školních poradenských pracovišť – Vzdělávání – Informace – Poradenství II.);
- RAMPS VIP III. (Rozvoj a metodická podpora poradenských služeb – Vzdělávání – Informace – Poradenství III.).

VIP – Kariéra

Tento projekt byl realizován v období let 2005 – 2008 na 105 školách a cílem bylo zřídit místa pro školní psychology či speciální pedagogy v rámci školních poradenských center. Studie provedená F. Tomáškem¹⁵, která byla vypracována na základě informací získaných ze zkušeností ředitelů škol zapojených do projektu, poukazuje na skutečnost, že přítomnost školních psychologů se velmi osvědčila. Jeho spolupráce s ostatními pracovníky školy se potvrdila jako přínosná při řešení každodenních problémů ve škole, zejména v oblasti řešení výchovných problémů, krizových situací a zvýšení prevence. Nelze nezmínit ani fakt, že ředitelé mezi pozitivy uvádí i zlepšení vztahů mezi učiteli a žáky, zlepšení atmosféry ve škole a zkvalitnění komunikace. I přesto, že s touto profesí byla spojována jistá míra mytizace, byli psychologové kladně přijati v 48% všech zúčastněných škol. Celkově byl projekt VIP Kariéra vyhodnocen jako velmi efektivní a smysluplný. Jeho ukončení vnímalo 99% učitelů negativně.

Projekt RŠPP VIP II.

Projekt byl realizován v letech 2009 – 2011 – cílem bylo pevné zakotvení školských poradenských pracovišť, jejich podpora, zlepšení kvality a v neposlední řadě vzdělávání a metodická podpora pracovníků – školních psychologů, speciálních pedagogů, výchovných poradců a učitelů. Učitelům metodické vedení napomohlo

¹⁵TOMÁŠEK, František. Školní poradenské pracoviště a kvalita školy z pohledu ředitelů škol. *Školský psycholog*. 2010, roč. 12, č. 1/2, s. 39 – 46.

například najít cestu, jak pracovat se žáky se zdravotním postižením či jak sestavovat individuálně vzdělávací plány žáků.¹⁶

Projekt RAMPS VIP III.

Projekt byl realizován v období let 2011 – 2013, je to třetí navazující projekt, jehož cílem bylo vytvoření metodické podpory a propojení školních a školských systémů poradenských služeb, rozšíření sítě středisek výchovné péče poskytujících preventivní služby. Důraz byl kladen na sjednocení kvality poskytovaných poradenských služeb na území České republiky. Metodická podpora měla přispět ke zlepšení komunikace, zkvalitnění služeb a stanovení klíčových kompetencí. Cílovými skupinami byli pedagogičtí pracovníci škol, pracovníci Středisek výchovné péče, pedagogicko-psychologických poraden, speciálně pedagogických center a v neposlední řadě žáci, zejména ti se speciálně vzdělávacími potřebami.¹⁷

Podle zkušeností získaných v rámci projektů lze doložit, že z pohledu učitelů je práce školních psychologů vítána a kladně hodnocena. Z analýzy vyplývá, že je řešena problematika zaměřená zejména na práci se žáky a třídami, dále na individuální konzultace s učiteli. Nelze opomenout oblast interakce s vedením škol, školního klimatu, autoevaluace školy a personálních otázek.¹⁸

Dalším pozitivním důkazem o rozšiřování práce školních psychologů je i situace v Pardubicích, které jsou jediným městem v České republice se školními psychology na všech základních školách. Na části z nich je činnost školního psychologa financována z prostředků EU, ostatní z financí města. Práce psychologů se podle dostupných informací velmi osvědčila a vzhledem ke společenskému vývoji se ukazuje jako nezbytná. Díky vstřícnosti vedení měst pracují psychologové i v dalších městech – Náchodě, Novém Městě nad Metují, Břeclavi, Brně.

Všechny realizované projekty byly nepochybně přínosné, nicméně je to stále velmi málo v oblasti rozšiřování služeb odborných pracovníků – školních psychologů. Podle České školní inspekce působil školní psycholog pouze na 11,4 % základních škol, což není zdaleka optimální počet. Proto dalším vstřícným krokem, který lze zmínit, bylo vyčlenění částky 50 milionů korun na tuto oblast, které by

¹⁶ *Přežijí poradenská školní pracoviště?* [online] Učitel'ské noviny [cit. 2014-07-18]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=6194>

¹⁷ *RAMPS-VIP III.* [online] Národní ústav odborného vzdělávání [cit. 2014-07-18]. Dostupné z <http://www.nuov.cz/ramps-vip-iii>

¹⁸ KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. s. 56-57.

měly být rozděleny do jednotlivých krajů.¹⁹ Jedná se o rozvojový projekt vyhlášený Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy zaměřený na podporu školních psychologů, speciálních pedagogů a metodiků a je určený pro základní a střední školy a zároveň pro střediska výchovné péče a pedagogicko-psychologické poradny.

Další příležitostí škol, jak získat v budoucnu finanční prostředky je prostřednictvím strukturálních fondů Evropské unie. V operačním programu 2014 – 2020 Výzkum, vývoj a vzdělávání je navrhovaná podpora zaměřená na „*zlepšení pedagogicko-psychologického poradenství a speciálně pedagogického poradenství k zajištění lepšího diagnostikování individuálních potřeb dětí a žáků a navrhování vhodných vyrovnávacích a podpůrných opatření v součinnosti s MŠ a ZŠ*“.²⁰

¹⁹ Ministerstvo vyčlení 50 milionů na školní psychology [online] Aktualně.cz [cit. 2014-07-18]. Dostupné z <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/ministerstvo-vycleni-50-milionu-na-skolni-psychology/r~8718b80ec6f711e3a1ef002590604f2e/>

²⁰ Operační program Výzkum, vývoj, vzdělávání [online] MŠMT [cit. 2014-10-21]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/OP_VVV/OP_VVV_k_16_7.2014.pdf

2 Školní poradenské služby

Dorůstající generace dnešní doby je velmi různorodá z pohledu toho, v jakých podmínkách vyrůstá, jaké má rodinné zázemí, jaká je sociální a finanční situace dané rodiny, jak mnoho času věnují rodiče svým dětem a v neposlední řadě i jak je ovlivněná celkovou dnešní společenskou situací. Děti jsou mnohem více ohroženy společensky nežádoucími jevy, jako jsou zvyšující se agresivita, šikana (aktuálně vehementně rozšiřující se kyberšikana) a dále výchovnými a vzdělávacími problémy. Mnoho rodin je neúplných, nebo jsou rodiče velmi zaměstnaní, což se také odráží na výchově dětí. Děti tráví svůj volný čas bez dozoru dospělých, často pouze žijí ve virtuálním světě, u počítačů a televizních obrazovek. Prostřednictvím médií a sociálních sítí se dostávají k různorodým informacím, které nedokážou sami vyselektovat, co je dobré a co je špatné. Odtud je jen krůček k tomu, aby se staly obětí některých patologických jevů. V okamžiku vzniku problematických otázek – již zmíněného ohrožení rizikovými jevy, vznikem prospěchových či výchovných problémů, si rodiče leckdy nedokáží poradit sami, nevědí, na koho se obrátit. Proto v dnešní době nabývá na významu poskytování poradenských služeb v rámci systému školství.

Pojmu „školní poradenské služby“ předcházela termín „výchovné poradenství“. Opekarová²¹ označuje výchovné poradenství termínem „*koncepce odborných poradenských a podpůrných služeb v otázkách výchovy a vzdělávání dětí a mládeže. Zabývá se otázkami souvisejícími s psychologickými, pedagogickými, pedagogickopsychologickými a speciálně pedagogickými aspekty ontogeneze dětí a mládeže od předškolního věku až do období dospívání.*“ Vzhledem k tomu, že systém poradenských služeb spadá do kompetencí resortu školství, je používán termín „školní poradenské služby“. Historický vývoj systému výchovného poradenství lze popsat v následujících bodech:

- 1963 – ustanovení prvních výchovných poradců (Směrnice Ministerstva školství);
- 1967 – vznik pedagogicko-psychologických poraden (Pokyn Ministerstva školství a kultury);

²¹ OPEKAROVÁ, Olga. *Kapitoly z výchovného poradenství: Školní poradenské služby*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. s. 7.

- 1993 – Speciálně pedagogická centra při speciálních školách (Předpis MŠMT);
- 1994 – Institut pedagogicko-psychologického poradenství.

Po roce 1989 došlo k postupné stabilizaci poradenských služeb, zejména díky zkušenostem učitelů a výchovných poradců. Školní instituce jsou nejvíc spjaty s výchovou a vzděláváním dětí, proto by měly právě ony, dle zkušeností pedagogů, dětem pomáhat v jejich vývoji, poradit jim při řešení problémů a také působit preventivně v oblasti vzniku sociálně patologických jevů.²²

Poskytování poradenských služeb je legislativně zakotveno v Zákoně č. 561/2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, dále vyhláškou č. 116/2011 Sb. (novela vyhlášky č. 72/2005 Sb.) o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních a vyhláškou č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Na základě výše uvedené legislativy patří mezi školská poradenská zařízení či instituce:

- pedagogicko-psychologická poradna;
- speciálně pedagogické centrum;
- škola.²³

Pedagogicko-psychologické poradny (dále jen „PPP“) jsou zřizovány v každém správním celku České republiky. PPP poskytují služby dětem, žákům a studentům, dále rodičům, pedagogům a školám. Jejich hlavní činností jsou komplexní či speciálně zaměřená diagnostika, nápravná péče, prevence rizikového chování, intervence, poradenská činnost zaměřená na rozvoj osobnosti, konzultační a informační činnost pro pedagogické pracovníky, zpracování odborných posudků, spolupráce s dalšími státními institucemi. V PPP služby poskytují psychologové, speciální pedagogové a sociální pracovníci. Služby jsou poskytovány bezplatně.

Speciálně pedagogická centra (dále jen „SPC“) se zaměřují na pomoc a podporu klientů se zdravotním postižením (vady řeči, zraku, sluchu, tělesně postižení, mentálně postižení, poruchy autistického spektra, hluchoslepí či více vadami). Nabízejí pomoc rodičům, školám, kde je dítě integrováno a přímo učitelům,

²² OPEKAROVÁ, Olga. *Kapitoly z výchovného poradenství: Školní poradenské služby*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. s. 7 – 8.

²³ OPEKAROVÁ, Olga. *Kapitoly z výchovného poradenství: Školní poradenské služby*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. s. 17.

v jejichž třídě jsou postižení žáci integrováni. Mezi činnostmi, které SPC nabízí lze jmenovat depistáž dětí se zdravotním postižením, diagnostiku, poradenské služby, zpracování individuálně výchovně-vzdělávacích programů integrovaných žáků, preventivní činnosti v oblasti sociálně patologických jevů. Zde jsou služby poskytovány týmem složených ze stejných profesí jako u PPP a může být doplněn o další odborníky – terapeuty, fyzioterapeuty, logopedy, etopedy, pediatry, neurology či psychiatry.²⁴

2.1 Školní poradenské pracoviště

Jak bylo již zmíněno, cílem této práce je zaměření na poradenství poskytované přímo ve školách, zejména školními psychology.

Poradenská pracoviště na školách jsou zřizována za účelem podpory kvalitního výchovně-vzdělávacího procesu dětí. Žáci, kteří mají poruchy učení, prospěchové problémy, jsou ohroženi sociálně patologickými jevy či naopak jsou mimořádně nadaní, potřebují komplexní péči a ta jim může být poskytnuta právě prostřednictvím školního poradenského pracoviště.

Poskytování poradenských služeb je upraveno vyhláškou č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních s následnou novelou č. 116/2011 Sb. V této vyhlášce jsou také popsány činnosti jednotlivých pracovníků školního poradenského pracoviště. K vyšetření žáka je nutný písemný souhlas rodičů.

Školní poradenské pracoviště je tvořeno týmem složeným z následujících pracovníků:

- výchovný poradce;
- školní metodik prevence;
- speciální pedagog;
- školní psycholog.

Obsazování pozic speciálního pedagoga a školního psychologa je velmi závislé na finančních prostředcích dané školy. Je proto nutné opět zmínit nedostatek finančních prostředků v této oblasti. Na některých školách jsou čerpány finanční zdroje z evropských fondů, jiné jsou dotovány z rozpočtu města. Financování služby

²⁴ KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. s. 18-20.

v kompetenci škol vzhledem k velikosti jejich rozpočtu je v převážné části nereálné, což znamená, že si školního psychologa nemohou dovolit zaměstnat nebo jen na velmi malou část úvazku.

Výchovný poradce

Pozice výchovného poradce na školách je v dnešní době stále zastupována učitelem. Poskytování poradenských služeb je v koordinaci s ostatními pracovníky poradenského pracoviště, s vedením školy, s učiteli a zejména s třídními kolektivy a jednotlivými žáky. Dosažení úspěšných výsledků závisí na komunikačních a motivačních schopnostech daného pracovníka. Jednotlivé činnosti jsou popsány v příloze 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb. Do pracovní náplně patří zejména kariérové poradenství a metodické a informační činnosti (např. metodická pomoc pedagogům, poskytování informací o činnostech školy). Další činností je zprostředkování diagnostiky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a následně koordinace vzniku individuálně vzdělávacího plánu. Výchovný poradce spolupracuje s třídními učiteli, pokud mají ve třídě žáky vyžadující v oblasti svého vývoje a vzdělávání zvláštní pozornost, ať už jsou to žáci se špatným prospěchem či naopak s projevy mimořádného nadání. V případě řešení závažnějších problémů je nutná další spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Pokud součástí poradenského pracoviště není školní psycholog, přejímá jeho činnost výchovný poradce. Jedná se zejména o práci se třídou.

Školní metodik prevence

Školní metodik prevence se zaměřuje především na primární prevenci vzniku rizikového chování u žáků. Je jím opět učitel dané školy. Do kompetence metodika prevence spadají činnosti metodické a koordinační, informací a poradenské. Nejdůležitějším úkolem je tvorba minimálního preventivního programu školy a následná koordinace pedagogických pracovníků při jeho realizaci. Hlavním cílem práce je celkově předcházet vzniku a dalšímu rozvoji rizikového chování ve škole.

Speciální pedagog

Speciální pedagog se podílí na podpoře a integraci žáků se zdravotním postižením a se zdravotním a sociálním znevýhodněním. Pro speciálního pedagoga je důležitá vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

a její novelou č. 147/2011 Sb. Speciálního pedagoga může doplňovat v jeho péči o žáky se zdravotním postižením asistent pedagoga.²⁵

Školní psycholog

Vzhledem k tomu, že školní psycholog je hlavním tématem diplomové práce, bude této profesi věnována samostatná kapitola.

Pro správné fungování poradenského pracoviště je nezbytná kvalitní spolupráce s učiteli, včetně zpětné vazby a reakce na již realizované aktivity. Nelze ani opomenout seznámení žáků a rodičů s nabídkou služeb školního poradenského centra. Důležitá je především vhodná a otevřená komunikace s rodiči, osobní přístup a participace rodičů na předcházení vzniku problému dítěte ve spolupráci s třídním učitelem. Koordinátorem poradenských služeb ve škole je školní psycholog, pokud je ovšem součástí školy.²⁶

²⁵ KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. s. 25-74.

²⁶ KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. s. 27-28.

3 Školní psycholog

Školní instituce mají plnit několik funkcí:²⁷

- vzdělávací;
- socializační;
- výchovnou;
- rekreační;
- pečovatelskou;
- profesionalizační;
- selekční;
- poradenskou.

Poslední jmenovaná funkce se z velké části týká profesního poradenství, které je zajišťováno výchovnými poradci. Podle Krause by tuto funkci měli zastávat opravdoví profesionálové – psychologové.

Školní psycholog poskytuje efektivní služby pomáhající dětem k tomu, aby byly úspěšné společensky, behaviorálně a emocionálně, poskytuje přímé služby dětem, rodičům, pedagogům a dalším pracovníkům k vytvoření vhodného sociálního prostředí ke vzdělávání. Dále podporuje tvorbu bezpečného prostředí, předchází vzniku problémového chování a podílí se na zlepšování vztahů mezi rodiči a školou. Řídí se etickými a právními kodexy.²⁸ „Školní psychologové vnášejí do škol specifika poradenské práce a napomáhají především vytvářet systém prevence a včasné identifikace výukových obtíží žáků a jejich reedukace. Psychologové se mohou intenzivně věnovat metodické podpoře učitelů. Dále např. zajišťují intervenci v krizových situacích a učitele seznamují s možnými reakcemi žáků na krizové situace“.²⁹ Dlouhý³⁰ se zamýšlí nad tím, že škola je nejvhodnější místo pro posilování a podporu bio-psycho-sociálního zdraví, což znamená, že podpora v tomto směru by mohla být pracovní náplní právě školního psychologa. Dále konstatuje, že dalším důvodem k zavádění psychologů do škol je přemíra výukových

²⁷ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 216 s.

²⁸ WILLIAMS, Barbara Bole. National Association of School Psychologists Model for Comprehensive and Integrated School Psychological Services. *School Psychology Review*. 2010, roč. 39, č. 2, s. 320.

²⁹ PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 936 s.

³⁰ DLOUHÝ, Petr. Školní psychologie po česku. *Propsy – časopis pro moderní psychologii*. 1997, roč. 3, č. 4, s. 10 – 11.

požadavků na učitele, díky kterým učitelé nemají již čas vychovávat děti v potřebné míře. Jako další v řadě lze uvést definici Nováčkové³¹: „školní psycholog by měl působit jako odborník primární prevence, měl by ovlivňovat samotný vzdělávací proces, jeho psychologický dopad na děti a to zejména přes práci s učiteli, s celým učitelským sborem, přes ředitele. Měl by se podílet na koncepci školy a pomáhat vedení školy tuto koncepci naplňovat“.

Zajímavý pohled na profesi školního psychologa uvádí Rejlová³², kdy je podle ní psycholog nezávislým odborníkem a specialistou, který bude reagovat na konkrétní požadavky školy, bude schopen analyzovat a identifikovat problémy. Součástí práce školního psychologa je oblast primární prevence, která má souvislost se stylem práce učitelů a jejich postoji. Zvolením vhodného stylu vzdělávání učitelé mohou předcházet nežádoucím společenským jevům – stresu, nezájmu, negativnímu přístupu ke vzdělávání či osobnímu přístupu k okolí. Prevence patologických jevů začíná právě při vzdělávání a je považována za nejdůležitější znak charakterizující školní psychologii. Tím se poukazuje na pozitiva práce školního psychologa, že pokud se stane součástí školy, lze díky jeho činnostem preventivně působit proti vzniku rizikového chování žáků a následně rozvoji patologických jevů.

Opodstatněnost působnosti školních psychologů na školách lze najít u Jiřího Mareše³³ již v roce 1997. Konstatuje, že školního psychologa nelze v žádném případě považovat za konkurenta pedagogicko-psychologické poradny, ale naopak za spolupracovníka. Pracovní činností školního psychologa je spolupráce s jednotlivými žáky, třídami a učiteli. Důležitým bodem v práci školního psychologa jsou preventivní činnost – primární, sekundární a částečně i terciární. Za veliký přínos Mareš považuje přítomnost školního psychologa ve škole a tím pádem i možnost bezodkladného zahájení řešení problému již v jeho zárodku, čímž lze předejít dlouhým objednacím lhůtám v poradnách. Institut psychologa je koncipován jako služba škole vycházející z konkrétních potřeb školy a ostatních cílových skupin – žáků, rodičů a učitelů. Dalším zásadním pozitivem udává Mareš³⁴ přístupnost

³¹NOVÁČKOVÁ, Jana. Pozvedneme svůj hlas? Současná vzdělávací realita jako východisko pro školní psychologii. *Učitelské noviny*. 1996, roč. 99, č. 28, s. 19.

³²REJLOVÁ, Jarmila. Pojetí školní psychologie v České republice. In FURMAN, A., MAREŠ, J. *Sborník referátů ze 4. Sjezdu Asociace školní psychologie Školní psychologie '96*. Banská Bystrica 12. – 13. 3. 1996. Hradec Králové: Nucleus, 1996, s. 28 – 31.

³³MAREŠ, Jiří. Dopis prvnímu náměstkovi ministra školství ČR Dr. F. Kozlovi. *Školský psycholog*, 1997, roč. 7, č. 1/2, s. 23 – 24.

³⁴MAREŠ, Jiří. Situace školní psychologie v ČR. *Školský psycholog*, 1998, roč. 8, č. 1, s. 7 – 14.

ke klientům z pohledu mezilidských vztahů. Je založeno na navozování oboustranné důvěry, jak ze strany žáka, tak ze strany psychologa, na každodenním kontaktu, poznávání se, nenásilnému sblížení v přirozeném prostředí školy, znalosti školního prostředí včetně vztahů a zejména hlavně díky povědomí žáka o působnosti psychologa na škole. Mareš názorně srovnává posloupnost předávání pacientů či klientů v lékařských a psychologických praxích mezi jednotlivými stupni.

Tab. č. 1- Volné srovnání lékařů a psychologů

Lékaři	Psychologové
Praktický a rodinný lékař (lékař prvního kontaktu)	Školní psycholog nebo poradenský psycholog působící větší část svého úvazku v terénu
Odborný lékař ve sdruženém ambulantním zařízení (dříve lékař na poliklinice)	Poradenský psycholog působící převážně v pedagogicko-psychologické poradně
Klinický lékař v menších nemocnicích	Klinický psycholog v nemocnici
Klinický lékař ve fakultních nemocnicích	Klinický psycholog ve specializovaném zařízení

Zdroj: MAREŠ, J. Situace školní psychologie v ČR *Školský psycholog*, 1998, roč. 8, č. 1, s. 7 – 8.

Školní psycholog je na úrovni praktického lékaře, který pracuje bezprostředně s pacientem a následně ho doporučuje k dalšímu odborníkovi. Stejně tak školní psycholog může doporučit žáka k dalšímu vyšetření do pedagogicko-psychologické poradny. Nicméně diskuze z devadesátých let dokládají, že školní psycholog není pouhou „prodlouženou rukou poradny“. Jeho pracovní náplň je mnohem širší a zaměřenost na diagnostiku naopak menší. Přesto nelze opomíjet určitou podobnost těchto profesí, což zmiňuje i Facová.³⁵ Konstatuje, že praktický lékař může některé stavy vyřešit okamžitě, k ostatním je nutné spolupráce se specialistou. V oblasti školství je pozice školního psychologa vnímána jako nenahraditelná služba provázaná s dalšími specialisty – pedagogicko-psychologickými poradnami, sociálními pracovníky atd.

3.1 Pracovní činnosti školního psychologa

Ucelený seznam standardních činností školního psychologa je obsažen ve vyhlášce č. 72/2005 Sb. Konkrétní část vyhlášky týkající se této kapitoly je uvedena v příloze č. 1 této práce.

Jednotlivé činnosti školního psychologa jsou podle vyhlášky rozčleněny do 3 hlavních skupin:

³⁵ FACOVÁ, Věra. Práce školního psychologa a jeho význam. *Prevence*. 2011, roč. 8, č. 6, s. 15-17.

- diagnostika a depistáž;
- konzultační, poradenské a intervenční práce;
- metodická práce a vzdělávací činnost.

Činnosti školního psychologa lze rozdělit do 4 kategorií:³⁶

- intervence při řešení výchovných problémů žáků a nekázně, krizová intervence;
- činnosti týkající se učení žáků, jejich prospěchu, vzdělávacích selhání;
- mediační činnosti (školní psycholog jako mediátor intervenuje do vztahů aktérů ve škole);
- vzdělávání učitelů, osvětová činnost.

Nejfrekventovanější aktivitou při řešení výchovných problémů – agrese, drogy, šikana atd. je intervence, která spočívá v rychlém řešení problému. Do výhradné kompetence pedagogicko-psychologických poraden patří diagnostika a nápravy specifických poruch učení. Do působnosti školního psychologa spadají žáci s problémy s učením, které nejsou zařazovány pod vývojové poruchy – např. analýza neprospěchu, učební styly, studijní předpoklady atd. Hlavní činností psychologa je aktivita v oblasti interpersonálních vztahů a to mezi všemi cílovými skupinami – žáky, rodiči, učiteli. Jako nejnáročnější oblast považují Štech a Zapletalová práci s dysfunkční rodinou. Problematickým bodem je dosažení spolupráce s rodiči, zejména ve školním prostředí. Jako další náročnou situaci uvádějí řešení ve sféře nevhodných zásahů učitelů nebo ředitelů. To může být zapříčiněno nevhodně zvoleným způsobem spolupráce nebo dokonce úplnou nespoluprací či necitlivým chování vůči žákům, například veřejným řešením problému atd.

Jak již bylo zmíněno, ve vyhlášce jsou vyjmenovány činnosti, které jsou náplní práce školního psychologa. K tomu každý psycholog přizpůsobuje svou práci potřebám školy a jejím konkrétním požadavkům. Dle potřeby a nároků školy jsou školou psychologovi zadávány zakázky a už záleží na jeho schopnostech a metodách práce, jak je vyřeší. Pro ucelený náhled je nutná zmínka o cílových skupinách, se kterými školní psycholog pracuje a s nimi související okruhy problematik, jež řeší.

³⁶ ŠTECH, Stanislav; ZAPLETALOVÁ Jana. *Úvod do školní psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 79 – 81.

- Individuální práce se žáky – v případě výskytu konkrétního problému. Potřeba pomoci vychází zejména od učitelů nebo rodičů. Spadá sem i péče o integrované žáky.
- Práce se třídami – třídnické hodiny zaměřené na prevenci a rozvoj osobnosti žáků, diagnostika třídy, krizové intervence.
- Práce s učiteli – konzultace – zejména se začínajícími a třídními učiteli, odborná a metodická pomoc, semináře.
- Práce s rodiči – na třídních schůzkách a v konzultačních hodinách.³⁷

Školní psycholog by samozřejmě měl úzce spolupracovat s vedením školy, výchovným poradcem a školním metodikem prevence za účelem vytvoření vhodných podmínek pro rozvoj kvalitního třídního a školního klimatu, dále v oblasti preventivní činnosti proti rizikovým jevům, pomoci integrace žáků se zdravotním postižením či nižším prospěchem a ve sféře následné spolupráce s ostatními poradenskými zařízeními.

Z realizovaných rozhovorů se školními psychology lze jmenovat oblasti problémů dětí, které školní psychologové řeší a kterých neustále přibývá. Jedná se o problémy výchovné a výukové, rozdělené do 3 skupin:

- Poruchy chování s náznaky ohrožování lidí nebo zvířat (šikana, alkohol, kouření, užívání marihuany, agresivita, závislost na počítači, bezohlednost, ubližování, sebepoškozování).
- Porušování domácích a školních pravidel (hyperaktivita, zapomínání, absence norem chování).
- Poruchy, kdy se žáci vyhýbají důsledkům svého chování (konflikty mezi dětmi, vzdorovité chování, poruchy chování ve vztahu k autoritám).

Co se týká učitelů, jako nejdůležitější považují psychologové metodickou pomoc v oblasti problematiky rizikového chování. Pro rodiče jsou přínosné zejména besedy s preventivními tématy.³⁸ Ze svých praktických zkušeností psycholožka Mgr. Zina Vondřejsová uvádí, že pracuje s hyperaktivními dětmi, s dětmi s poruchami učení, dysgrafií, dyslexií a dalšími potížemi, které nelze přehlížet a je nutné s nimi dále pracovat. Například při rozvodu rodičů je nutné se domluvit

³⁷ *Koncepce školní psychologie*. [online] 2014 [cit. 2014-09-04]. Dostupné z: <http://www.audendo.cz/koncepce/kap6.html>

³⁸ KULTOVÁ, Martina. *Role školního psychologa v prevenci sociálně patologických jevů na základních školách*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2013. s. 50-51. Bakalářská práce.

na jednotném postupu zejména kvůli dítěti, aby nebylo nastalou situací poznamenané.³⁹

Zavedení školního psychologa do školy se může setkat i s negativními reakcemi ze strany učitelů. Ti mohou být zpočátku nedůvěřiví a je možné, že se budou cítit i ohroženi ve své profesi. Školní psycholog může být v jejich očích považován za jakéhosi nevídaného vetřelce, který jim bude „radit, poučovat je“ a zasáhne svým působením do zaběhnutého chodu školy. Proto je důležitá komunikace a informovanost ze strany vedení školy, aby učitele postupně připravilo na nadcházející změny.⁴⁰ Pro školního psychologa je velmi obtížné vybudovat si svoje postavení v rámci celé školy, získat si důvěru a respekt a řešit problémy, na jejichž řešení neměl možnost se připravit. Učitel vystupuje ve škole jako autorita a rady ze strany psychologa mohou být chápány jako snižování jeho profesních dovedností. Největší problémy s přijetím školního psychologa můžou mít učitelé s dlouhou praxí, kteří mají zavedené svoje metody a nemají potřebu se seznamovat s něčím novým a konzultovat svoje postupy. Naopak mladší učitelé by mohli být velmi dobrými partnery školnímu psychologovi vzhledem k jejich schopnosti přizpůsobovat se lépe novým podmínkám. Toto je samozřejmě velmi individuální záležitost odvislá od osobních vlastností každého učitele.

Odbornost a profesionalitu školního psychologa charakterizuje kvalita a výběr využívaných metod práce. Nejčastěji využívaná je metoda rozhovoru a metoda testové diagnostiky (testy inteligence, dotazníky osobnostních rysů, rodinných vztahů). Dále psychologové využívají metody ke zjištění třídního klimatu a vztahy mezi žáky (SORAD – ukázka v příloze č. 2, Braunovy dotazníky B3, B4). Dotazník SORAD zjišťuje vztahy ve třídě a jak se žáci mezi sebou navzájem znají. Prostřednictvím dotazníků B3 a B4 se lze dozvědět informace o celkové atmosféře a vztazích ve třídě, její hierarchii a atraktivitě jednotlivých žáků.

Méně časté, leč neodmyslitelné je využití terapeutických technik. Terapeutické techniky – například muzikoterapie či arteterapie pomáhají dětem lépe se uvolnit, dokázat si uvědomit svoji osobnost a rozvíjet fantazii. V rámci terapie lze lépe navázat kontakt a důvěru mezi žákem a psychologem či učitelem.

³⁹ ROTHOVÁ, Regina. Rádce, přítel dětí, rodičů i naslouchač. *Týdeník Školství*. 2012, roč. 20, č. 2, s. 5.

⁴⁰ KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. s. 56-57.

3.2 Charakteristika profese školního psychologa

Za velmi výstižné pojmenování lze považovat metaforu „intelektuální kutil“. Jeho úkolem je okamžitě reagovat na dění kolem sebe, najít vhodné řešení problému a zároveň prokázat svoji potřebnost v rámci školy, nicméně zároveň nesmí opomenout vhodné profesionální psychologické východisko. Školní psycholog by měl mít hlavně roli vyjednavče a mediátora napříč všemi cílovými skupinami. Pokud školní psychologové působí na škole delší dobu, což je velikou výhodou, stává se psycholog znalcem školy, což je pro výkon jeho práce nenahraditelná výhoda.⁴¹ S délkou působení školního psychologa souvisí i délka jeho pracovního úvazku. Odborníci se shodují na tom, aby práce byla efektivní a splňovala příznaky školní poradenské služby, je potřeba práce alespoň v délce polovičního pracovního úvazku.

Důležitou schopností školního psychologa je navodit vhodnou atmosféru a umět vést rozhovor. Gajdošová⁴² uvádí několik bodů, které splňují strategii vedení rozhovoru:

- Nastolení důvěry – vytvoření vhodné atmosféry, aby se klient cítil bezpečně a věřil, že mu chce psycholog skutečně pomoci.
- Projevení zájmu – projev empatie a schopnosti vcítit se do problému klienta.
- Odstranění bariéry strachu – dodání odvahy k „otevření se“.
- Ulehčení komunikace – správná formulace otázek, vyjasnění používaných pojmů, používání přímých otázek, vyhodnocení souladu či rozdílu mezi verbální a neverbální komunikací, umět naslouchat, analyzovat kriticky informace.
- Vnímání projevů neverbální komunikace – umět analyzovat celkové chování klienta, všimnout si jeho vzhledu a oblečení.

Schopnost empatie, přátelského a vstřícného chování zcela určitě přispívá k řešení mnoha problémů. Fakt, že je zapotřebí individuálního přístupu ke každému klientovi, vystihuje věta: „*Co dítě, to original, který se sice v některých svých*

⁴¹ ŠTECH, Stanislav; ZAPLETALOVÁ Jana. *Úvod do školní psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 90 – 92.

⁴² GAJDOŠOVÁ, Eva. Metodické instrumentarium školského psychologa. *Školský psycholog*. 1998, roč. 8, č. 3/4, s. 100 – 104.

vlastnostech a projevech podobá ostatním, v něčem je tak svérázným a pro nás někdy těžko pochopitelným výchovným oříškem.“⁴³

Školní psycholog by měl v rámci morálky a zachování profesionální cti dodržovat určité etické normy. Ve svém článku je jmenuje Furman⁴⁴, vypsány jsou ty nejdůležitější.

- Vážít si a respektovat každého člověka s důrazem na dodržování lidských práv.
- Nenechat se ovlivnit svými předsudky a osobními názory (např. v otázce nediskriminování společenských skupin).
- Rozvoj odborných znalostí a schopností (psychologie, legislativa).
- Dodržování povinnosti mlčenlivosti o získaných informacích.
- Poskytovat služby výhradně se souhlasem rodičů.
- Vysvětlit žákovi způsoby vyšetření včetně používaných metod.
- Seznámit se s rodinným zázemím žáka.
- Chránit zájmy žáka.
- Poskytovat informace třetím stranám výhradně se souhlasem rodičů.
- Oznamovat rodičům výsledky každého vyšetření dítěte.

Profese školního psychologa klade značný důraz na odbornost a vzdělání. Proto by každý, kdo chce v tomto oboru působit, měl mít magisterské vzdělání studijního programu psychologie a následně absolovovat rozšiřující studium pro školní psychology (katedra školní a pedagogické psychologie).

Vzdělávání, které školní psychologové získávají, je připravuje, aby mohli poskytovat širokou řadu psychodiagnostik, intervencí, působit v oblasti prevence a propagace zdravého životního stylu. Dále mohou provádět evaluaci a vytvářet programy pro rozvoj a to se zaměřením na rozvoj dítěte v kontextu se školou, rodinou a dalšími systémy.⁴⁵

⁴³ VONDRÁKOVÁ, Eva. Školní psycholog – partner a pomocník. *Učitelství listy*. 1998, roč. 6, č. 4, s. 14.

⁴⁴ FURMAN, Anton. Etické zásady školského psychologa. *Školský psycholog*. 1996, roč. 6, č. 1/2, s. 9–16.

⁴⁵ MERREL, Kenneth, W.; ERVIN, Ruth A.; PEACOCK, Gretchen Gimpel. *School Psychology for the 21st Century*. 2. vyd. Guilford Press. 2011. s. 3.

4 Pedagogický pracovník

Pedagogickým pracovníkem je podle zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících ten, „*kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálněpedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného....*“. Patří sem pedagog, pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér, metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně a vedoucí pedagogický pracovník.⁴⁶

Lze uvést některé definice či myšlenky:

- „*učitelé jsou osoby, jejichž profesní aktivita zahrnuje předávání poznatků, postojů a dovedností, které jsou specifikovány ve formálních kurikulárních programech, žákům a studentům ve vzdělávacích institucích.*“⁴⁷
- „*Škola není určena pouze k osvojování učiva. Kdo ji pokládá za místo učitelova pokud možno bezkonfliktního předávání učební látky žákům, ten ji nepochopil v celé její komplexnosti a není s to vyhovět požadavkům, které na něj klade zvláštní transformační období, jímž prochází dospívající člověk.*“⁴⁸

Tato citovaná věta celkem dobře vystihuje myšlenku, která provází dnešní systém školství, jenž v důsledku společenských změn prochází také proměnami.

Učitelé mají velmi nelehkou úlohu. Jsou nuceni se zamýšlet nad tím, jak děti motivovat ke spolupráci a jak uspořádat výchovně-vzdělávací proces. Díky vlivu médií a často i rodičů se setkávají s tím, že hodnoty dětí jsou v rozporu s hodnotami školní výchovy. Na jedné straně je třeba žáky vychovávat k asertivitě a na straně druhé k prosociálnímu cítění, toleranci a úctě k ostatním. Od učitelů společnost očekává, že budou přebírat zodpovědnost ve výchově v oblasti zdravého životního stylu a v otázkách primární prevence sociálně-patologických jevů a následně napravovat chyby rodiny, které vznikly při sociálním učení při přebírání vzorců chování.

⁴⁶ Aktuální znění zákona o pedagogických pracovnících k 1. září 2012 [online] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2014-09-04]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari>

⁴⁷ PRŮCHA Jan. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 396.

⁴⁸ GUGGENSBÜHL, Allan. Jaké šance má dnešní škola? *Prostor*. 2006, č. 71, s. 86.

Škola se stává součástí života dítěte v již jeho raném dětství. Proto, jak bylo již zmíněno, součástí výchovně-vzdělávacího procesu ve škole by nemělo být jen učit žáky, ale rozvíjet i jejich sociální inteligenci a sociální kompetence. Děti by měly být směřovány k poznávání sebe sama, dospět k poznání a respektování odlišnosti druhých lidí, naučit se naslouchat svému okolí. Základem toho, aby učitel mohl u dětí rozvíjet výše uvedené kompetence, získat důvěru a pomoci mu v jeho problémech je poznání třídy jako sociální skupiny. Každý žák má v třídním kolektivu dle svých osobnostních charakteristik své postavení, což může napomoci učiteli zaujmout postoj k danému žákovi.⁴⁹ Diagnostikovat třídu, získat informace o pozici žáků ve třídě je jedna z oblastí, kdy je školní psycholog nápomocen učiteli. O spolupráci učitelů a školních psychologů bude blíže pojednávat další kapitola.

4.1 Osobnost pedagoga

Učitel vstupuje do života dítěte ve velmi útlém věku. Pro dítě se stává „blízkou osobou“, leckdy téměř „modlou“, ke které vzhlíží a co řekne paní učitelka je „svaté“. V průběhu školní docházky se vztahy mění. V období dospívání se učitel stává v očích dítěte osobou – nepřítelem, díky přísnosti, požadavkům plnění povinností a úkolů, nezbytnosti poslouchat, což učitel na žákovi vyžaduje. Není lehké pro obě strany najít společnou cestu. Dítě si vytváří svoji osobnost. Ke změně dochází v průběhu středoškolského studia, kdy student začíná učitele uznávat jako autoritu a vnímat ho již jako partnera, který mu je schopen poradit, pomoci a diskutovat o problémech. Nicméně v každém věku dítě chce a potřebuje vnímat zájem učitele, empatické chování. Učitel je iniciátorem ve výchovném procesu a v utváření osobnosti dítěte, ať už kladně nebo záporně. Každý učitel by proto měl mít určitou profesní způsobilost. Ta zahrnuje pedagogické a odborné znalosti, komunikační a organizační schopnosti a zejména osobní charakterové vlastnosti. Jinými slovy měl by být profesionál ve svém oboru, ale i lidskou bytostí s otevřeným srdcem k dětem. Psycholog Caselmann rozlišil dva typy učitelů podle cíle, které jsou pro něj prioritní. Učitel zaměřený na obsah výuky se nazývá logotrop a učitel zaměřený na žáka paidotrop. Každý typ má svá pozitiva i negativa, a pokud se vyskytnou v krajních podobách, mohou vést k nežádoucím účinkům ve vztahu

⁴⁹ VALENTOVÁ, Lidmila. Školní třída jako sociální skupina. *Prevence*. 2011, roč. 8, č. 1, s. 11-13.

k žákovi. Důraz je kladen i na poznávání osobnosti žáka, což úzce souvisí s již zmiňovanými vztahy ve třídě.

Pedagog by měl brát v úvahu kromě kognitivních složek osobnosti i jeho charakterové a temperamentové vlastnosti. Proto učitel musí získávat znalosti z psychologie osobnosti a tím být i dobrým vychovatelem.

Každý dobrý pedagog musí disponovat určitými vlastnosti, které mu budou napomáhat v hledání cesty k žákům. Lze tady jmenovat například:

- celkový charakter osobnosti;
- trpělivost – napomáhá pedagogovi zvládnout žáky s různou mírou inteligence a schopností chápání;
- dobrou vitalitu;
- dobrou paměť – ta odlišuje dobrého učitele od průměrného;
- dobrý hlas – velmi tenký hlas působí monotónně, vysoko posazený a pronikavý hlas rozptyluje žáky;
- smysl pro humor;
- emoční stabilitu – frustrování a nespokojení učitelé nemohou vychovat ze žáků spokojené a úspěšné mladé lidi;
- spravedlivost a nestrannost – učitel by neměl projevovat přílišnou přízeň k vybranému žákovi.

V mezilidských vztazích je důležitý kooperativní a demokratický postoj, politická nezávislost a náboženská tolerance.⁵⁰

Změny ve společnosti a v institutu školství by měly podněcovat učitele k určitým změnám v přístupu k žákům. Správný pedagog je koučem, vytváří dětem podnětné prostředí. Chyby žáka a jeho omyly by měl prezentovat jako příležitost k dalšímu vzdělávání, diskusi a ne ho pouze oceňovat špatnými známkami. Žák by se měl stát součástí vzdělávacího procesu a být částečně i učitelovým partnerem.⁵¹

S neustále se zvyšujícími nároky na pedagogy se, jako u jiných pomáhajících profesí, stále častěji vyskytuje syndrom vyhoření. Lze ho popsat jako psychické vyčerpání, celková únava, které jsou důsledkem nezvládnutelného stresu. Projevuje se nechutí k práci, negativními postoji k sobě i svému okolí, sklíčeností, agresivitou, ale i pocity bezmoci. S těmito projevy jsou spojeny i fyzické příznaky, jako například

⁵⁰ AGGARWAL, J. C. *Teacher and Education in a Developing Society*. Vilas Publilshing House Pvt Ltd., 2004. s. 409 – 410.

⁵¹ POLICAR, Lukáš. Jak na „prevenci“ ve století změn? *Prevence*. 2013, roč. 10, č. 9, s. 7 - 9.

poruchy spánku, nechutenství či naopak přejídání, vysoký krevní tlak. Náchylnější k vyhoření jsou empatictější pedagogové, zaměřující se na soutěživost, nebo samotáři. Proto by každý pedagogický pracovník měl účinně předcházet vzniku syndromu vyhoření, zejména správnou psychohygienou.⁵²

Být dobrým učitelem a vychovatelem není určitě lehké. Jsou na něho kladeny vysoké nároky ze strany školy, rodiny, ale i žáků. Nicméně dosáhnout výchovného úspěchu mají pravděpodobně snazší učitelé s tzv. přirozenou autoritou. Respekt u dětí získávají ti pedagogové, kteří jsou osobnostně zralí, jsou sami sebou a dokáží jít příkladem.⁵³ Tuto podkapitolu lze uzavřít vystihujícím výrokem: „*Dobrého pedagoga tedy šlechtí nejen vzdělání, ale i vědomí jeho poslání, láska k lidem a v neposlední řadě i to, že se dokáže vypořádat s náročnými situacemi a nekonvenčními způsoby chování*“.⁵⁴

⁵² ŠABATOVÁ, Jitka. Vyčerpaný a unavený pedagog bez elánu – syndrom vyhoření a pomáhající profese pedagoga *Prevence*. 2011, roč. 8, č. 9, s. 17 - 18.

⁵³ JEDLIČKA, R. Očekávání veřejnosti a reálné možnosti pedagogů. *Učitelské noviny*. 2011, roč. 114, č. 19, s. 15 – 17.

⁵⁴ GUGGENSBÜHL, Allan. Jaké šance má dnešní škola? *Prostor*. 2006, č. 71, s. 91.

5 Spolupráce školního psychologa a pedagogických pracovníků

Jak již bylo zmíněno, mezi cílové skupiny, se kterými školní psycholog pracuje a které jeho služby využívají, patří i učitelé. Je nutné blíže specifikovat působení a pomoc psychologa v přímé spolupráci s učiteli a ostatními pedagogickými pracovníky.

Každá škola je svým způsobem jedinečná co do velikosti, umístění školy (městská, venkovská), škola pro děti se zdravotními vadami, děti nadané či školy s různým zaměřením, například s rozšířenou výukou jazyků či sportů. Z toho lze usuzovat, že každá škola se musí přizpůsobovat místním podmínkám a měla by nabídnout svůj osobitý způsob výuky, podle kterého si děti a jejich rodiče vyberou právě tu školu, která jim bude vyhovovat. Vytvořit si vlastní koncepci či vzdělávací program není zcela lehké a ne každá škola s tím má zkušenosti. Právě psychologický pohled na tuto problematiku oblast by měl být výchozím bodem právě pro práci školního psychologa.⁵⁵ Výsledkem společné práce učitelů a školních psychologů by zcela určitě mělo být vytvoření vhodných podmínek pro žáky tak, aby se škola stala místem s příznivým sociálním klimatem, dobrými mezilidskými vztahy založenými na partnerství, přátelství a v neposlední řadě místem, kde žáci budou nejen vzděláváni, ale bude brán zřetel i na jejich sociální, emoční a kognitivní vývoj.⁵⁶

Práce školního psychologa je stále pro mnohé učitele velkou neznámou. Nově vznikající vztah mezi školním psychologem a učiteli se může stát velmi tenkým ledem. Učitelé si do nově vznikajícího vztahu přenášejí zkušenosti s poradenskými psychology, kdy je komunikace někdy velmi neosobní, především pouze písemnou formou. Dále mohou mít učitelé obavy z toho, že díky spolupráci se školním psychologem budou odhaleny jejich slabiny a nedostatky v práci. Nicméně každá spolupráce by měla začínat objednávkou učitele, u které si musí obě zúčastněné strany vyjasnit, co je vlastně cílem. Je chybou, pokud školní psycholog pracuje na objednávce sám. Je nutná kooperace s učitelem podle dohodnutého plánu.⁵⁷

⁵⁵ NOVÁČKOVÁ, Jana. Pozvedneme svůj hlas? Současná vzdělávací realita jako východisko pro školní psychologii. *Učitelé noviny*. 1996, roč. 99, č. 28. s. 19.

⁵⁶ GAJDOŠOVÁ, Eva; HERÉNYIOVÁ, Gabriela. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. s. 79.

⁵⁷ LAZAROVÁ, Bohumíra. *Netradiční role učitele*. 1. vyd. Brno: Paido. 2005. s. 31-34.

5. 1 Oblasti spolupráce školního psychologa a učitelů

Podle Štecha a Zapletalové⁵⁸ nabízejí školní psychologové pomoc učitelům v následujících 3 oblastech:

- problémy ve vyučování a učení žáků;
- výchovné potíže;
- služby samotným učitelům.

Podle Gajdošové a Hérenyiové⁵⁹ lze tyto oblasti doplnit ještě o další 2:

- profesní orientace a volba povolání žáků;
- narušené sociální vztahy ve třídě.

Oblast problémů ve vyučování a učení žáků zahrnuje poznávání stylu učení žáků, způsoby pojetí výuky, autodiagnostiku a sebereflexi výukových stylů učitele, práci s dětmi se specifickými poruchami učení a v neposlední řadě i integraci žáků s dalšími speciálními vzdělávacími potřebami. Do této skupiny lze zařadit i problematiku práce s nemotivovanými a neprospívajícími žáky, se žáky mimořádně nadanými, dále i práci se žáky jiných národností. Školní psycholog, jak již bylo uvedeno, konkrétně pomáhá učiteli diagnostikovat jeho styl práce – výuky, způsob komunikace se žáky či způsoby klasifikace a hodnocení žáků. Například nevhodně zvolený vyučovací styl učitele se, podle psychologů, může podílet na neprospěchu jinak nadaného a talentovaného žáka. S tím úzce souvisí i schopnost učitele uzpůsobit výuku pro různě nadané žáky ve třídě, umět je motivovat a zaujmout. Tato oblast spolupráce může být i nepříjemná, protože ne každý učitel může být ochotný přijmout kritiku svých pracovních postupů.⁶⁰

Nováčková⁶¹ se zamýšlí nad novým způsobem pojetí výuky, které spočívá v aktivitě samotných dětí, kdy budou samotnými aktéry v poznávání a získávání nových vědomostí a zkušeností a naučí se aplikovat již získané teoretické znalosti do praxe. S tím souvisí i jiná forma hodnocení místo dnešní zavedené klasifikace, zejména slovní, která více vystihuje dovednosti žáka a je pro něj méně frustrující než

⁵⁸ ŠTECH, Stanislav; ZAPLETALOVÁ Jana. *Úvod do školní psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 130 – 131.

⁵⁹ GAJDOŠOVÁ, Eva; HERÉNYIOVÁ, Gabriela. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. s. 86.

⁶⁰ ŠTECH, Stanislav; ZAPLETALOVÁ Jana. *Úvod do školní psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 130 – 146.

⁶¹ NOVÁČKOVÁ, Jana. Pozvedneme svůj hlas? Současná vzdělávací realita jako východisko pro školní psychologii. *Učitel'ské noviny*. 1996, roč. 99, č. 28, s. 19.

známkování. Dále se domnívá, že mezi znalostmi učitelů by neměly chybět informace o procesech učení obecně, o individuálních rozdílech všech druhů a zároveň schopnosti tyto rozdíly identifikovat a umět je přijmout. To jsou oblasti, na kterých stojí kvalitní vzdělávání.

Oblast pomoci s výchovnými obtížemi je velmi důležitá, neboť žáci jsou jimi v dnešní době ohroženi ve velké míře. Výchovné problémy se vyskytují v různé intenzitě – od těch, které jsou zvládnutelné běžnými opatřeními ve škole až po ty poruchy, které ohrožují samotného jedince nebo jeho okolí a následně ho vyčleňují ze společnosti.⁶² „*Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy dítě není schopné respektovat běžné normy chování na úrovni odpovídajícího věku*“.⁶³ Mezi poruchy chování řadíme vzdorovitost, lhaní a podvody, krádeže, záškoláctví, šikanu. Mezi sociálně nežádoucími jevy, které mnohem více ohrožují žáky lze jmenovat návykové chování a závislosti (závislosti na psychoaktivních látkách, závislost na počítačích, gamblerství), dále poruchy příjmu potravy, vandalismus, sprejerství, sebepoškozování. Důležité je včasné rozpoznání poruchy chování. Ve škole je to právě učitel, který by měl být schopen posoudit, že není se žákem něco v pořádku. Dále následuje poskytnutí pomoci a řešení problému, které je již v kompetenci školního psychologa.⁶⁴ Velmi důležitou aktivitou školního psychologa v této oblasti je preventivní činnost, kterou realizuje ve spolupráci s učiteli, výchovným poradcem a školním metodikem prevence. Mezi formy, kterými je preventivní program realizován, lze zařadit podpůrné programy (např. adaptační kurzy), výukové programy zaměřené na témata spojená s rizikovým chováním. Prevencí je i zmapování sociálních vztahů ve třídách, které mohou odhalit a včas podchytit skryté projevy rizikového chování.⁶⁵ Do této skupiny spolupráce lze zařadit i pomoc učitelům v oblasti tvorby individuálně vzdělávacího plánu pro děti s individuálně vzdělávacími potřebami.

Do oblasti služeb poskytovaných učitelům lze zahrnout individuální konzultace, semináře, pomoc v komunikačních zručnostech se žáky, ale i kolegy, s čímž souvisí znalost vztahů v učitelském sboru. Školní psycholog se účastní i školních či mimoškolních akcí pořádaných pro žáky, jako jsou například sportovní

⁶² PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 217 – 222.

⁶³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Dotisk. Praha: Karolinum, 2001. s. 67.

⁶⁴ PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 217 – 222.

⁶⁵ ŠTECH, Stanislav; ZAPLETALOVÁ Jana. *Úvod do školní psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 145 – 149.

akce, nocování ve škole nebo kulturní představení. Při těchto akcích má možnost pozorovat žáky v jejich přirozeném prostředí, mezi vrstevníky, kde se chovají nenuceně. Díky povaze těchto akcí lze proniknout do vztahů mezi dětmi, či dokonce rozpoznat náznaky problémového či rizikového chování žáků, jako je například agrese, vyloučení jedince z kolektivu atd. Psycholog může iniciovat i akce pro učitele, kde si mohou předávat své získané zkušenosti a rozvíjet diskuse týkající se mnoha témat souvisejících s jejich prací.

Ihnacík⁶⁶ považuje za nejdůležitější oblast, kterou je třeba neustále rozvíjet, komunikační schopnosti učitele. Díky nedostatečnosti a chybám v komunikaci dochází k nedorozuměním, informačnímu šumu a vzniku stresu. Špatná komunikace také přispívá ke vzniku syndromu vyhoření. Pomoci učitelům také může školní psycholog v oblasti antistresových programů, zvládnání stresu, psychohygieny. „*Mají-li ve škole být vytvořeny co nejlepší podmínky pro práci s dětmi (žáky, studenty), je nezbytné dbát i o psychické zdraví a pohodu učitelů*“.⁶⁷ Jak dokládá Mgr. Zina Vondřejsová (školní psycholog), v rámci svých služeb každý týden nabízí učitelům různé formy relaxace, odpočinku a uvolnění.⁶⁸

Pro mnoho žáků je velmi obtížné se rozhodnout v patnácti letech, jakým směrem se dál ubírat, jakou zvolit svoji další studijní dráhu. Mnohdy nemají ponětí, co která povolání obnášejí a jak hodně klikatá cesta k nim vede. Sami rodiče leckdy také nemají představu ani přehled o nabízených studijních či učebních oborech. Zde nastává další prostor pro spolupráci školního psychologa se žákem a učiteli najít správnou volbu povolání s ohledem na osobní předpoklady žáka, jeho zájmy a aktuální nabídku a poptávku trhu práce.

„*Třída jako sociální skupina je určitým mostem mezi původní rodinou a budoucím zařazením do nových partnerských, pracovních i občanských vztahů a svazků*“.⁶⁹ Poznávání a porozumění třídy jako sociální skupiny, rozvoj pozitivních vztahů, podpora osobnostního rozvoje žáků je důležitým bodem ve školní výchově. Neznalostí vztahů ve třídě či neprofesionálním přístupem může dojít ke vzniku situací, které vyvolávají právě problémové chování žáků. Jedním z nejužívanějších

⁶⁶ IHNACÍK, Jozef. Školský a poradenský psychológ pri pomoci deťom a mládeži. *Psychologie pro praxi*. 2012, roč. 47, č 1 – 2, s. 69 – 70.

⁶⁷ VONDRÁKOVÁ, Eva. Školní psycholog – partner a pomocník. *Učitelské listy*. 1998, roč. 6, č. 4, s. 14.

⁶⁸ ROTHOVÁ, Regina. Rádce, přítel dětí, rodičů i nasloucháč. *Týdeník Školství*. 2012, roč. 20, č. 2, s. 5.

⁶⁹ VALENTOVÁ, Lidmila. Školní třída jako sociální skupina. *Prevence*. 2011, roč. 8, č. 1, s. 11.

metod diagnostikování vztahů ve třídě je již zmiňovaný sociometrický dotazník SORAD. Výsledky ukáží, jaké postavení má každý žák ve třídě, zda je oblíben nebo je naopak odmítaný třídním kolektivem. Získané údaje o skupině lze dále využít například ke zjištění třídního klimatu či individuální diagnostice žáka.⁷⁰ Realizace a vyhodnocení dotazníkového šetření je opět v kompetenci školního psychologa, který dokáže výsledky rozklíčovat a na jejich základě pomoci učitelům zorientovat se ve vztazích ve třídě a případně odhalit „původce“ vzniku nežádoucího chování.

Zvláštní pozornost je nutné věnovat práci školního psychologa s třídním učitelem. Jeho prioritou není pouze vyučovat, ale věnovat se žákovi s ohledem na jeho osobnostní rozvoj. Vzhledem ke skutečnosti, že učitelé nejsou na funkci třídního učitele nijak zvlášť školeni, školní psycholog se může stát jejich průvodcem v problémech týkající se třídního kolektivu, vztahy mezi žáky a učitelé či v komunikaci s rodiči. Cílem spolupráce je vždy pomoci, nikoliv kritizovat. Charakter spolupráce se odvíjí i od věku žáků. Jiný charakter mají požadavky učitele na základní škole, jiný na škole střední. Na prvním stupni základní školy je psycholog učitelé nápomocen v přípravě při zápisu do první třídy a s tím souvisejících případných odkladů školní docházky. Na druhém stupni se již více vyskytují výchovné problémy, prospěchové problémy a s obdobím dospívání spojené i problémy osobnostní. Střední škola řeší také své specifické problémy související se sebepojetím žáků, objevují se otázky poruch příjmu potravy či psychických problémů žáků. Na střední škole je práce školního psychologa více potřebná z důvodu vyšších vzdělávacích požadavků na učitele, tudíž mají méně času na řešení například osobnostních problémů žáků.

Způsob řešení problémů ve spolupráci s učitelé školní psycholog realizuje prostřednictvím několika forem. Nejčastější formou jsou konzultace týkající se mnoha témat v oblasti výchovné a vzdělávací činnosti učitelé, která pokud je dlouhodobá a kvalitní, tak přerůstá až v metodickou podporu. V rámci této podpory navrhuje společně domácí přípravu žáků, individuálně vzdělávací plán a jeho naplňování. Neopomenutelným prostředkem spolupráce je intervize, která slouží k předávání zkušeností týkající se podobných problémů žáků. Třetí formou je

⁷⁰ VALENTOVÁ, Lidmila. Školní třída jako sociální skupina. *Prevence*. 2011, roč. 8, č. 1, s. 11 – 12.

intervence, což je vnější zásah školního psychologa do problému, jehož cílem je ho pozitivně ovlivnit a vyřešit.⁷¹

Přijmout nového pracovníka – školního psychologa závisí na mnoha okolnostech. Pro učitele je důležité, aby byli dostatečně seznámeni s náplní práce školního psychologa a možnostmi spolupráce s ním. Samozřejmě velmi záleží na osobních vlastnostech všech zúčastněných stran a ochotě spolupracovat. Nicméně lze z již získaných informací usuzovat, že práce školního psychologa je přínosná a potřebná. Ve spolupráci školního psychologa a pedagogických pracovníků, lze najít bezesporu několik výhod:

- minimalizace odesílání dětí do poraden;
- školní psycholog a učitel se stávají partnery;
- dochází k poznání vztahů uvnitř školy;
- dochází k podpoře učitelových kompetencí;
- psycholog dokáže nasměrovat učitele ke změnám v souvislosti s problémovým žákem – redefinovat problém;
- požaduje změnu myšlení – vše se odehrává v interakci s prostředím, kterým je ovlivňována.⁷²

Obsazení školního psychologa ve škole a vybudování jeho pozice je nepochybně provázeno otázkami ze strany učitelů, vedení školy i samotného psychologa. Všichni mají své představy o budoucí spolupráci a očekávají, zda se naplní. Lze očekávat obavy obou stran. Učitelé mohou mít pocit, že jim budou organizovány již zaběhnuté pracovní postupy nebo jim bude zasahováno do jejich kompetencí. Někteří z nich jsou otevření přijímat nové znalosti a dovednosti týkající se práce se žáky, řešení výchovných problémů, vztahů ve třídě či výukových metod. Bohužel pro některé je velmi těžké přijmout nového pracovníka a podřídit se jeho radám. Velmi záleží na osobnostních vlastnostech všech zúčastněných a ochotě najít cestu ke společnému cíli, kterým je nepochybně vytvoření klidného, bezpečného a podnětného prostředí nejen pro žáky, ale i pro pedagogy. Pokud se podaří naplnit tento cíl, lze očekávat, že jeho výsledky se alespoň částečně pozitivně odrazí ve vývoji celé společnosti.

⁷¹ ŠTECH, Stanislav; ZAPLETALOVÁ Jana. *Úvod do školní psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 134 – 136.

⁷² LAZAROVÁ, Bohumíra. *Netradiční role učitele*. 1. vyd. Brno: Paido. 2005. s. 35 – 37.

6 Šetření vnímání role školního psychologa pedagogickými pracovníky

Cílem šetření bylo získat informace o zkušenostech pedagogických pracovníků s prací školních psychologů a prozkoumat jejich názory v této problematice. Zároveň bylo cílem zjistit, zda pedagogové vnímají působnost školního psychologa na škole celkově jako přínosnou pro pedagogy a pro žáky a dále jaké pozitivní nebo negativní změny vnímají pedagogové v souvislosti s působením školního psychologa.

Provedené šetření bylo doplněno kazuistikami, které mají dokladovat některé problematické oblasti, kterými se školní psycholog zabývá a ilustrovat způsob řešení, jaký byl v konkrétní situaci doporučen psychologem k řešení problému.

6.1 Sledovaný vzorek

K realizaci šetření jsem zvolila kvalitativní metodu – metodu polostrukturovaného rozhovoru, čímž byl dán záměrný výběr sledovaného vzorku. Byli osloveni pedagogičtí pracovníci základních škol, ve kterých působí anebo v minulosti působil školní psycholog. Pokud by byl vybrán náhodný vzorek, mohlo by se stát, že respondenti pracují ve školách, kde nepůsobí školní psycholog, čímž by neměli praktické zkušenosti v této problematice a nebyl by naplněn cíl této diplomové práce.

Vzhledem k tomu, že je v současné době problematika školní psychologie velmi aktuální a již jsem se tímto tématem zabývala v bakalářské práci, nebylo obtížné zajistit vhodné respondenty, jelikož jsem částečně znala školy, ve kterých je nebo byla funkce školního psychologa obsazena. Další respondenty jsem oslovovala na základě doporučení svých známých. Původně jsem oslovila 14 respondentů – pedagogických pracovníků základních škol, s nimiž jsem realizovala rozhovory. Následně jsem vyřadila 3 rozhovory, jelikož jsem zjistila, že daní respondenti (shodou okolností všechny působí jako vychovatelky ve školní družině) nemají až tak velké povědomí o práci školního psychologa, tudíž jejich odpovědi měly menší vypovídací hodnotu.

Respondenti jsou pedagogičtí pracovníci základních škol z Královéhradeckého a Pardubického kraje, někteří z nich zastávají funkci výchovného poradce či metodika prevence.

Vzhledem k citlivosti některých získaných údajů, všem respondentům jsem garantovala absolutní anonymitu, aby jimi sdělené informace nemohly být zneužity.

Sledovaným vzorkem se tudíž stalo 11 respondentů, s nimiž byly vedeny rozhovory a kteří byli ochotni a schopni se podělit o své zkušenosti. Někteří z nich byli velmi sdílní, naopak někteří byli stručnější, nicméně i tak byly jejich odpovědi hodnotitelné. Z 11 respondentů byl pouze 1 muž, ostatní byly ženy. Jeden rozhovor byl veden současně se 2 učitelkami najednou, což bylo zajímavé v tom, že se navzájem doplňovaly a inspirovaly k odpovědím (výsledkem je 10 rozhovorů).

6.2 Metody šetření a jejich použití

Jak jsem již uvedla, šetření jsem prováděla metodou polostrukturovaného rozhovoru. Touto metodou pomocí otázek lze zjistit, jak pedagogičtí pracovníci vnímají celkově roli školního psychologa na škole, s jakými problémy se na školního psychologa obracejí, jak funguje spolupráce navzájem mezi nimi či zda získali pedagogové nějaké nové znalosti a dovednosti. Respondentům jsem položila několik základních otázek. V průběhu některých rozhovorů byly tyto otázky doplněny dalšími, které vyplynuly ze situace.

Respondentům byly položeny následující otázky:

- Můžete uvést délku vaší pedagogické praxe?
- Jste třídním učitelem/učitelkou?
- Jak dlouho působí na vaší škole školní psycholog (dále jen ŠP) a jak často?
- Jak často a s jakými problémy se obracíte na ŠP?
- Co od práce ŠP očekáváte celkově – ve vztahu k žákům, pedagogům a rodičům?
- Jakým způsobem by podle vašeho názoru měla fungovat konkrétně spolupráce mezi pedagogem a ŠP?
- Domníváte se, že se ŠP stal součástí pedagogického sboru? (začlenění do kolektivu)
- Získala jste díky působení ŠP znalost nových postupů a dovedností?

- Domníváte se, že přítomnost ŠP ovlivnila atmosféru na škole?
- Změnilo se něco na škole (pozitivně nebo negativně) s příchodem ŠP?
- Domníváte se či nikoliv, že ŠP zasahuje do vašich kompetencí?
- Můžete porovnat spolupráci se ŠP a pedagogicko-psychologickou poradnou?
- Považujete práci ŠP na škole celkově jako přínosnou nebo spíše negativně?

Otázky byly ve velké většině případů kladeny ve stejném pořadí, ale jak jsem již zmínila, v průběhu vývoje rozhovoru byly v některých případech doplněny o další související otázky.

K zaznamenávání rozhovorů jsem použila se souhlasem respondentů diktafon a získané rozhovory jsem následně přepisovala.

Při zpracování výsledků šetření jsem použila metodu konstantní komparace. Při této metodě výzkumník sbírá údaje, následně je třídí a hledá shodné či naopak rozdílné prvky. Hypotézy jsem stanovila až na konci šetření na základě vyhodnocení realizovaných rozhovorů.

6.3 Analýza rozhovorů

Pro prvotní zpracování rozhovorů jsem použila obsahovou analýzu. Jednotlivé texty rozhovorů jsem utřídila do částí, které jsem následně strukturovala podle důležitosti získaných informací, postojů a názorů.

Následně porovnáám všechny odpovědi respondentů za účelem zobecnění výsledků k problematice vnímání školního psychologa pedagogickými pracovníky.

Za účelem srovnání jsem si zvolila následující tematické celky:

- Osoba pedagogického pracovníka
- Délka a frekvence působení školního psychologa
- Problémy, které pedagogové řeší se školním psychologem
- Spolupráce pedagogů (žáků, rodičů) a školních psychologů
- Vnímání přítomnosti školního psychologa pedagogickými pracovníky
- Výsledky spolupráce školního psychologa a pedagogů
- Vyhodnocení přínosnosti práce školního psychologa

6.3.1 Pedagogický pracovník 1

Osoba pedagogického pracovníka

Učitelka 2. stupně ZŠ, délka pedagogické praxe 12 let, je třídní učitelkou.

Délka a frekvence působení školního psychologa

Na této škole působí školní psycholog 3 roky, 1x týdně (cca 0,25 úvazku)

Problémy, které pedagogové řeší se školním psychologem

Tato respondentka má pravidelné konzultace se školním psychologem 1x za měsíc, kdy se společně zabývají problémy jednotlivců v její třídě. Dále oslovuje školního psychologa v otázkách problematického chování, prospěchových problémů, výukových metod u integrovaných dětí. Jako velmi aktuální považuje řešení problémů s chováním u žáků v pubertě. Školní psycholog vyhodnocoval klima třídy či se zabýval problémy v třídním kolektivu. Ojedinělým případem bylo řešení šikany.

Spolupráce pedagogů (žáků, rodičů) a školních psychologů

Za nejvhodnější způsob spolupráce respondentka považuje individuální konzultace, při kterých je možné se podrobněji věnovat jednotlivým problémům. Dále se jako velmi vhodné jeví pravidelné třídnické hodiny s každou třídou (např. 1x za měsíc). Obě tyto představy o spolupráci považuje jako ideální, leč k malému úvazku školního psychologa prozatím nereálné. Tudiž oslovuje školního psychologa podle potřeby. Výhodu v přítomnosti školního psychologa spatřuje v jeho nezájatosti a schopnosti řešit problémy rychleji a efektivněji.

Vnímání přítomnosti školního psychologa pedagogickými pracovníky

Podle informací se školní psycholožka zapojila do kolektivu školy. Atmosféru ale nijak neovlivnila (asi vzhledem k malému pracovnímu úvazku) a hlavně atmosféru školy udává vedení školy a kolektiv učitelů. Školního psychologa respondentka vnímá jako osobu, která je ve škole proto, aby pomáhala řešit problémy, a lze si s ní popovídat mimo proces výuky. Pomáhá všem zúčastněným stranám získat širší a komplexnější pohled na problém. Přítomnost školního psychologa vnímá jako pozitivní, žádná negativa neshledává.

Výsledky spolupráce školního psychologa a pedagogů

Výhodou působení školního psychologa díky jeho přítomnosti je celkový pohled na žáka, na jeho osobnost a případné problémy. Do kompetencí pedagogů školní psycholog nezasahuje, každý má svoji pracovní oblast, ale pomůže pedagoga

nasměrovat. V rámci spolupráce se školním psychologem respondentka získala informace v oblasti testování a vyhodnocování klimatu třídy.

Vyhodnocení přínosnosti práce školního psychologa

Přítomnost školního psychologa a jeho práci vnímá jako velmi přínosnou. Pokud by porovnála funkci školního psychologa a funkci pedagogicko-psychologické poradny, tak uvádí, že školní psycholog má individuálnější a intenzivnější přístup k žákovi, je zde širší prostor pro řešení problémů, hlavně s chováním či osobních. Pedagogicko-psychologická poradna řeší převážně problémy výukové a návštěvy žáků zde jsou v delších časových intervalech.

6.3.2 Pedagogický pracovník 2

Osoba pedagogického pracovníka

Učitelka 1. stupně ZŠ, délka pedagogické praxe 34 let, je třídní učitelkou.

Délka a frekvence působení školního psychologa

Na této škole působil školní psycholog 2 roky, cca na 0,25 úvazku (v rámci projektu působil současně na 4 školách)

Problémy, které pedagogové řeší se školním psychologem

Vzhledem k tomu, že pozice školního psychologa byla novinkou, zpočátku pedagogové nevěděli, s jakými problémy mohou za školním psychologem přijít. Nicméně tato respondentka s ním řešila převážně poruchy chování žáků.

Spolupráce pedagogů (žáků, rodičů) a školních psychologů

Spolupráci školního psychologa a pedagogů by měla být založena především na vzájemné důvěře (předpokladem je ale delší úvazek psychologa), dobré komunikaci a oboustranné snaze řešit vzniklé problémy. Ve školním psychologovi vidí hlavně důvěrníka ve vztahu k žákům a odborníka ve vztahu k učitelům. Respondentka se domnívá, že by mohl napomoci navazovat dobré vztahy mezi učiteli a žáky, učiteli a rodiči (to považuje někdy za velmi obtížné) a dále mezi učiteli a vedením, dále by měl pomoci řešit problémy s dětmi. Nepochybně dokáže změnit i pohled na určité problémy. Školního psychologa oslovovala dle potřeby, žádné pravidelné konzultace nebyly zavedeny.

Vnímání přítomnosti školního psychologa pedagogickými pracovníky

Jak již bylo zmíněno, na této škole působil školní psycholog velmi málo, tudíž si na sebe všechny zúčastněné strany „nestačily zvyknout“, ale vstřícnost ze strany

psychologa byla velká. Jeho přítomnost rozdělila pedagogy na dvě skupiny, kdy první ho vnímala jako pomoc a druhá jako někoho, kdo hledá jejich chyby. Sama respondentka vnímá školního psychologa velmi pozitivně, má pocit, že se mohla na někoho obrátit s žádostí o pomoc nebo se jen ujistit, zda řeší problém správně. U žáků byl školní psycholog vítán, u rodičů, jejichž dítě bylo problematické, také.

Výsledky spolupráce školního psychologa a pedagogů

Do kompetencí pedagogů školní psycholog nezasahoval, pouze pomáhal problémy řešit. Jako pozitivní respondentka vnímala fakt, že díky školnímu psychologovi dokázala vidět problém z jiného úhlu pohledu, čímž se nabídnul jiný způsob řešení či další alternativy.

Vyhodnocení přínosnosti práce školního psychologa

Přítomnost a práci školního psychologa vnímá jednoznačně jako přínosnou a vzhledem ke společenské situaci i jako nezbytnou. Práci školního psychologa vnímá jako rychlejší, osobnější a efektivnější při řešení výchovných problémů. Je tou první osobou, která případně, ve spolupráci s pedagogy, odhalí u dítěte problémy s učením následně ho odešle do pedagogicko-psychologické poradny.

6.3.3 Pedagogický pracovník 3

Osoba pedagogického pracovníka

Učitelka 2. stupně ZŠ, délka pedagogické praxe 35 let, výchovná poradkyně, není třídní učitelkou.

Délka a frekvence působení školního psychologa

Na této škole působil školní psycholog 1,5 roku, cca na 0,25 úvazku.

Problémy, které pedagogové řeší se školním psychologem

Nejčastěji se školním psychologem řešili výchovné problémy žáků, osobní a výukové problémy, problémy s chováním žáků.

Spolupráce pedagogů (žáků, rodičů) a školních psychologů

Školní psycholog je osobou s povinností mlčenlivosti, což přispívá k tomu, že se mu žáci svěří raději než učitelům, ale i pedagogové k němu mají důvěru. Spolupráce fungovala tak, že školní psycholog byl osloven učitelem a psycholog začal se žákem pracovat a podle potřeby k němu chodili na konzultace. Podle respondentky by se školní psycholog měl zabývat klimatem ve třídách a dále společně s třídními učiteli

by měl řešit vztahové problémy ve třídě a následně pracovat s jednotlivými žáky. Dále by měl oslovovat i rodiče k následné spolupráci, což učitelka považuje v mnoha případech za problematické ze strany rodičů.

Vnímání přítomnosti školního psychologa pedagogickými pracovníky

Opět negativem byla krátká doba, po kterou psycholog na škole působil. Nicméně i přes tento deficit ovlivnil atmosféru na škole. Došlo k určitému uklidnění a poté, co si všichni zvykli, že je tady, tak byl velmi vytížen. Jeho přítomnost ve škole je velmi pozitivní a odpadá potřeba obracet se na jiné odborníky. Pedagogové, byť se znalostmi z psychologie, nemají určité dovednosti a ani volný čas, tudíž byly kompetence k řešení problémů převedeny na školního psychologa. Respondentka vnímá přítomnost školního psychologa ve škole nejen jako přínosnou, ale jako velmi nutnou vzhledem k pracovní vytíženosti pedagogů, zejména metodiků prevence a výchovných poradců (např. nárůst administrativy, psaní projektů, vytváření ŠVP)

Výsledky spolupráce školního psychologa a pedagogů

Školní psycholog nezasahuje do kompetencí učitele a díky spolupráci s ním získala nové dovednosti při řešení určitých situací.

Vyhodnocení přínosnosti práce školního psychologa

Výhodou práce školního psychologa je možnost vidět a pracovat s dítětem v jeho přirozeném prostředí, oproti situaci v poradně, kdy jsou návštěvy jednorázové a dítě se může bát nebo stydět, což má vliv na průběh vyšetření. Práci školního psychologa respondentka považuje jako jednoznačně přínosnou.

6.3.4 Pedagogický pracovník 4

Osoba pedagogického pracovníka

Učitelka 2. stupně základní praktické školy, délka pedagogické praxe 28 let, je třídní učitelkou.

Délka a frekvence působení školního psychologa

Na této škole působí školní psycholog 3 roky na plný úvazek.

Problémy, které pedagogové řeší se školním psychologem

Nejčastěji řeší problémy týkající se chování dětí a vztahů v kolektivu, dále i následná spolupráce s rodiči.

Spolupráce pedagogů (žáků, rodičů) a školních psychologů

Jádro spolupráce respondentka vidí v rozdělení a přenesení zodpovědnosti za řešení problémů a administrativě. Nutná je především vzájemná důvěra. Domnívá se, že školní psycholog by měl chodit do tříd s problematickými žáky a zpětnou vazbou doporučit učitelům, jakým způsobem se třídou pracovat. Nepřímou pomoc pedagogům vidí i ve spolupráci s rodiči, kdy je školní psycholog schopnější problém lépe a odborněji vysvětlit.

Vnímání přítomnosti školního psychologa pedagogickými pracovníky

Na daném typu školy vnímá respondentka přítomnost školního psychologa jako nezbytnost, považuje ho za nedílnou součást pedagogického sboru. Školní psycholog je osobu, která se věnuje především dětem, je to jeho náplní práce. Výhodou je možnost řešení problému s jednotlivcem mimo třídní kolektiv, což je u učitele problematičtější.

Výsledky spolupráce školního psychologa a pedagogů

Školní psycholog nezasahuje do kompetencí respondentky, díky jeho působnosti rozhodně získala nové znalosti a dovednosti.

Vyhodnocení přínosnosti práce školního psychologa

Jak již bylo zmíněno, respondentka považuje dle typu školy přítomnost školního psychologa jako nezbytnost. Školní psycholog má přehled o jednotlivých žácích, realizuje s nimi pohovory, dokáže je motivovat, povzbudit. Je prostředníkem mezi školou, psychiatrem i pedagogicko-psychologickou poradnou. V poradně může být výkon žáka ovlivněn různými příčinami z důvodu krátké a méně časté návštěvy.

6.3.5 Pedagogický pracovník 5

Osoba pedagogického pracovníka

Učitelka 2. stupně ZŠ, délka pedagogické praxe 21 let, výchovná poradkyně, není třídní učitelkou.

Délka a frekvence působení školního psychologa

Na této škole působí školní psycholog 2 roky na 0,5 úvazku.

Problémy, které pedagogové řeší se školním psychologem

Problematických oblastí, se kterými se obrací na školního psychologa, je hodně. Týkají se problémů v třídních kolektivech, udržení pozornosti u žáků, u starších dětí s agresivitou a dále i problémy v rodině.

Spolupráce pedagogů (žáků, rodičů) a školních psychologů

Spolupráce by měla být především oboustranná, založená na vzájemné důvěře. Důležitá je také schopnost a ochota pedagogů respektovat doporučení školního psychologa. Ve spolupráci respondentka vidí především usnadnění a pomoc při práci pedagogů. Děti se na něho obracejí se svými problémy, nebo se chtějí jen svěřit. Rodiče se na něho obracejí v okamžiku nejistoty či bezradnosti ve výchově svých dětí.

Vnímání přítomnosti školního psychologa pedagogickými pracovníky

Školní psycholog se stal součástí kolektivu i prostřednictvím neformálních akcí školy. Svojí přítomností ovlivnil pozitivně atmosféru na škole. Pedagogové k němu získali důvěru a obracejí se na něho i se soukromými problémy. Celkově se zlepšily mezilidské vztahy na škole, všichni mají pocit jakéhosi zázemí (např. pokud si neví s něčím rady).

Výsledky spolupráce školního psychologa a pedagogů

Díky úzké spolupráci získala respondentka znalosti nových postupů a dovedností. Školní psycholog nezasahuje do jejich kompetencí, pouze jí radí.

Vyhodnocení přínosnosti práce školního psychologa

Přítomnost školního psychologa považuje zcela určitě za přínosnou. Spolupráce s ním je osobní, interakčnější. V jeho kompetenci není však posuzování dysfunkcí či předpokladů ke zvládnutí školní docházky, což je v náplni pedagogicko-psychologické poradny, s níž má také velmi dobré zkušenosti.

6.3.6 Pedagogický pracovník 6

Osoba pedagogického pracovníka

Učitelka 2. stupně ZŠ, délka pedagogické praxe 25 let, je třídní učitelkou.

Délka a frekvence působení školního psychologa

Na této škole působí školní psycholog 2 roky na 0,5 úvazku.

Problémy, které pedagogové řeší se školním psychologem

Obračí se na školního psychologa v případě živých, neklidných a nesoustředěných žáků. Dále v případě potřeby řeší vztahy ve třídě či podpořit třídní kolektiv.

Spolupráce pedagogů (žáků, rodičů) a školních psychologů

Spolupráce by měla spočívat na vzájemné dohodě na společném postupu v řešení problému a hlavně na vzájemné podpoře a důvěře. Školní psycholog přistupuje k problému z jiné pozice než učitel, dokáže mít nadhled a jinak analyzovat situaci, což je přínosné i pro rodiče.

Vnímání přítomnosti školního psychologa pedagogickými pracovníky

Respondentka konstatuje, že se školní psycholog stal součástí pedagogického sboru, nicméně někteří pedagogové nejsou tolik ochotni spolupracovat. Možná mají pocit ohrožení své autority nebo nemají potřebu s nikým konzultovat problémy. Nicméně se prozatím našla vždy cesta k řešení a sjednocení postupu řešení.

Výsledky spolupráce školního psychologa a pedagogů

Spolupráce probíhá prozatím na vzájemné domluvě, tudíž školní psycholog nezasahoval do kompetencí učitelky. Školní psycholog používá jiné argumenty, tudíž se navzájem doplňují, což učitelka hodnotí pozitivně.

Vyhodnocení přínosnosti práce školního psychologa

Práci školního psychologa považuje spíše za přínosnou. Jako pozitivní vidí fakt, že je součástí školy, v čemž spočívá možnost rychleji reagovat. Kapacita pedagogicko-psychologické poradny je omezená, problémy se řeší se zpožděním. I když každý se zabývá trošku jinou problematikou – školní psycholog výchovnými problémy, poradna výukovými.

6.3.7 Pedagogický pracovník 7

Osoba pedagogického pracovníka

Učitelka 2. stupně ZŠ, délka pedagogické praxe 30 let, výchovná poradkyně a metodička prevence, není třídní učitelkou.

Délka a frekvence působení školního psychologa

Celkem cca 5 let, zpočátku v rámci projektu na 0,25 úvazku, nyní 2 roky na 0,5 úvazku.

Problémy, které pedagogové řeší se školním psychologem

První a druhý stupeň školy má své specifické problémy. Na prvním stupni se řeší spíše individuální případy, kdy děti nemají návyky z domova, neplní si své povinnosti nebo se špatně adaptují na školu. Na druhém stupni je to nevhodné

chování žáků anebo se dlouhodobě nedaří spolupracovat s rodiči. Dále jsou to vztahové problémy ve třídě.

Spolupráce pedagogů (žáků, rodičů) a školních psychologů

Školní psycholog si získal hodně důvěry u všech cílových skupin, tudíž se na něho všichni s důvěrou sami obrazejí, někdy potřebují jen poradit. Vzhledem k tomu, že respondentka je výchovná poradkyně a metodička prevence, mají domluvené se školním psychologem pravidelné schůzky každý týden, kde si vyměňují informace o problémech, který každý z nich řešil. Ostatní pedagogové jsou vedeni k tomu, aby problém podchytili hned v počátku. Pedagogové z prvních a druhých tříd využívají psychologa v okamžiku, kdy se jim na dětech něco „nezdá“ a on se účastní přímo výuky v hodině a následně doporučí další postup. Pro všechny pedagogy je i metodikem, kdy jim radí a dává návody, jak se třídou pracovat.

Vnímání přítomnosti školního psychologa pedagogickými pracovníky

Přítomnost školního psychologa respondentka vnímá pozitivně. Klima školy je ovlivněno společnými sportovními a kulturními aktivitami, do nichž se zapojuje i školní psycholog. Navzájem si jsou všichni bližší, a řeší se méně problémů než dřív.

Výsledky spolupráce školního psychologa a pedagogů

Respondentka uvádí, že velkým přínosem jsou porady se školním psychologem. Každý vidí problém z jiného úhlu pohledu, ona ze školního a školní psycholog hájí zájmy žáka. Hledají kompromis a vzájemně se doplňují. Do jejich kompetencí školní psycholog nezasahuje.

Vyhodnocení přínosnosti práce školního psychologa

Přínos práce školního psychologa hodnotí určitě pozitivně. S pedagogicko-psychologickou poradnou nemá moc dobré zkušenosti, ale interpretuje to spíše s ohledem na momentální personální obsazení. Nicméně poukazuje na to, že výhodou je právě to, že školní psycholog spolupracuje s poradnou, jelikož disponuje větším časovým potenciálem.

6.3.8 Pedagogický pracovník 8 a 9

Osoba pedagogického pracovníka

Učitelky 2. stupně ZŠ, délka pedagogické praxe 12 a 10 let, obě jsou třídními učitelkami.

Délka a frekvence působení školního psychologa

Na této škole působí školní psycholog 2 roky na 0,5 úvazku.

Problémy, které pedagogové řeší se školním psychologem

Na školního psychologa se obracejí zejména s problémy se žáky anebo i celého třídního kolektivu. Konstatují, že se na psychologa mohou obrátit s každým problémem týkající se žáků, tříd, ale i učitelského sboru.

Spolupráce pedagogů (žáků, rodičů) a školních psychologů

Zpočátku chvíli trvalo, než si všichni zvykli, že na škole působí školní psycholog. Děti měly i pocit studu, že navštěvují školního psychologa. V současné době je to již běžnou záležitostí. Učitelé se setkávají se školním psychologem na pravidelných schůzkách cca 1x za 5 – 6 týdnů, kde si předávají poznatky a sjednocují různé pohledy na konkrétní problém. Respondentky považují psychologa za „doktora“, který „vychytává“ problémy. Dokáže je usměrnit v jejich leckdy ukvapených názorech, on řeší problémy s větším nadhledem. Dále v něm mají pocit jistoty a někdy potřebují jen ujistit, že nějaký problém vyřešily správně. Podle jejich názoru se vyskytují i pedagogové, kteří by svoji odpovědnost přenesli z velké části na školního psychologa. Za velmi důležitou považují komunikaci mezi všemi zúčastněnými stranami.

Vnímání přítomnosti školního psychologa pedagogickými pracovníky

Respondentky konstatují, že se školní psycholog zapojil velmi dobře do pedagogického sboru, stal se kolegou „do nepohody“, u kterého mají pocit určitého zázemí, vždy jim pomůže. Je pro ně kontaktní osobou mezi školou, žáky a rodiči vzhledem ke své nezaujatosti. Obě se shodují v tom, že školní psycholog neformálním způsobem velmi dobře navazuje vztahy se žáky – oslovuje je sám na chodbě, účastní se sportovních aktivit nebo jen si s nimi povídá na lavičce.

Výsledky spolupráce školního psychologa a pedagogů

Školní psycholog nezasahuje do kompetencí respondentek, pouze nabízí možnosti nějakých změn a je na nich, zda je přijmou či naopak. Je ale pro ně zdrojem nápadů a námětů k realizaci různých her, například zaměřené na zkvalitnění třídního kolektivu. Dále získaly dovednosti k práci v komunitním kruhu se žáky, ke zjišťování třídního a školního klimatu.

Vyhodnocení přínosnosti práce školního psychologa

Práci školního psychologa hodnotí respondentky jako jednoznačně přínosnou. Na žáky má komplexnější pohled, jelikož je s nimi v každodenním kontaktu, což

hodnotí kladně. Od pedagogicko-psychologické poradny získávají doporučení, jak pracovat se žáky v oblasti výukových problémů. Pokud se objeví žák s projevy šikany či závažnějšími problémy s chováním, je následně po konzultacích doporučen do střediska výchovné péče.

6.3.9 Pedagogický pracovník 10

Osoba pedagogického pracovníka

Učitel 2. stupně ZŠ, délka pedagogické praxe téměř 8 let, je třídním učitelem.

Délka a frekvence působení školního psychologa

Na této škole působí školní psycholog 2 roky na 0,5 úvazku.

Problémy, které pedagogové řeší se školním psychologem

Tento respondent vidí potřebu konzultace se školním psychologem v okamžiku, kdy nastane problém, o kterém se domnívá, že je již nad rámec jeho kompetencí. Zároveň poukazuje na skutečnost, že dětem chybí základní návyky chování, které by měly základy už v rodině. Z toho vyplývají problémy jako neslušné chování, vulgarita a absence obecně platných hodnot a to je pro něj signál pro spolupráci se školním psychologem.

Spolupráce pedagogů (žáků, rodičů) a školních psychologů

Respondent uvádí, že se školním psychologem spolupracuje v oblasti týkající se tvorby třídního kolektivu, dále v okamžiku vzniku konkrétního problému. Očekává od něj navázání spolupráce pokud, jak již bylo zmíněno, není řešení problému ve schopnostech a možnostech pedagoga.

Vnímání přítomnosti školního psychologa pedagogickými pracovníky

Školního psychologa respondent vnímá jako profesionála, který zná postupy, jak s dětmi nenásilnou formou pracovat, jakým způsobem s nimi komunikovat. Zdůrazňuje jeho empatii a citlivost. Zcela nepochybně se podle respondenta stal součástí pedagogického sboru, dokáže profesionálně komunikovat s učiteli i se žáky. Jako „perličku“ uvádí, že školní psycholog zná téměř všechny děti jménem, což považuje za důkaz jeho skutečného zájmu o žáky.

Výsledky spolupráce školního psychologa a pedagogů

Školní psycholog dokáže podle respondenta nabídnout možnosti řešení problémů, do kompetencí mu rozhodně nezasahuje. Získal od něj nové znalosti v oblasti řešení výchovných problémů nebo v práci s komunitou. Za důležité považuje právě

možnost konzultace svého návrhu řešení s názorem školního psychologa, jeho jiný pohled na problém a následné nalezení konsensu.

Vyhodnocení přínosnosti práce školního psychologa

Přítomnost školního psychologa ve škole hodnotí kladně. Vztah je podle respondenta založený především na vzájemné důvěře. Děti pod jeho vlivem dokáží změnit své chování, což je nepochybně cílem jeho práce. Pro umocnění pracovních výsledků školního psychologa klade také důraz na následnou práci s dítětem v rodině.

6.3.10 Pedagogický pracovník 11

Osoba pedagogického pracovníka

Učitelka 2. stupně ZŠ, metodička prevence, délka pedagogické praxe 20 let, je třídním učitelem.

Délka a frekvence působení školního psychologa

Na této škole působil školní psycholog 2 roky, v současné době dojíždí do školy psychologka z poradny 1x za týden (cca 0,25 úvazku) nebo dle potřeby.

Poznámka: Tato respondentka u některých odpovědí porovnává zkušenosti s oběma školními psychology.

Problémy, které pedagogové řeší se školním psychologem

Nejčastěji se jedná o výchovné problémy.

Spolupráce pedagogů (žáků, rodičů) a školních psychologů

Respondentka na základě svých negativních zkušeností ze spolupráce s bývalým školním psychologem klade veliký důraz na podporu názoru pedagogů ze strany psychologa a následné sjednocení názoru, aby obě strany vystupovaly s jednotným řešením problému vůči rodičům. (toto v minulosti nebylo podle respondentky dodržováno a docházelo v důsledku i ke „zmatenosti“ rodičů). V současné době má škola seznam „problémových“ dětí, které ke školnímu psychologovi pravidelně docházejí.

Vnímání přítomnosti školního psychologa pedagogickými pracovníky

Při působnosti minulého školního psychologa byla atmosféra školy poznamenána velmi negativně (viz rozdílná interpretace řešení problému). Současnou situaci vnímá respondentka jako pozitivní, školní psycholog je vstřícný a je oporou pro pedagogy. Celkový názor na přítomnost školního psychologa podmiňuje délkou jeho pracovního úvazku – minimálně poloviční, z čehož vyplývá i rozsah práce

a v neposlední řadě i bližší poznání školy, což nižší pracovní úvazky zcela neumožňují.

Výsledky spolupráce školního psychologa a pedagogů

Jako pozitivní bod práce školního psychologa vyzdvihuje respondentka diagnostickou práci s dítětem. Dále kladně hodnotí i jeho spolupráci s dalšími institucemi. Jinak se domnívá, že jako metodik prevence má stejnou znalost postupů a dovedností jako školní psycholog. Jako negativní zkušenost uvádí přístup školního psychologa k dítěti jako jednotlivci, ne v kontextu třídního kolektivu. Dále se domnívá, že získala sice teoretické rady, které nebyly v praxi při řešení problému realizovatelné. Tyto názory ovšem opět doplňuje poznámkou, že by asi vše bylo jinak, kdyby školní psycholog byl ve škole častěji a měl možnost poznat blíže žáky a třídní kolektivy.

Vyhodnocení přínosnosti práce školního psychologa

Jak již bylo zmíněno, práci školního psychologa respondentka považuje za smysluplnou při optimální délce pracovního úvazku – min. poloviční, nejlépe plný. V takovém případě může psycholog pracovat se třídami na třídnických hodinách, dále zkoumat třídní a školní klima a být poradcem pedagogů. V takové ideální situaci je práce školního psychologa operativnější. Od pedagogicko-psychologické poradny získává doporučení k postupům s dětmi s problémy s učením.

6.4 Zobecnění výsledků

Osoba pedagogického pracovníka

Celkem bylo osloveno 11 respondentů, z nichž bylo 10 žen a 1 muž. Délka jejich praxe se pohybovala v rozmezí 8 a 35 roky. Průměrná délka praxe respondentů tudíž činí 21,36 let. 8 respondentů je třídními učiteli, 3 z nich nejsou třídními učiteli, ale zastávají funkci výchovného poradce, v 1 případě ještě navíc funkci metodika prevence.

Délka a frekvence působení školního psychologa

Tab. č. 2 – Délka praxe a výše úvazku školních psychologů

Délka praxe ŠP	3	2	1,5	3	2	2	3; 2*)	2	2	2	2
Výše úvazku	0,25	0,25	0,25	1,0	0,5	0,5	0, 25; 0,5	0,5	0,5	0,5	0,25

Zdroj: Vlastní tvorba

Poznámka: *) Celková délka 5 let (3 roky při 0,25 úvazku, 2 roky při 0,5 úvazku)

Podle údajů v tabulce č. 2 lze konstatovat, že délka působení školního psychologa je ve všech případech přibližně stejná, v průměru činí 2,2 roku. Pouze v 1 případě je délka 5 let. Ve 2 případech na škole již školní psycholog nepůsobí, jeho činnost byla financována v rámci projektu, který byl ukončen.

V 6 případech (více než 50%) je školní psycholog zaměstnán na 0,5 úvazku, což je výše úvazku, která je považována za minimální z pohledu smysluplnosti, účelnosti a naplnění cílů vykonávané profese. Pouze v 1 případě je plný pracovní úvazek, a to na základní praktické škole, kde je vzhledem k povaze školy školní téměř nezbytné.

Problémy, které pedagogové řeší se školním psychologem.

Problémy, které řeší školní psycholog, lze podle získaných informací od respondentů rozdělit do 5 oblastí:

Tab. č. 3 – Problematické oblasti

Chování	Prospěch	Třída	Rodiče	Pedagogický sbor
Chování žáků v pubertě	Prospěchové problémy	Klima třídy	Spolupráce s rodiči	Vztahy v pedagogickém sboru
Poruchy chování žáků	Výukové problémy u integrovaných dětí	Podpora třídního kolektivu		Problémy v pedagogickém sboru
Výchovné problémy žáků	Udržení pozornosti žáků	Problémy v třídním kolektivu		Osobní problémy pedagogů
Nevhodné chování žáků	Nesoustředěnost			Přenesení částečné zodpovědnosti za řešení problémů na ŠP
Neplnění povinností	Adaptace na školu (1. stupeň)			ŠP se podílí na administrativní činnosti
Absence návyků z domova				
Absence obecně platných hodnot				
Osobní problémy				
Vulgarita				
Agresivita				

Zdroj: Vlastní tvorba

Podle tabulky č. 3 lze konstatovat, že rozsah oblastí, které řeší školní psycholog je velmi široký. Týká se všech 3 cílových skupin – žáků, pedagogů a rodičů. U žáků se jedná zejména o výchovné a výukové problémy. Dále lze hovořit celkově

o problematice třídních kolektivů, pedagogického sboru a v neposlední řadě i o spolupráci s rodiči.

Spolupráce pedagogů (žáků, rodičů) a školních psychologů

Školní psycholog a pedagogové

Dle získaných poznatků má každá škola své způsoby spolupráce se školním psychologem, velká část se shoduje. Někteří pedagogové uvádějí, jak by si spolupráci představovali, nicméně to s ohledem na délku pracovního úvazku školního psychologa a jeho časovým limitům není zcela reálné.

Spolupráce mezi pedagogy a školním psychologem je nejčastěji navazována následujícími způsoby:

- individuální konzultace – řešení jednotlivých problémů;
- pravidelné třídnické hodiny – školní psycholog seznamuje třídu a pedagoga se svou prací, komunikuje s dětmi, realizuje šetření třídního klimatu, přednášky;
- pravidelné schůzky se školním psychologem – předávání poznatků, s jakými problémy se pedagogové setkali a následná konzultace způsobu jejich řešení;
- oslovení pedagogem podle aktuální potřeby – v okamžiku vzniku problému.

Pedagogové uvedli skutečnosti, které by neměly chybět v dobré spolupráci se školním psychologem, aby bylo dosaženo společného cíle:

- vzájemná důvěra;
- dobrá komunikace;
- oboustranná snaha řešit problémy;
- respektování doporučení školního psychologa pedagogy;
- podpora a ze strany školního psychologa;
- vstřícnost;
- vzájemná dohoda na společném postupu;
- zpětná vazba – při řešení problému se žáky;
- nezasahování školním psychologem do kompetencí pedagogů.

Školní psycholog a žáci

Žáci se na školního psychologa obracejí i sami v případě vztahových či osobních problémů, nebo mají jen potřebu se někomu svěřit. Pro některé žáky je právě školní psycholog nezaujatou osobou, u které najdou důvěru. Děti však mohou mít naopak

i pocit studu, že navštěvují školního psychologa. Na některých školách navazuje vztahy se žáky přímo sám školní psycholog neformálním způsobem (na chodbě, při školních akcích), čímž má možnost poznávat je v přirozeném prostředí.

Školní psycholog a rodiče

Školní psycholog by měl být prostředníkem při navazování kontaktů mezi školou a rodiči, což je někdy z jejich strany problematické. Sami rodiče mají možnost obrátit se na školního psychologa, například v okamžiku bezradnosti ve výchově svých dětí.

Vnímání přítomnosti školního psychologa pedagogickými pracovníky

Ve většině případů pedagogové vnímají školního psychologa pozitivně. Nicméně poukazují na fakt, že někteří jejich pedagogové nejsou ochotni spolupracovat, jelikož mají pocit, že na nich psycholog „hledá chyby“, cítí se ohroženi ve své pozici. Jedna respondentka má velmi negativní první zkušenost se školním psychologem, nicméně samotné obsazení pozice školního psychologa na škole vnímá jako potřebné.

Pokud na školách působil školní psycholog více let nebo na vyšší pracovní úvazek, ve většině případů se stal součástí pedagogického sboru. Význam školního psychologa pedagogové shledávají zejména v možnosti řešit operativněji a efektivněji vzniklé problémy.

K pocitu větší jistoty či důvěry žáků a učitelů ke školnímu psychologovi přispívá i povinnost mlčenlivosti.

Pedagogové nemají určité dovednosti, které má školní psycholog a v neposlední řadě ani dostatek volného času, který by mohly věnovat práci s problémovými žáky. Na tuto skutečnost upozorňují také výchovní poradci či metodici prevence, kteří oceňují práci školního psychologa, jelikož mají možnost přenést na něho část svých dosavadních povinností. S přítomností školního psychologa odpadá i potřeba obracet se na jiné odborníky mimo školu.

Školní psycholog má podle pedagogů větší nadhled nad problémy, dokáže se na ně dívat z jiného úhlu pohledu, lépe je analyzovat, což hodnotí jako přínosné. Obracejí se na něho s konkrétními problémy nebo jen v okamžiku, kdy se potřebují ujistit o správnosti svého rozhodnutí.

Konkrétně ho vnímají jako důvěrníka, profesionála, doktora, který vycytává problémy, člena do nepohody.

Výsledky spolupráce školního psychologa a pedagogů

Ve všech případech se respondenti shodují na názoru, že školní psycholog nezasahuje do jejich kompetencí, nicméně je dokáže nasměrovat, poradit, nabídnout alternativy při řešení problémů. Podmínkou dobré spolupráce je již výše zmíněné hledání kompromisů.

Vyskytuje se opět jedna negativní zkušenost, kdy teoretické rady školního psychologa nebyly realizovatelné v praxi.

V převážné většině respondenti potvrzují, že díky školnímu psychologovi získali nové znalosti a dovednosti. Konkrétně uvádějí testování a vyhodnocování klimatu třídy, znalosti postupů při řešení určitých situací či výchovných problémů, dovednosti v práci v komunitním kruhu, nové nápady a náměty k realizaci her pro poznávání a stmelování kolektivu třídy.

Vyhodnocení přínosnosti práce školního psychologa

Školní psycholog má v případě ideálních podmínek možnost být se žáky i pedagogy v každodenním kontaktu, což mu umožňuje poznat blíže prostředí školy. Naskytuje se zde tak prostor pro okamžité řešení problémů všeho druhu, což je velmi efektivní a přínosné pro všechny zúčastněné strany. Podmínkou je vzájemná důvěra, dobrá komunikace a vstřícnost. Ovšem souvisí s tím výše pracovního úvazku, kdy je vhodné, aby byla minimálně poloviční, optimálně plná. Při občasných návštěvách školy či jednom dni v týdnu nemá práce školního psychologa ten správný výsledný efekt.

Pedagogicko-psychologická poradna řeší problémy zejména výukové, školní psycholog spíše výchovné. Nicméně školní psycholog může být prostředníkem mezi školou a poradnou, případně i psychiatrem. Vzhledem ke své odbornosti a většímu časovému potenciálu a může předávat zpětnou vazbu pedagogům.

Všichni pedagogové hodnotí práci školního psychologa jako přínosnou, někteří doplňují nezbytnou či dokonce nepostradatelnou vzhledem k vývoji společenské situace.

6.5 Stanovení kategorií

V této části šetření jsem znovu pročetla rozhovory s respondenty a snažila jsem se je rozdělit na různé části a úseky. Následujícím krokem bylo jejich seskupení do kategorií podle podobnosti. Kategorie jsem se snažila pojmenovat podle nejvýstižnějšího údaje, kterým jsou zastupovány. Následně jsem na základě vytvořených kategorií provedla zhodnocení šetření a vytvořila hypotézy.

Kategorie č. 1: Školní psycholog se stává zprostředkovatelem mezi všemi cílovými skupinami

Školní psycholog by měl mít schopnost navázat komunikaci mezi žákem a pedagogem, mezi pedagogy navzájem, mezi pedagogy a vedením školy a také mezi školou a rodiči.

„...psycholog není žákem, pedagogem ani rodičem a přesto problémům školy rozumí a dokáže poradit. Je prostě taková vrba pro všechny...“ (Pedagogický pracovník 1)

„...ve vztahu k žákům důvěrníka, k němuž se mohou v případě potřeby obrátit, ve vztahu k pedagogům odbornou pomoc, eventuálně prostředníka k navázání dobrých vztahů mezi učitelem a žákem, to je mnohdy hodně důležité, když nedokážeme se žákem k sobě najít cestu...“ (Pedagogický pracovník 2)

„...bylo-li to nezbytné, zval si i rodiče do školy, což někdy bylo dost problematické. Bohužel jsme se setkali i s tím, že rodiče odmítli problém řešit...“ (Pedagogický pracovník 3)

„...co myslím, že je taky dobré, to je informovanost pro rodiče přes psychologa, nejen přes pedagogy. Pro rodiče je to taky někdo jiný, nejen učitel, ale odborník, který jim to dokáže líp nebo spíš jinak vysvětlit...“ (Pedagogický pracovník 4)

„...vysvětlení situace rodičům z pozice jinak zainteresované osoby a zároveň by školní psycholog měl být důvěryhodnou osobou pro děti i pedagogy...“ (Pedagogický pracovník 6)

„...oni vědí, že za ním můžou přijít, to si myslím, se rozvinulo hodně, jak pedagogové to využívají, rodiče, ale i ti žáci...“ (Pedagogický pracovník 7)

„...je to takový katalyzátor v té komunikaci. Je takovým prostředníkem mezi vedením školy, učitelem a tím rodičem. Protože on je tam neutrální...“ (Pedagogický pracovník 9)

Kategorie č. 2: Spektrum řešených problémů se neustále rozšiřuje

V dnešní době se setkávají pedagogové ve škole nejen s problémy typu zapomínání, špatný prospěch či problémy s chováním, ale dochází k nárůstu rizikového chování, jako je agresivita, šikana, užívání návykových látek atd. Tyto problémy už jsou velmi závažné, ale i citlivé, jejich řešení přesahuje kompetence pedagogů, proto je vhodná spolupráce s odborníkem.

„...problémy jak s chováním, tak s prospěchem, nejčastěji však jde o konzultaci výukových metod u integrovaných dětí...problémy s výkyvy v chování žáků v pubertě. To je v dnešní době dost aktuální téma, abychom děti v tak citlivém věku dokázali udržet od ohrožení rizikovými jevy...“ (Pedagogický pracovník 1)

„...dneska jsou děti jiné, nekomunikativní. Potřebují hodně empatie z naší strany...“ (Pedagogický pracovník 2)

„...problémy dětí s udržení pozornosti, u starších dětí s neustále se zvyšující agresivitou, s nefungujícím třídním kolektivem, problémy v rodině...“ (Pedagogický pracovník 5)

„...v případě výchovných problémů příliš živých, neklidných nebo nesoustředěných žáků, těch je čím dál více...“ (Pedagogický pracovník 6)

„...dítě s nějakým nevhodným chováním, nedaří se třeba dlouhodobě s rodiči spolupracovat...že se tam dělají skupinky ve třídě, že se nedaří ten kolektiv stmelit...“ (Pedagogický pracovník 7)

„...se to týká třídy nebo nějakých problematických žáků. V dnešní době jsou děti ohrožené mnohem více rizikovými jevy. Jinak v podstatě co nás napadne. Nebo jsou to obecné věci, které se týkají i třeba nás, jako kolektivu, třeba i propojení 1. a 2. stupně...“ (Pedagogický pracovník 8)

„...základní způsoby chování – že se pozdraví, že se nemluví vulgárně, že když ho člověk napomene, tak to je pro něj signál, aby se nějakým způsobem uklidnil. Nebo některé děti mají problém v tom, že ty hodnoty, které my máme dané – že se třeba nikdo nemlátí, že se nikomu neposmíváme...“ (Pedagogický pracovník 10)

Kategorie č. 3: Učitelé nemají dostatek volného času k řešení problémů

Pedagogové, zejména pak výchovní poradci či metodici prevence v rámci svých pracovních úvazků jsou časově limitováni. Velká většina z nich určitě uvítá pomoc odborníka, který jim bude nápomocen či celkově převezme řešení výchovných a výukových problémů dětí.

„...také mi to ulehčilo částečně práci, když jsem mohla někdy přenést problém na psychologa z důvodu časových úspor...“ (Pedagogický pracovník 2)

„...učitelé, ač vzdělání v oblasti psychologie mají, přece jen nemají určité dovednosti a hlavně při svém úvazku a pracovních povinnostech jim chybí čas...“ (Pedagogický pracovník 3)

„...rozmělnění a přenesení nebo podělení se o zodpovědnost za řešení školních kauz, papírování okolo problémových žáků, to pomáhá nám učitelům...“ (Pedagogický pracovník 4)

„...usnadnění a pomoc při práci pedagogů, to je důležité. Ti jsou stále více zahlceni administrativou a nemají už tolik času řešit problémy s dětmi...“ (Pedagogický pracovník 5)

„...látku děti doženou rychle, ale pokud jsou z nějakého důvodu třeba úzkostné, je nutné zakročit ihned...“ (Pedagogický pracovník 6)

„...mělo by být vedené odborníky, kteří mohou něco jiného než my, učitelé, a mají na to víc času a hlavně to jsou profesionálové...“ (Pedagogický pracovník 10)

Kategorie č. 4: Občasná docházka psychologa do školy je nedostačující

Z důvodu účelnosti a efektivity práce školního psychologa je předpoklad, aby byl ve škole přítomen častěji, než je tomu v mnoha případech (minimálně 0,5 pracovního úvazku). Tato skutečnost není na mnohých školách bohužel prozatím naplněna.

„...psycholožka k nám do školy dochází jednou týdně, to je, podle mého názoru docela málo...“ (Pedagogický pracovník 1)

„...dělili jsme se o něj s dalšími třemi školami, takže velmi málo...“ (Pedagogický pracovník 2)

„...psycholog pracoval v naší škole pouze jeden den v týdnu, takže pokud se problémy nahromadily...“ (Pedagogický pracovník 3)

„...nejvíc bych vyzdvihla tu rychlost a včasné řešení problémů, aby se nic nezanedbalo, což je někdy složitější, protože ŠP u nás není každý den...“ (Pedagogický pracovník 6)

„...zpočátku tady byl psycholog na 4- 6 hodin týdně, pak jsme ho měli v rámci projektu, ale dělili jsme se o něj s dalšími 3 školami, takže u nás byl tak na 0,25 úvazku, což není úplně ideální...“ (Pedagogický pracovník 7)

„...ted' k nám dojíždí a supluje tuto funkci paní psycholožka z poradny. Dojíždí k nám jednou za týden, to není bohužel moc, anebo se domlouváme podle potřeby...“ (Pedagogický pracovník 11)

Kategorie č. 5: Školní psycholog napomáhá k dalšímu vzdělávání pedagogů v oblasti psychologie

„...prohloubila jsem si znalosti testování a vyhodnocování klíma třídy. To je pro mě důležité proto, abych se dokázala více zorientovat ve vztazích ve třídě...“ (Pedagogický pracovník 1)

„...on dokázal věci vidět z jiné strany, z jiného úhlu, který jsem já neviděla. Tím se nabídnul jiný způsob řešení, nebo i více způsobů, alternativ...“ (Pedagogický pracovník 2)

„...získala jsem řadu nových dovedností při řešení určitých situací týkající se výchovných problémů, ale i celkově v mezilidských vztazích...“ (Pedagogický pracovník 3)

„...dokáže používat jiné argumenty než já. To se mi líbí a dokážeme se tím pádem doplňovat...“ (Pedagogický pracovník 6)

„...ty naše porady mi hodně pomáhají v tom, že já tady popíšu něco, co jsem řešila a on to vidí třeba jinýma očima...Nebo on popíše něco, a já mu to zase vyložím ze strany školy a dáváme to dohromady...pomáhá mi to vidět ty věci z různých stran, nejenom se na to dívat z toho školního pohledu...“ (Pedagogický pracovník 7)

„...my se scházíme třeba i v rámci fungování etické výchovy. Takže on nám nosí i některé nápady nebo i náměty na hry, třeba i k těm třídnickým hodinám... udělali jsme dotazníky, kde jsme zjišťovali klíma školy, klíma jednotlivých tříd. Takže on nám udělal takový sumář, takovéto zhodnocení...opět to bylo z jiného pohledu, než my jsme třeba viděli...“ (Pedagogický pracovník 8)

„...když některý učitel třeba měl problém mluvit s dětmi v nějakém kroužku, komunitním kruhu, a nevěděl jak na to, jak ten rozhovor navázat, tak tam je pan psycholog ochoten jít a s tím učitelem tam pracovat a trochu mu ukazovat, jak by se to mělo dělat...“ (Pedagogický pracovník 9)

„...třeba tu práci s komunitou. Nebo i způsoby řešení některých výchovných problémů. Člověk to s ním zkonzultuje, já mám nějakou představu, on má nějakou představu, ale díky konzultaci s ním zvolím nějaký adekvátní způsob řešení...“ (Pedagogický pracovník 10)

6.6 Vyhodnocení výsledků šetření vnímání role školního psychologa pedagogickými pracovníky

Výsledky provedeného šetření rozšířily a upřesnily mé teoretické znalosti o práci školního psychologa o praktické zkušenosti pedagogů. Respondenti byli všichni vstřícní a ochotní realizovat rozhovor.

Na většině škol, jejichž respondenti byli osloveni, mají praktické zkušenosti se školním psychologem v průměru 2 roky. Pedagogové jsou převážně spokojeni se zavedenou praxí školního psychologa, obracejí se na něho se širokou škálou problémů - výchovných, výukových, ať už se týkají jednotlivých žáků nebo celých kolektivů. Přínos shledávají v rychlém a efektivním řešení problémů, jelikož leckteré problémy je nutné řešit ihned v okamžiku jejich vzniku, bez časové prodlevy. Aby si všechny zúčastněné strany byly schopny najít cestu ke školnímu psychologovi, neměly obavy či pocit studu, je nezbytné, aby byly podrobněji seznámeny s jeho nabízenými službami a možnostmi, kterých mohou využít a hlavně jakým způsobem ho mohou oslovit.

Osoba školního psychologa by měla být nejen odborníkem v oblasti psychologie, ale také s charakteristickými osobnostními rysy, jako jsou citlivost, empatie, vstřícnost, důvěryhodnost. I díky těmto vlastnostem má větší šanci získat ke spolupráci pedagogy, žáky i rodiče.

Na základě provedené analýzy rozhovorů a následného stanovení kategorií jsem vytvořila následující hypotézy:

1. Většina pedagogických pracovníků vnímá školního psychologa jako nestranného odborníka.
2. Se současným nárůstem problémového chování žáků je většinou pedagogických pracovníků odborná pomoc školního psychologa považována za nezbytnou.
3. Pokud ve škole působí školní psycholog, většina pedagogů kladně hodnotí fakt, že mají kdykoli k dispozici odborné zázemí právě v okamžiku nutné pomoci při problémovém chování žáka.
4. Většina pedagogických pracovníků by považovala za optimální stav plný pracovní úvazek školního psychologa z důvodu maximálního uspokojení všech cílových skupin.

5. Mezi dovednostmi osvojenými od školního psychologa většina pedagogů vyzdvihuje zejména schopnost nestranného pohledu na problém.

6. 7 Doplnění šetření – kazuistiky

Kazuistika č. 1

Chlapec, 8. třída

Důvod zakázky: Impulzivita, prchlivost, slovní agrese žáka.

Podle informací školního metodika prevence je žák integrovaný dyslektik. Jeho problémem jsou vysoká impulzivita, prchlivost, projevy slovní agrese. Zakázkou školy je práce s jeho emoční reaktivitou.

Šetření školního psychologa:

Žák má slabší rodinné zázemí, málo podnětné, rozumové schopnosti žáka jsou na nižší úrovni. Díky těmto faktorům při větší zátěži žák reaguje podrážděně, impulzivně. Tyto projevy lze pozorovat zejména v hodinách jako je například český jazyk, při kterých je chlapcova psychika více zatěžována. Třídní učitel poukazuje na potřebu osobního, citlivého přístupu k žákovi a nutnosti vymezení přesných hranic chování – eliminace vulgarismů, impulzivity. Dále se třídní učitel domnívá, že je příčinou problematického chování špatné rodinné zázemí, rodiče jsou podle dostupných informací také impulzivní.

Opatření školního psychologa:

Psycholog u žáka provedl intervenci. Učitelům doporučil stanovení hranic chování žáka a zejména důslednost při jejich dodržování, dále odhadnout vhodnou míru zátěže, aby nedocházelo k prudkým reakcím žáka. Rodiče je nutné motivovat ke spolupráci a konzultovat s nimi vhodnost případné medikace.

Kazuistika č. 2

Chlapec, 4. třída

Důvod zakázky: Úvahy chlapce o sebepoškozování.

Potřeba intervence byla iniciována školním metodikem prevence.

Šetření školního psychologa:

Žák má asistenta pedagoga od 4. třídy. Výsledkem jeho pomoci má být dosažení samostatnosti žáka. V první fázi školní psycholog provedl rozhovor s asistentem

pedagoga, podle něhož má žák snížené sebehodnocení – mluví o své nedokonalosti, neúspěšnosti, má pocit, že v ničem nevyniká a vše dělá špatně. Na své chování se žák snaží upozorňovat nevhodným způsobem - agresivitou, napadáním dětí. Následně reaguje lítostivě, plačtivě, po upozornění si své chování uvědomí. V kolektivu má špatnou pozici, spolužáci ho podceňují a poukazují na jeho selhání. Reakcí žáka je již zmiňované agresivní chování.

Psycholog zjišťuje informace o rodinném zázemí – v posledních měsících došlo k rozvodu rodičů, chlapec zůstává v péči matky, s otcem má vztah pěkný.

Žák je v péči neurologa, z jehož výsledků vyšetření vyplývá, že chlapec je vysoce citlivý a snaživý, přičemž je pro něj nezbytné potvrzení vlastní pozice. Pokud se vyskytnou problémy, dochází k intrapersonálním a interpersonálním konfliktům.

Opatření školního psychologa:

Je nutné koordinovat vztahy mezi školou, žákem a rodinou. U žáka je nutnost docílit stanovení hranic v chování k autoritám. U matky bude požadováno zapojení se do nácviku, posilování kompetencí. U chlapce je nutné povzbuzovat ho, motivovat a hledat silné stránky. V doporučení pro učitele je nečekat na selhání chlapce, ale včas ho pochválit, ocenit chování, přístup. Mezi úkoly zadané žákovi psycholog zařadil – ujasnění domácích úkolů, aby věděl, co a jak má doma splnit, na prvním místě jsou úkoly, pak sport a zábava.

Po několika schůzkách školní psycholog dospívá k následujícímu závěru: Chlapec je nesamostatný, není schopen plnit povinnosti. Matka si tyto skutečnosti uvědomuje, ale nedokáže požadavky školy dodržovat. Psycholog doporučuje spolupráci s psychiatrem, kterou matka odmítá. Je jí doporučena návštěva speciálně pedagogického centra.

Kazuistika č. 3

6. třída – jako celek

Důvod zakázky: Vztahové problémy ve skupině.

Školním metodikem prevence požadováno sociometrické šetření.

Šetření školního psychologa:

Ve třídě je žák, který silně ovlivňuje dění ve třídě, upozorňuje na sebe a tím značně narušuje vyučování. Chlapec je šikovný, chytrý, nicméně však nerespektuje hranice

v rámci sociálních interakcí. Ve třídě je několik chlapců s ADHD, kteří svojí nesoustředěností negativně působí na proces učení.

Se souhlasem rodičů žáků bylo provedeno sociometrické šetření metodami SORAD, B-3 a „Třída v krizi“. Z výsledků dotazníku B-3 vyplynulo, že třída sebe samu hodnotí jako celkem kvalitní, prostředí třídy považují za bezpečné, tolerantní. Uvědomují si slabiny, kterými je atmosféra spolupráce pocit důvěry. Podle hodnocení metodou SORAD je třída méně kompaktní s nejasnou hodnotovou strukturou a tendencí vylučovat ze svého středu své členy. Dále bylo zhodnoceno, že příjemní jedinci nejsou současně nejvlivnější. Metodou „Třída v krizi“ bylo zjištěno, že třída prokazuje základní znaky krize. Projevuje se sníženou skupinovou efektivitou učení, v rámci mezilidských vztahů třída nefunguje jako celek. Nejvíce se na krizi podílí porucha vztahů mezi děvčaty a chlapci.

Klima ve třídě je náročné pro pedagogy, efektivita učení celkově klesá. Třída vyžaduje po pedagogovi respektování svých požadavků, poukazuje na ně různými „protestními projevy“. Ve třídě je vysoký potenciál k rizikovým jevům.

Opatření školního psychologa:

Je nutné ve třídě stále korigovat projevy impulzivního chování a veškeré aktivity zaměřovat na toleranci, zodpovědnost a spolupráci. Nutné je neustále eliminování projevů agrese, která je třídou používána při pocitu ohrožení.

Kazuistika č. 4

Chlapec, 1. třída

Důvod zakázky: Přinesení nože do školy, napsání dopisu spolužákovi se sdělením „zabiju tě“.

Na základě třídní učitelky a školního metodika prevence požádáno o konzultaci.

Šetření školního psychologa:

Nejdříve se situaci snažila řešit třídní učitelka, kdy se na základě rozhovoru se žákem snažila pochopit důvody a motivaci žáka, které vedly k napsání dopisu. Žák neví, proč se tak zachoval, nedokázal to zdůvodnit, nicméně byl schopen vyhodnotit nesprávnost svého chování. Následně se učitelka snažila kontaktovat rodiče žáka, ale neúspěšně. Učitelka se domnívá, že rodiče mají tendenci vyhýbat se vzniklému problému.

Školní psycholog a učitelka společně zvážili postoj rodičů. Podle jejich názoru si uvědomují závažnost výroků, ale nepovažují situaci za akutní. Školní psycholog oslovil telefonicky matku žáka, která uvedla, že není schopna nyní spolupracovat, ale v případě potřeby se ozve.

Opatření školního psychologa:

Z doporučení školního psychologa vyplývá pozorovat dále chlapce a průběžně komunikovat s rodiči, v případě nutnosti jim nabídnout konzultaci. Díky nerealizovanému podrobnějšímu zkoumání chlapce a jeho chování nelze stanovit vnitřní motivy, které ho vedly k napsání dopisu. Z důvodu nezájmu rodičů nebyly další konzultace realizovány.

Kazuistika č. 5

Dvě 2. třídy – jako celek

Důvod zakázky: Konflikty mezi žáky.

Školním metodikem prevence a třídní učitelkou požadováno sociometrické šetření.

Šetření školního psychologa:

Konflikty mezi žáky se nevyskytují v době vyučování, tam není žádný problém v dodržování pravidel. Problémy se vyskytují v rámci družiny, kde jsou dohromady dvě třídy a dochází ke vzájemnému napadání žáků. Vzhledem k tomu, že v družině se nejedná o stabilní skupinu, nelze situaci analyzovat sociometrickým šetřením. Psycholog se rozhodl pro oslovení učitelek ve družině, mapování situace, pozorování a provedení rozhovorů s potencionálními agresory.

Z rozhovoru s učitelkou vyplývá, že míra agrese ve skupině je vysoká, žáci jsou hrubí, dochází k brachiální agresi. Učitelka se snaží problémy řešit hned, což je v pořádku. Ale snaží se je řešit v rámci celé skupiny, kdy označí viníka a vyvolá v něm pocity viny a studu, které v něm následně vyvolají pomstu.

Opatření školního psychologa:

Školní psycholog na základě šetření doporučil učitelce řešit problém pouze individuálně s dítětem, čímž eliminuje jeho pocit viny. Řešení před kolektivem je pro žáka ponižující. Dále vzniklé problémy konzultovat s konkrétními rodiči, nabídnout jim spolupráci a doporučovat klidné řešení problému.

6.7.1 Shrnutí kazuistik

Z uvedených kazuistik vyplývá, že zakázka je zadávána školnímu psychologovi zejména prostřednictvím školního metodika prevence nebo třídních učitelů, ale i rodiče mají možnost kontaktovat sami školního psychologa. Oblasti, které školní psycholog řeší, jsou velmi různorodé. V kazuistikách se vyskytovaly problémy s impulzivitou, agresí žáků, úvahy o sebepoškozování, vztahové problémy ve třídě, výhrůžky a ubližování. Z tohoto výčtu je zřejmé, že psycholog řeší především problémy výchovné. Mezi metodami, které používá, lze jmenovat například rozhovory, intervenci, sociometrické metody, pozorování. Psycholog díky svému zkoumání může dospět k závěru, že učitel neuplatňuje vhodné výchovné metody a dokáže ho nasměrovat k účinnějším postupům řešení, což dokazuje fakt, že školní psycholog je i metodikem pro učitele a ti díky němu získávají nové znalosti a dovednosti.

Veškeré zjišťování, které psycholog provádí se žáky lze pouze s písemným souhlasem rodičů. S rodiči jsou následně konzultovány případné další možnosti řešení problému, například spolupráce s psychiatrem, speciálně pedagogickým centrem či jinými institucemi. Jak dokládá kazuistika č. 4, lze se setkat i s nezájmem či neochotou rodičů spolupracovat a podílet se na řešení problému, to bohužel vede k ukončení šetření, což neprospívá zejména samotnému dítěti, které je ohrožené vznikem rizikových jevů, ale i jeho okolí.

6.8 Shrnutí celého šetření vnímání role školního psychologa pedagogickými pracovníky

Šetřením získané informace pro mě byly velmi cenné a zajímavé, jelikož zavádění školních psychologů do škol je velmi aktuální téma dnešní doby.

Analýzou informací z rozhovorů s jednotlivými pedagogickými pracovníky jsem získala jejich osobní zkušenosti s prací školního psychologa. Zajímalo mě, jakým způsobem s ním navazují kontakty, jakých oblastí se týkají konzultace, jaké mají pozitivní či negativní zkušenosti s prací školního psychologa. Důležitý byl pro mě jejich souhrnný pohled na praktické uplatnění školního psychologa v dnešním systému školství. K šetření jsem použila 10 rozhovorů s pedagogickými pracovníky základních škol. Někteří z nich měli velmi bohaté zkušenosti ze své praxe. Dva

respondenti prezentovali souhrn svých poznatků z minulosti, kdy školní psycholog na škole pracoval pouze v rámci projektu, který již byl ukončen.

Každá škola má zavedený svůj systém, do kterého je určitým způsobem zapojen školní psycholog. Z rozhovorů vyplynula skutečnost, že na některých školách se stal velmi úzkým spolupracovníkem pedagogů i vstřícnou osobou pro žáky. Nicméně jsem zaznamenala i jednu negativní zkušenost, kdy školní psycholog nespolečně spolupracoval vhodným způsobem s pedagogy a prezentoval rodičům doporučení, které bylo výrazně odlišné od názorů pedagogů. Spolupráce s psychologem byla ukončena a v současné době tuto pozici supluje psycholog z poradny, který sem bohužel jen dojíždí.

V kompetenci školního psychologa je práce se žáky, pedagogy, ale i s rodiči. U žáků nejvíce řeší oblast poruch chování, výukových a osobních problémů, bohužel i narůstající agresivitu. Dětem chybí i základní návyky a respektování společenských hodnot. V třídním kolektivu se zaměřuje na jejich klima, s čímž úzce souvisí i podpora kolektivu. V oblasti práce s pedagogy se zaměřuje na vztahy v pedagogickém sboru, ale hlavně je pro ně odborníkem, koučem, na kterého se obrací s výše uvedenými problémy.

Všichni respondenti se shodují na skutečnosti, že práce školního psychologa je pro všechny zúčastněné skupiny přínosná, umožňuje jim konzultace, získávají nové dovednosti v komunikaci se žáky i při řešení konkrétních problémů. Jako negativní fakt někteří uvádějí nízký úvazek školního psychologa, čímž není dostatečný časový potenciál k řešení problémů.

Uvedením kazuistik jsem chtěla ilustrovat problémy, se kterými se školy u žáků setkávají. Zároveň jsem chtěla poukázat na způsoby, které školní psycholog použil při řešení vzniklých situací, vždy to bylo ve spolupráci s pedagogy a se souhlasem rodičů.

Na základě provedeného šetření a jeho vyhodnocení jsem dospěla k závěru, že pedagogičtí pracovníci vnímají přítomnost ve škole zcela určitě pozitivně a jeho služby jsou často využívány. Pedagogové jsou zcela zaneprázdněny svojí náplní práce týkající se výuky a oblast řešení problematických žáků mohou konzultovat či dokonce přenést na odborníka. V mnoha případech je nutné problém řešit bezodkladně, což právě umožňuje přítomnost školního psychologa ve škole a lze to považovat za největší přínos.

Závěr

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila téma, které je v dnešní době aktuální vzhledem k celkovým změnám ve společnosti a s tím spojenými změnami i v oblasti školství. Touto problematikou jsem se již zabývala ve své bakalářské práci, kdy jsem zjišťovala, jakou hraje roli školní psycholog v prevenci sociálně patologických jevů. V této diplomové práci jsem chtěla na téma volně navázat. Zajímalo mě, jakým způsobem vnímají školního psychologa a jeho praktickou činnost pedagogičtí pracovníci.

Při volbě tématu diplomové práce jsem si byla vědoma, že téma týkající se školní psychologie je v literatuře již celkem dostatečně zpracováno. Nicméně v centru mého zájmu byla především praktická stránka, jakým způsobem jsou teoretická fakta uplatňována v praxi a hlavně jaké jsou názory a zkušenosti pedagogů.

V první části práce jsem se pokusila vysvětlit pojem školní psychologie a nastínit její historický vývoj ve světě a v České republice. Pro ucelení náhledu jsem popsala problematiku školních poradenských služeb, jejichž součástí je právě školní psycholog. Dále jsem v souvislosti s hlavním tématem charakterizovala profesi školního psychologa, pedagogických pracovníků a možnosti jejich spolupráce.

Provedeným šetřením vnímání role školního psychologa pedagogickými pracovníky jsem se pokusila naplnit cíl stanovený v úvodu mé práce, a to prozkoumání názorů pedagogických pracovníků na uplatnění školních psychologů ve školách. Z jejich praktických zkušeností jsem zjišťovala, jak ho vnímají, zda je pro ně přínosem a v jaké oblasti či naopak. Toto šetření jsem realizovala pomocí polostrukturovaných rozhovorů a doplnila kazuistikami, které jsou vzorkem reálných problémů, jimiž se školní psycholog v praxi skutečně zabývá.

Jak jsem se již zmínila, společnost se mění, s ní se proměňuje i škola. Úlohou školy ve společnosti se zabývá nejen laická veřejnost - rodiče, ale především odborníci. Je to téma složité, na jedné straně dochází k určité uvolněnosti, z druhé strany jsou však na pedagogy kladeny stále větší nároky v oblasti jejich odbornosti. Centrem pozornosti by měli být zejména žáci, jejich vzdělávání, výchova a osobnostní rozvoj. Výchova by měla být z velké části doménou rodiny, což bohužel v dnešní uspěchané době není stoprocentně naplněno. Rodiče nevěnují svým potomkům tolik času. Děti jsou unuděné a tráví velkou část volného času

na počítačích, zůstávají bez zájmových aktivit. To se odráží nejen v jejich znalostech, ale zejména v chování, které je u nich častěji poruchové. Jsou ohroženi stále více různými druhy nežádoucích společenských jevů, chybí jim osvojení základních sociálních návyků. Mnoho rodičů bohužel očekává právě od školy, že bude suplovat jejich výchovnou funkci a sama z jejich dětí vychová slušné, tolerantní lidi uplatnitelné nejen na trhu práce, ale především v celém životě. Nevhodné chování žáků, nepřátelské vztahy ve třídě, agresivita, šikana či další druhy rizikového chování, to jsou problémy, které se vyskytují mnohem častěji a je nutné se s nimi určitým způsobem vypořádat. Tuto úlohu už škola nedokáže sama zvládnout bez odborné pomoci. Proto jsou v dnešní době ve školách zaměstnáváni školní psychologové.

K postupnému zavádění školních psychologů do školy přispěly určitou měrou i realizované projekty, o kterých se ve své práci zmiňuji. Pro obsazení pozice školního psychologa je směrodatný typ a velikost školy. Pokud však uvažujeme o školách městských s větším počtem žáků či o školách praktických, zde práce odborníka najde své opodstatnění. Bohužel se stále v této oblasti potýkáme s nedostatkem finančních prostředků, tudíž to ještě není zdaleka samozřejmostí, aby každá škola měla svého psychologa.

V praktických zkušenostech pedagogů byla často zmínka o výši pracovního úvazku školních psychologů. Ta se shoduje s informacemi uváděnými v literatuře, že minimální je poloviční, nejlépe však plná výše pracovního úvazku, aby byl psycholog schopen poznat prostředí škol, stal se součástí kolektivu a dokázal v dostatečné míře pracovat se třídami či problémovými žáky. To ale asi prozatím není v současné době běžná praxe. Dle mého názoru díky každodenní přítomnosti školního psychologa ve škole dochází ke zkvalitnění vztahů a navození důvěry mezi školním psychologem a žáky či pedagogy.

Na základě provedeného šetření jsem dospěla k závěru, že spolupráce se školním psychologem je pedagogickými pracovníky považována celkově za velmi přínosnou. Pozitivně přijímají fakt samotné přítomnosti psychologa ve škole, kdy jsou díky tomu schopni řešit problém ihned, bez časové prodlevy, čímž odpadá zdoluhavá spolupráce s externími odborníky. Dále pedagogové potvrzují skutečnost, že díky školnímu psychologovi se rozšířily jejich odborné znalosti a schopnosti. Oceňují osobitý a nezávislý pohled psychologa na vzniklé problémy. Ve většině případů se stal komunikátorem napříč všemi cílovými skupinami – žáky, učiteli

a rodiči. Setkala jsem se však s jedním negativním názorem, ze kterého vyplynula skutečnosti, že jako v každé jiné profesi, tak i zde lze najít člověka, který nevykonává svou práci tak, jak by měl. Konkrétně tento školní psycholog nebyl schopen konsensu s pedagogy. V návaznosti na tuto zkušenost bych ještě dodala, že požadavky na osobnost školního psychologa nejsou pouze v jeho odbornosti, ale především v jeho lidských vlastnostech, na což poukazuje i následující citát: „*Měl by umět vyslechnout a pochopit argumenty všech zúčastněných stran. Když je otevřen a je třeba řešit problémy, měl by poradit, ale i usměrnit. To je poslání školního psychologa.*“⁷³

K těmto slovům lze jen dodat, že by se školní psycholog měl stát součástí školy, aby napomáhal pedagogům ve výchovné a vzdělávací práci se žáky. Zároveň se stal poradcem žáků při řešení jejich starostí či problémů na leckdy složité životní cestě.

⁷³ ROTHOVÁ, Regina. Rádce, přítel dětí, rodičů i naslouchač. *Týdeník Školství*. 2012, roč. 20, č. 2, s. 5.

Seznam použitých zdrojů

1. AGGARWAL, J. C. *Teacher and Education in a Developing Society*. Vilas Publilshing House Pvt Ltd., 2004. 524 s. ISBN 978-81-1615-4.
2. *Aktuální znění zákona o pedagogických pracovnících k 1. září 2012* [online] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2014-09-04]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari>
3. *Asociace školní psychologie* [online] Unie psychologických asociací ČR [cit. 2014-09-04]. Dostupné z: <http://www.upacr.cz/index.php?lng=cs&kap=pedagogic>
4. *Asociace školní psychologie* [online] [cit. 2014-09-29]. Dostupné z: <http://www.schoolpsychology.cz>
5. *Co se rozumí pod pojmem speciální vzdělávací potřeby*. [online], Národní ústav odborného vzdělávání [cit. 2014-07-02]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/co-se-rozumi-pojmem-specialni-vzdelavaci-potreby>
6. ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 656 s. ISBN 80-7178-463-X.
7. DLOUHÝ, Petr. Školní psychologie po česku. *Propsy – časopis pro moderní psychologii*. 1997, roč. 3, č. 4, s. 10-11.
8. FACOVÁ, Věra. Práce školního psychologa a jeho význam. *Prevence*. 2011, roč. 8, č. 6, s. 15-17. ISSN 1214-8717.
9. FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2000. 256 s. ISBN 80-7178-367-6.

10. FURMAN, Anton. Etické zásady školského psychologa. *Školský psychológ*. 1996, roč. 6, č. 1/2, s. 9 – 16.
11. GAJDOŠOVÁ, Eva. Metodické instrumentárium školského psychologa. *Školský psychológ*. 1998, roč. 8, č. 3/4, s. 99 – 114.
12. GAJDOŠOVÁ, Eva; HERÉNYIOVÁ, Gabriela. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 325 s. ISBN 80-7367-115-8.
13. GAJDOŠOVÁ, Eva; VALIHOROVÁ, Marta. *Školská psychológia ako aplikovaná psychologická disciplína*. [online] Asociácia školskej psychológie [cit. 2014-06-23]. Dostupné z: [http://www.aspsr.sk/skolska-psychologia/jako - aplikovana-disciplina.cz](http://www.aspsr.sk/skolska-psychologia/jako-aplikovana-disciplina.cz)
14. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207. s. ISBN 80-85931-79-6.
15. GUGGENSBÜHL, Allan. Jaké šance má dnešní škola? *Prostor*. 2006, č. 71, s. 86-91. ISSN 0862-7045.
16. HARTL Pavel; HARTLOVÁ Helena. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. 800 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
17. IHNACÍK, Jozef. Školský a poradenský psychológ pri pomoci deťom a mládeži. *Psychologie pro praxi*. 2012, roč. 47, č. 1-2, s. 65-77. ISSN 1803-8670.
18. JEDLIČKA, Richard. Očekávání veřejnosti a reálné možnosti pedagogů. *Učitel'ské noviny*. 2011, roč. 114, č. 19. s. 15 – 17. ISSN 0139-5718.
19. KAVENSKÁ, Veronika; SMÉKALOVÁ Eleonora et al. *Výzkum v oblasti školní psychologie v České republice*. [online] E-psychologie, elektronický časopis. [cit. 2014-06-28]. Dostupné z: <http://www.e-psycholog.eu/pdf/kavenska-et-al>

20. KULTOVÁ, Martina. *Role školního psychologa v prevenci sociálně patologických jevů na základních školách*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2013. 63 s. Bakalářská práce.
21. KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. 264 s. ISBN 978-80-247-4502-2.
22. *Koncepce školní psychologie*. [online] 2014 [cit. 2014-09-04]. Dostupné z: <http://www.audendo.cz/koncepce/kap6.html>
23. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál. 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
24. LAZAROVÁ, Bohumíra. *Netradiční role učitele*. 1. vyd. Brno: Paido. 2005. 69 s. ISBN 978-80-7315-169-0.
25. MAREŠ, Jiří. Dopis prvnímu náměstkovi ministra školství ČR Dr. F. Kozlovi. *Školský psycholog*, 1997, roč. 7, č. 1/2, s. 23 – 24.
26. MAREŠ, Jiří. Situace školní psychologie v ČR. *Školský psycholog*, 1998, roč. 8, č. 1, s. 7 - 14.
27. MERREL, Kenneth, W.; ERVIN, Ruth A.; PEACOCK, Gretchen Gimpel. *School Psychology for the 21st Century*. 2. vyd. Guilford Press. 2011. 380 s. ISBN 978-1-60918-752-1.
28. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
29. *Ministerstvo vyčlení 50 milionů na školní psychology* [online] Aktualne.cz [cit. 2014-07-18]. Dostupné z <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/ministerstvo-vycleni-50-milionu-na-skolni-psychology/r~8718b80ec6f711e3a1ef002590604f2e/>

30. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, Bílá kniha 2001.* [online] MŠMT [cit. 2014-07-15]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha/narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-bila-kniha-2001?highlightWords=b%C3%ADI%C3%A1+kniha>
31. NOVÁČKOVÁ, Jana. Pozvedneme svůj hlas? Současná vzdělávací realita jako východisko pro školní psychologii. *Učitelské noviny*. 1996, roč. 99, č. 28, s. 18-19. ISSN 0139-5718.
32. OPEKAROVÁ, Olga. *Kapitoly z výchovného poradenství: Školní poradenské služby*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. 64 s. ISBN 978-80-86723-35-8.
33. *Operační program Výzkum, vývoj, vzdělávání* [online] MŠMT [cit. 2014-10-21]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/OP_VVV/OP_VVV_k_16_7_2014.pdf
34. POLICAR, Lukáš. Jak na „prevenci“ ve století změn? *Prevence*. 2013, roč. 10, č. 9, s. 7 - 9. ISSN 1214-8717.
35. PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2.
36. *Přežijí poradenská školní pracoviště?* [online] Učitelské noviny [cit. 2014-07-18]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=6194>
37. RÁJOVÁ, Darina. Učitel jako iniciátor sociálních vztahů ve třídě. *Prevence*. 2013, roč. 10, č. 5, s. 16 - 18. ISSN 1214-8717.
38. *RAMPS-VIP III*. [online] Národní ústav odborného vzdělávání [cit. 2014-07-18]. Dostupné z <http://www.nuov.cz/ramps-vip-iii>.
39. REJLOVÁ, Jarmila. Pojetí školní psychologie v České republice. In FURMAN, Anton; MAREŠ, Jiří. *Sborník referátů ze 4. Sjezdu Asociace školní psychologie*

- Školní psychologie '96*. Banská Bystrica 12. – 13. 3. 1996. Hradec Králové: Nucleus, 1996, 120 s. ISBN 80-901753-3.
40. ROTHOVÁ, Regina. Rádce, přítel dětí, rodičů i naslouchač. *Týdeník Školství*. 2012, roč. 20, č. 2, s. 5. ISSN 0862-9641.
41. ŠABATOVÁ, Jitka. Vyčerpaný a unavený pedagog bez elánu – syndrom vyhoření a pomáhající profese pedagoga. *Prevence*. 2011, roč. 8, č. 9, s. 17 - 18. ISSN 1214-8717.
42. ŠTECH, Stanislav. Školní psychologie. In BAŠTECKÁ, Bohumíra. *Psychologická encyklopedie: aplikovaná psychologie*. 1.vyd. Praha: Portál, 2009. 520 s. ISBN 978-80-7367-470-0.
43. ŠTECH, Stanislav; ZAPLETALOVÁ Jana. *Úvod do školní psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. 232 s. ISBN 978-80-262-0368-1.
44. TOMÁŠEK, František. Školní poradenské pracoviště a kvalita školy z pohledu ředitelů škol. *Školský psycholog*. 2010, roč. 12, č. 1/2, s. 39 – 46. ISSN 1212-0529.
45. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Dotisk. Praha: Karolinum, 2001. 170 s. ISBN 80-7184-488-8.
46. VALENTOVÁ, Lidmila. Školní třída jako sociální skupina. *Prevence*. 2011, roč. 8, č. 1, s. 11-13. ISSN 1214-8717.
47. VONDRÁKOVÁ, Eva. Školní psycholog – partner a pomocník. *Učitelství listy*. 1998, roč. 6, č. 4, s. 14. ISSN 1210-7786.
48. *Vyhláška č.72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních*. [online], MŠMT [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>

49. ZAPLETALOVÁ, Jana. Může školní psycholog ovlivnit klima ve škole? *Psychologie dnes*. 2011, roč. 17, č. 4, s. 36-37. ISSN 1212-9607.
50. *Zkvalitnění systému péče o žáky se speciálně vzdělávacími potřebami v Moravskoslezském kraji* [online] Pedagogicko-psychologická poradna Frýdek-Místek [cit. 2014-10-21]. Dostupné z: <http://www.pppfm.cz/integrace>.
51. WILLIAMS, Barbara Bole. National Association of School Psychologists Model for Comprehensive and Integrated School Psychological Services. *School Psychology Review*. 2010, roč. 39, č. 2, s. 320-333.

Seznam příloh

1. Vyhláška č.72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
2. Dotazník SO-RA-D
3. Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 1
4. Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 2
5. Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 3
6. Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 4
7. Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 5
8. Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 6
9. Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 7
10. Rozhovor s pedagogickými pracovníky 8 a 9
11. Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 10
12. Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 11

Příloha č. 1

Vyhláška č.72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

A) Diagnostika, depistáž

- 1) Spolupráce při zápisu do 1. ročníku základního vzdělávání.
- 2) Depistáž specifických poruch učení v základních a středních školách.
- 3) Diagnostika při výukových a výchovných problémech žáků.
- 4) Depistáž a diagnostika nadaných dětí.
- 5) Zjišťování sociálního klimatu ve třídě.
- 6) Screening, ankety, dotazníky ve škole

B) Konzultační, poradenské a intervenční práce

- 1) Péče a o integrované žáky (pomoc při sestavování individuálního vzdělávacího plánu, vedení).
- 2) Individuální případová práce se žáky v osobních problémech (konzultace, vedení).
- 3) Krizová intervence a zpracování krize pro žáky, pedagogické pracovníky a zákonné zástupce.
- 4) Prevence školního neúspěchu žáků (náprava, vedení, apod.).
- 5) Kariérové poradenství u žáků.
- 6) Techniky a hygiena učení (u žáků).
- 7) Skupinová a komunitní práce s žáky.
- 8) Koordinace preventivní práce ve třídě, programů pro třídy apod.
- 9) Podpora spolupráce třídy a třídního učitele.
- 10) Individuální konzultace pro pedagogické pracovníky v oblasti výchovy a vzdělávání.
- 11) Konzultace se zákonnými zástupci při výukových a výchovných problémech dětí.
- 12) Pomoc při řešení multikulturní problematiky ve školním prostředí.

C) Metodická práce a vzdělávací činnost

- 1) Participace na přípravě programu zápisu do 1. ročníku základního vzdělávání.
- 2) Metodická pomoc třídním učitelům.
- 3) Pracovní semináře pro pedagogické pracovníky (konzultace a metodické vedení).

- 4) Účast na pracovních poradách školy.
- 5) Koordinace poradenských služeb poskytovaných ve škole (výchovní poradce, školní metodik prevence, třídní učitelé).
- 6) Koordinace poradenských služeb mimo školu a spolupráce se školskými poradenskými zařízeními, zdravotnickými a dalšími zařízeními.
- 7) Metodické intervence z psychodidaktiky pro učitele, včetně podpory při tvorbě školního vzdělávacího programu.
- 8) Besedy a osvěta (zákonným zástupcům).
- 9) Prezentační a informační činnost.
- 10) Participace na přípravě přijímacího řízení ke vzdělávání ke střední škole.⁷⁴

⁷⁴ Vyhláška č.72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. [online], MŠMT [cit. dne 2012-10-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasaka-c-72-2005-sb-1?highlightWords=vyhl%C3%A1%C5%A1ka+72%2F2005>

Příloha č. 2

Dotazník So-ra-d

Tento dotazník zjišťuje, jaké vztahy jsou ve vaší třídě a jak se navzájem znáte. Budete postupně odpovídat na tři dotazy, začneme dotazem A.

A. Ke každému jménu spolužáka (kromě vlastního) napište ve vašem záznamovém listu jednu z číslic 1-5, a to do sloupce, který je zcela na levém okraji záznamového listu a má nahoře označení **VLIV**.

Číslice budou znamenat toto:

1 velmi sympatický

2 sympatický

3 ani sympatický, ani nesympatický

4 spíše nesympatický

5 nesympatický

Vlivný je ten, jehož názory a chování se řídí ostatní, jak se říká: ostatní „na něj dají“. V tomto dotazu záleží jen na tom, je-li žák vlivný, nezáleží na tom, je-li jeho vliv „dobrý“ nebo „špatný“. Při hodnocení se rozhodujte sami, neříkejte se k sousedovi. Jednak byste jej tím ovlivňovali, jednak byste se mohli sami dát ovlivnit, a tím by se znehodnotil výsledek. Každého spolužáka si představte, jak jedná. Nejste-li si u někoho jisti, porovnejte jej s jinými žáky, které znáte lépe a dejte mu takové hodnocení, jako tomu známému, který je mu svým vlivem nejvíc podobný. Pracujte bez zbytečného váhání, první názor bývá nejlepší; ovšem ne mechanicky, bez rozmýšlení; takové hodnocení je bezcenné.

Nikoho (kromě sebe) nevynechávejte!

S hodnocením budete hotovi asi za 5 minut.

B. Nyní budete hodnotit sympatičnost spolužáků podobným způsobem, jako jste hodnotili vliv. Sloupec pro záznam číslic označujících sympatičnost je na pravém okraji záznamového listu a je nadepsán **SYMP**.

Číslice budou znamenat toto:

Sympatický je ten, kdo je příjemný, s kým se rádi stýkáme. Každý člověk má rád trochu jiné lidi, vzájemné domlouvání se spolužáky nemá proto žádný smysl.

Pracujte podobně jako při hodnocení vlivu. **Dávejte pozor, aby číslice byla na téže řádce jako jméno hodnoceného!**

Nikoho (kromě sebe) nevynechávejte!

C. Nakonec se zamyslete nad tím, proč je vám který spolužák sympatický nebo nesympatický. Vysvětlení napište na volné místo do sloupce nadepsaného ZDŮVODNĚNÍ. Děvčata píší nejprve o děvčatech a pak teprve o chlapcích a chlapci nejprve o chlapcích a pak o děvčatech.

Máte příležitost ukázat, jak dovedete přemýšlet o lidech a o svých vztazích k nim.

Příloha č. 3

Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 1

Učitelka 2. stupeň ZŠ

Můžete uvést délku Vaší pedagogické praxe?

12 let

Jste třídní učitelkou?

Ano

Jak dlouho působí na vaší škole školní psycholog (dále jen ŠP) a jak často?

3 roky, 1x týdně

Jak často a s jakými problémy se obracíte na ŠP?

Minimálně jednou měsíčně konzultuji problémy jednotlivců ve své třídě, podle potřeby to ale může být i častěji, je to opravdu závislé na potřebě řešit nějaký problém. Psycholožka k nám do školy dochází jednou týdně, to je, podle mého názoru docela málo. Myslím si, že by to mohlo být i častěji. A jaké problémy? Jedná se o problémy jak s chováním, tak s prospěchem, nejčastěji však jde o konzultaci výukových metod u integrovaných dětí. Občas také konzultuji problémy s výkyvy v chování žáků v pubertě. To je v dnešní době dost aktuální téma, abychom děti v tak citlivém věku dokázali udržet od ohrožení rizikovými jevy. To považuji za velmi důležité. Setkala jsem se však i s pomocí školní psycholožky konkrétně při řešení šikany ve třídě, společně jsme vyhodnocovaly klima třídy a řešily problémy v kolektivu.

Co od práce ŠP očekáváte celkově – ve vztahu k žákům, pedagogům a rodičům?

Možnost žáků, pedagogů i rodičů pohovořit si s člověkem. Psycholog není žákem, pedagogem ani rodičem a přesto problémům školy rozumí a dokáže poradit. Je prostě taková vrba pro všechny. Všichni mají možnost rozhovoru s nezaujatou třetí stranou a to mnohdy dokáže řešit problémy daleko rychleji a efektivněji.

Jakým způsobem by podle Vašeho názoru měla fungovat konkrétně spolupráce mezi pedagogem a ŠP?

Mělo by docházet k individuálním konzultacím mezi pedagogem a ŠP, na kterých by obě strany mohly rozebrat problémy týkající se konkrétního žáka, popř. třídního kolektivu, což u nás funguje, ne však pravidelně. Záleží na mně, jak často se na ŠP obrátím. Také by měly fungovat hodiny se ŠP pro každou třídu (např. jednou měsíčně), kde by ŠP pracoval se třídním kolektivem, děti i částečně poznal, ony jeho

a mohly se navázat i bližší vztahy. U nás se to prozatím nepodařilo prosadit vzhledem k malému úvazku ŠP.

Domníváte se, že se ŠP stal součástí pedagogického sboru? (začlenění do kolektivu)

Ano, určitě, i když, jak jsem zmínila, není na škole tak často. Ale je velmi vstřícná a ochotná.

Získala jste díky působení ŠP znalost nových postupů a dovedností?

Ano, prohloubila jsem si znalosti testování a vyhodnocování klima třídy. To je pro mě důležité proto, abych se dokázala více zorientovat ve vztazích ve třídě. Samozřejmě dokážu odhadnout, co se tam děje, ale výsledky testů mi v tom pomůžou.

Domníváte se, že přítomnost ŠP ovlivnila atmosféru na škole?

Ne, nemyslím si. Vzhledem k tomu, že ŠP působí na škole jen málo, nikterak se to na celkové atmosféře školy neprojeví. Atmosféra na škole je taková, jaký je učitelský sbor, jaká mezi nimi vládne nálada. Také to je hodně o vedení, jakou dokáže navodit atmosféru a kolektiv stmelit či naopak. Ale možná to je tím, že tam ŠP není tak často. Nedokážu předvídat, jak by to vypadalo, kdyby tam trávila s námi více času.

Změnilo se něco na škole (pozitivně nebo negativně) s příchodem ŠP?

Je zde možnost pohovořit si s osobou mimo proces výuky, s osobou, která je tu pouze pro to, aby pomáhala a řešila problémy. To považuju za pozitivní – získat radu nezávislé osoby. Dokáže to řešit s odstupem a nadhledem, anebo vidět problém z jiné strany. Negativního mě nic nenapadá.

Obracíte se na ŠP i se soukromými problémy?

No, asi jednou jsem toho využila. Ale spíše řeším ty pracovní.

Domníváte se či nikoliv, že ŠP zasahuje do vašich kompetencí?

Ne, to určitě ne. Každý si děláme svoji práci. Ona nezasahuje, maximálně mě nasměruje.

Můžete porovnat spolupráci se ŠP a pedagogicko-psychologickou poradnou?

Ze strany ŠP se pochopitelně jedná o individuálnější a intenzivnější přístup jak k žákům, tak k pedagogům. Je zde daleko širší prostor pro rozbor problémů, daleko více času pro jednotlivce. Do PPP dochází žáci pouze v delších časových intervalech, jsou zde řešeny převážně problémy výukové, ne problémy např. s chováním, popř. osobní problémy žáků. Takže výhodou ŠP je právě ten celkový pohled na žáka, na jeho osobnost a jeho problémy, problémy všeho druhu.

Považujete práci ŠP na škole celkově jako přínosnou nebo spíše negativně?

Přítomnost ŠP je jistě ve škole pozitivní. Zajišťuje všem zúčastněným stranám širší a komplexnější pohled na problémy a jejich rychlejší a efektivnější řešení. Škoda jen, že je u nás na tak malý úvazek, protože se domnívám, že problémů k řešení by bylo mnohem více, ale vzhledem k času řešíme jen ty nejakutnější.

Příloha č. 4

Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 2

Učitelka 1. stupeň ZŠ

Můžete uvést délku Vaší pedagogické praxe?

34

Jste třídní učitelkou?

Ano

Jak dlouho působí na vaší škole školní psycholog (dále jen ŠP) a jak často?

Působil v rámci projektu 2 roky. Dělili jsme se o něj s dalšími třemi školami, takže velmi málo, vychází to na čtvrtinu úvazku. Teď bohužel u nás ŠP již není.

Jak často a s jakými problémy se obracíte na ŠP?

Kdykoli, když jsem potřebovala. Bylo možné se na něho obrátit s jakýmkoliv problémem, i když ze začátku jsme přesně nevěděli, o co ho žádat. Ale velmi brzy jsme pochopili, s čím za ním můžeme zajít. Takže já jsem za ním chodila obvykle při poruchách chování žáka.

A jak často?

To bylo různé, někdy pokaždé, když tam byl, jindy třeba jen jedenkrát za měsíc. Prostě dle potřeby.

Co od práce ŠP očekáváte celkově – ve vztahu k žákům, pedagogům a rodičům?

Ve vztahu k žákům důvěrníka, k němuž se mohou v případě potřeby obrátit, ve vztahu k pedagogům odbornou pomoc, eventuálně prostředníka k navázání dobrých vztahů mezi učitelem a žákem, to je mnohdy hodně důležité, když nedokážeme se žákem k sobě najít cestu. Dneska jsou děti jiné, nekomunikativní. Potřebují hodně empatie z naší strany. Dále bych řekla taky vztahy mezi učitelem a rodiči, to je někdy oříšek. Rodiče si někdy nedokáží připustit, že jejich dítě by mohlo mít jakýkoliv problém a to, že by měli jít k psychologovi, považují za ostudu nebo i ponížení. Není to ještě tak rozšířené, to povědomí o práci školního psychologa a rodiče nevědí, co od něho čekat. Takže pomoc při řešení problémů s dětmi. To všechno by mohla přinést praxe. Ale to bychom toho psychologa museli mít na škole pořád. Takže pomoc rodičům při řešení problémů s dětmi. No a taky jsou důležité vztahy mezi učitelem a vedením školy, kdy by psycholog měl asi umět leckdy zmírnit napětí a navodit lepší atmosféru. Možná i změnit pohled na určité problémy.

Jakým způsobem by podle Vašeho názoru měla fungovat konkrétně spolupráce mezi pedagogem a ŠP?

Měla by fungovat na bázi vzájemné důvěry, dobré komunikace a oboustrannou snahou dojít k optimálnímu řešení situace eventuálně problému. Získání důvěry je ale dlouhodobější záležitost, to by šlo líp, kdyby tam psycholog byl častěji.

Domníváte se, že se ŠP stal součástí pedagogického sboru? (začlenění do kolektivu)

Ano, stal, ale jak už jsem říkala, byl tam hrozně málo na to, abychom si na sebe zvykli více. Ale snažil se vyjít ve všem vstříc a pomoci při řešení problémů.

Získala jste díky působení ŠP znalost nových postupů a dovedností?

Ano, to určitě. Nejlepší pro mě bylo, že on dokázal věci vidět z jiné strany, z jiného úhlu, který jsem já neviděla. Tím se nabídnul jiný způsob řešení, nebo i více způsobů, alternativ.

Domníváte se, že přítomnost ŠP ovlivnila atmosféru na škole?

Atmosféra se změnila a svým způsobem rozdělila učitelstvo na dva tábory. Jedna vnímala psychologa jako pomoc sobě, žákům, rodičům, tudíž jako pozitivní krok ve vzdělávacím procesu. Druhá skupina vyučujících vnímala psychologa jako někoho, kdo hledá chyby v jejich práci, a cítili se nejistí. Po konzultaci s ním obvykle docházeli k závěru, že „se mu to povídá, když v té třídě není pořád jako ony...“. U nich se tedy nepodařilo smysluplnou spolupráci navázat. Nutno podotknout, že dotyční z titulu své profese nebyli obecně respektovanými kantory ze strany rodičů, kolegů či dětí. Kde tedy asi byla chyba?

Změnilo se něco na škole (pozitivně nebo negativně) s příchodem ŠP?

Ano, určitě pozitivně. Takový ten pocit, že se můžete obrátit na někoho, kdo vám pomůže nebo pomůže se jen ujistit, že řešíte problém správně. Nebo jen tak nasměrovat, naučnout, jak bych mohla postupovat. Také mi to ulehčilo částečně práci, když jsem mohla někdy přenést problém na psychologa z důvodu časových úspor. Žáci jednoznačně psychologa vítali, vítaným byl ŠP pro rodiče, jejichž dítě mělo potíže. Většina zbývajících rodičů hodnotila kladně, nicméně preventivní přednáška by jim „vzala moc času...“čili, „když neteče do bot...“

Domníváte se či nikoliv, že ŠP zasahuje do vašich kompetencí?

Nezasahuje, to ne, jen pomáhá řešit.

Můžete porovnat spolupráci se ŠP a pedagogicko-psychologickou poradnou?

Spolupráce se ŠP je osobnější, rychlejší, efektivnější především při řešení konkrétních výchovných problémů ve škole. PPP zase podrobně popíše, dá návod, jak s dítětem pracovat především při poruchách učení. Každý má svoji oblast práce, ale ŠP je ten první, který odhalí problém, samozřejmě někdy i na náš popud a pokud uzná, že je to potřeba jednat dál, odešle dítě do poradny. Ale jsou to spíš ty problémy s učním.

Považujete práci ŠP na škole celkově jako přínosnou nebo spíše negativně?

Jednoznačně přínosnou a vzhledem k vývoji společenské situace do budoucna nezbytnou.

Příloha č. 5

Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 3

Učitelka 2. stupeň ZŠ, výchovná poradkyně

Můžete uvést délku Vaší pedagogické praxe?

35 let

Jste třídní učitelkou?

Ne

Jak dlouho působí na vaší škole školní psycholog (dále jen ŠP) a jak často?

Psycholog působil na škole 1,5 roku - financovali jsme z projektu EU. No jen zhruba na čtvrtinu úvazku.

Jak často a s jakými problémy se obracíte na ŠP?

Psycholog pracoval v naší škole pouze jeden den v týdnu, takže pokud se problémy nahromadily. Řešili jsme je v ten den, psycholog si zval děti i na jiný termín. Jsou to výchovné problémy, osobní problémy žáků, výukové problémy, problémy s chováním.

Co od práce ŠP očekáváte celkově – ve vztahu k žákům, pedagogům a rodičům?

ŠP je člověk „zvenčí“, děti se mu spíš svěří než vyučujícímu, rodiče i učitelé také. To je fajn a je to velká výhoda. Navíc pokud s psychologem řeší nějaké osobní problémy, mají jistotu bezpečí, že se o tom nedozví nikdo jiný. Má povinnost mlčenlivosti.

Jakým způsobem by podle Vašeho názoru měla fungovat konkrétně spolupráce mezi pedagogem a ŠP?

ŠP by měl být ve škole přítomen k dispozici učitelům, žákům i rodičům. Mohl by se zabývat klimatem ve třídě, řešit společně s třídními učiteli určité problémy ve vztazích ve skupině, zabývat se i jednotlivými žáky. Takže pokud to byly problémy se žáky, většinou to bylo iniciováno ze strany učitelů nebo i družinářek. Tam se taky vyskytovaly problémy, většinou v chování dětí. Byl tedy osloven a pak začal s konkrétním žákem pracovat. Zval si ho podle potřeby, někdy i několikrát. Také učitel k tomu mohl říct svůj názor. Bylo-li to nezbytné, zval si i rodiče do školy, což někdy bylo dost problematické. Bohužel jsme se setkali i s tím, že rodiče odmítli problém řešit a nedalo se dál nic dělat.

Domníváte se, že se ŠP stal součástí pedagogického sboru? (začlenění do kolektivu)

Bohužel ŠP byl na naší škole poměrně krátkou dobu, takže trvalo nějaký čas, než si rodiče, děti i učitelé zvykli, že je tu někdo, na koho se mohou obrátit. Ale po několika týdnech měl práce spoustu. Pro nás bylo výhodou, že odborníka máme přímo ve škole a nemusíme se obracet na jiné instituce. Děti si velmi rychle zvykly obracet se na ŠP se svými osobními problémy.

Získala jste díky působení ŠP znalost nových postupů a dovedností?

Velmi si cením spolupráce se ŠP, protože jsem získala řadu nových dovedností při řešení určitých situací týkající se výchovných problémů, ale i celkově v mezilidských vztazích.

Domníváte se, že přítomnost ŠP ovlivnila atmosféru na škole?

Určitě ovlivnila, myslím, že ale doba působení psychologa byla příliš krátká. Přesto došlo k určitému uklidnění ve škole, rodiče měli pocit, že je ve škole odborník, kterému mohou věřit, před kterým mají respekt. Učitelé, ač vzdělání v oblasti psychologie mají, přece jen nemají určité dovednosti a hlavně při svém úvazku a pracovních povinnostech jim chybí čas.

Změnilo se něco na škole (pozitivně nebo negativně) s příchodem ŠP?

ŠP nejen pracoval s žáky, ale uspořádal odborné semináře pro rodiče, učitele. Hodnotím přítomnost psychologa ve škole velmi pozitivně.

Domníváte se či nikoliv, že ŠP zasahuje do vašich kompetencí?

ŠP nezasahuje do mých kompetencí.

Můžete porovnat spolupráci se ŠP a pedagogicko-psychologickou poradnou?

PPP vyšetří dítě v prostředí jemu neznámém, vidí dítě pár hodin. ŠP má možnost vidět dítě ve školním, pro něj důvěrně známém prostředí, má možnost být přítomen v hodinách, to je velká výhoda. V poradně má dítě i určité obavy, třeba se bojí nebo stydí a to má velký vliv.

Považujete práci ŠP na škole celkově jako přínosnou nebo spíše negativně?

Považuji nejen za přínosnou ale velmi nutnou přítomnost psychologa ve školách. Na učitele se kladou čím dál větší nároky - administrativa, vytváření školního vzdělávacího programu, psaní projektů, atd. Metodik prevence má při svém úvazku velmi malou časovou rezervu na rozhovory s žáky i kolegy.

Příloha č. 6

Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 4

Učitelka základní praktické školy

Můžete uvést délku Vaší pedagogické praxe?

28 let

Jste třídní učitelkou?

Ano

Jak dlouho působí na vaší škole školní psycholog (dále jen ŠP) a jak často?

3 roky, na plný úvazek.

Jak často a s jakými problémy se obracíte na ŠP?

Kdykoliv, pokud je třeba řešit chování dítěte, problémy v třídním kolektivu, spolupráci s rodiči, doporučení pro rodiče a nabídky dalších organizací nebo úřadů. Ve velké části se problémy týkají chování dětí a vztahy v kolektivu dětí.

Co od práce ŠP očekáváte celkově – ve vztahu k žákům, pedagogům a rodičům?

Rozeznání a přenesení nebo podělení se o zodpovědnost za řešení školních kauz, papírování okolo problémových žáků, to pomáhá nám učitelům. Se žáky řeší hlavně jejich výchovné problémy vzhledem k povaze naší školy. Ale jdou za ním i se svými osobními věcmi. S rodiči bývá často v kontaktu.

Jakým způsobem by podle Vašeho názoru měla fungovat konkrétně spolupráce mezi pedagogem a ŠP?

No já myslím, že je důležité, když dochází do třídních kolektivů, kde jsou problémy. Dále aplikuje programy na řešení a zklidnění situací ve třídách. Dokáže si s tím lépe poradit. Pak nám dá vyhodnocení a doporučení, jak se třídou pracovat. Co myslím, že je taky dobré, to je informovanost pro rodiče přes psychologa nejen přes pedagogy. Pro rodiče je to taky někdo jiný, nejen učitel, ale odborník, který jim to dokáže líp nebo spíš jinak vysvětlit.

Domníváte se, že se ŠP stal součástí pedagogického sboru? (začlenění do kolektivu)

U nás rozhodně, jsme praktická škola a je to nutnost, abychom měli vzájemnou důvěru.

Získala jste díky působení ŠP znalost nových postupů a dovedností?

Rozhodně, získala, ano.

Domníváte se, že přítomnost ŠP ovlivnila atmosféru na škole?

Jistě, o tom není pochyb.

Změnilo se něco na škole (pozitivně nebo negativně) s příchodem ŠP?

Díky psychologovi nastala možnost řešit problémy mimo třídní kolektivy, má na to víc klid. Je to čas někoho jiného, který se věnuje dětem a pomáhá jim. Dál je taky výhodou oddělení z kolektivu v případě potřeby. Nemusíme řešit problémy před ostatními žáky. Jinak jsme na to neměli moc prostoru a času.

Domníváte se či nikoliv, že ŠP zasahuje do vašich kompetencí?

Nevidím problém. Každý si děláme svou práci a v okamžiku, když musíme něco řešit, tak si předáváme informace.

Můžete porovnat spolupráci se ŠP a pedagogicko-psychologickou poradnou?

Školní psycholog má větší přehled o problémových žácích a sleduje si je, zve k pohovorům, vyslechne jejich stesky, motivuje, povzbuzuje, doporučuje. U nás je prostředníkem mezi pedagogy a psychiatrem i PPP. Poradna vychází z hodinových šetření, kdy dítě může mít svůj výkon z různých příčin ovlivněn.

Považujete práci ŠP na škole celkově jako přínosnou nebo spíše negativně?

Rozhodně přínos, zvláště v typu naší školy je to téměř nezbytnost.

Příloha č. 7

Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 5

Učitelka 2. stupeň ZŠ, výchovná poradkyně

Můžete uvést délku Vaší pedagogické praxe?

21 let

Jste třídní učitelkou?

Ne

Jak dlouho působí na vaší škole školní psycholog (dále jen ŠP) a jak často?

2 roky, 0,5 úvazku

Jak často a s jakými problémy se obracíte na ŠP?

Pokud je to potřeba. Na škole působím jako výchovný poradce, takže my spolupracujeme často. Obracím se na něj, pokud se objeví problémy dětí s udržení pozornosti, u starších dětí s neustále se zvyšující agresivitou, s nefungujícím třídním kolektivem, problémy v rodině. Těch oblastí je hodně, s čím se na něj obracím a co řešíme.

Co od práce ŠP očekáváte celkově – ve vztahu k žákům, pedagogům a rodičům?

Usnadnění a pomoc při práci pedagogů, to je důležité. Ti jsou stále více zahlceni administrativou a nemají už tolik času řešit problémy s dětmi. Dál poradit a pomoci rodičům s výchovnými problémy, sami si třeba nevědí rady, tak je jim psycholog k dispozici. No a pomoc dětem, které mají jakýkoliv problém – potřebují se třeba jen někomu svěřit, jen tak si třeba popovídat. Starší děti se raději svěří mně, učím je, a proto ke mně mají větší důvěru. Také mají strach, aby se jim ostatní neposmívali, že chodí ke cvokaře – hlavně kluci.

Jakým způsobem by podle Vašeho názoru měla fungovat konkrétně spolupráce mezi pedagogem a ŠP?

Spolupráce by měla být oboustranná. Je nutná hlavně důvěra a schopnost a ochota učitelů respektovat doporučení psychologa, jak pracovat se třídou nebo řešit problémy. U nás to, myslím, funguje.

Domníváte se, že se ŠP stal součástí pedagogického sboru? (začlenění do kolektivu)

Ano, účastní se i všech „stmelovacích“ akcí. Takže i formou neformálních akcí, kde se samozřejmě dají řešit reálné problémy, leč nenásilnou formou, v odlehčeném prostředí, což je pro některé členy sboru přijatelnější.

Získala jste díky působení ŠP znalost nových postupů a dovedností?

Ano, úzce spolupracujeme, takže určitě.

Domníváte se, že přítomnost ŠP ovlivnila atmosféru na škole?

Ano, pozitivně. Pedagogové za ŠP chodí s problémy s dětmi i občas se poradit s problémy osobními. Takže pocit navození důvěry funguje.

Změnilo se něco na škole (pozitivně nebo negativně) s příchodem ŠP?

No spíš pozitivně, to je to zlepšení vztahů, důvěra k psychologovi. Možná jsme získali i pocit jakéhosi zázemí, když si třeba nevíme rady.

Domníváte se či nikoliv, že ŠP zasahuje do vašich kompetencí?

Nezasahuje, pouze radí.

Můžete porovnat spolupráci se ŠP a pedagogicko-psychologickou poradnou?

ŠP neposuzuje dysfunkce či předpoklady ke zvládnutí školní docházky. Pro mne je spolupráce s PPP i se ŠP velmi dobrá. Ale se ŠP je osobní, a tudíž i interakčnější

Považujete práci ŠP na škole celkově jako přínosnou nebo spíše negativně?

Určitě jako přínos.

Příloha č. 8

Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 6

Učitelka 2. stupeň ZŠ

Můžete uvést délku Vaší pedagogické praxe?

25 let

Jste třídní učitelkou?

Ano

Jak dlouho působí na vaší škole školní psycholog (dále jen ŠP) a jak často?

2 roky, psychologka je u nás zaměstnána na půl úvazku. Dochází k nám pravidelně v pondělí a středu, v pátek jednou za 14 dní.

Jak často a s jakými problémy se obracíte na ŠP?

Podle žáků ve třídě – 2krát 3 krát ročně. To řešíme vztahy ve třídě, podporu třídního kolektivu. Samozřejmě ho oslovuji ihned, pokud je nutné, to je v případě výchovných problémů příliš živých, neklidných nebo nesoustředěných žáků, těch je čím dál více.

Co od práce ŠP očekáváte celkově – ve vztahu k žákům, pedagogům a rodičům?

Přístup z jiné pozice než je pozice učitele. To vlastně u všech, u žáků a i u rodičů. Prostě psycholog to vidí trochu jinak a umí to i jinak podat, jinak rozebrat situaci.

Jakým způsobem by podle Vašeho názoru měla fungovat konkrétně spolupráce mezi pedagogem a ŠP?

Měla by to být co nejrychlejší konzultace problému, dohoda společného postupu v jednotlivých případech, vzájemná podpora, vysvětlení situace rodičům z pozice jinak zainteresované osoby a zároveň by ŠP měl být důvěryhodnou osobou pro děti i pedagogy. Nejvíce bych vyzdvihla tu rychlost a včasné řešení problémů, aby se nic nezanedbalo, což je někdy složitější, protože ŠP u nás není každý den. Látku děti doženou rychle, ale pokud jsou z nějakého důvodu třeba úzkostné, je nutné zakročit ihned.

Domníváte se, že se ŠP stal součástí pedagogického sboru? (začlenění do kolektivu)

Ano.

Získala jste díky působení ŠP znalost nových postupů a dovedností?

Ano, dokáže používat jiné argumenty než já. To se mi líbí a dokážeme se tím pádem doplňovat.

Domníváte se, že přítomnost ŠP ovlivnila atmosféru na škole?

Ano, určitě. Ale ne všichni učitelé souhlasí a jsou ochotni spolupracovat. Nepovažují to za nutné. Možná se bojí, aby nebyla ohrožena jejich autorita, nevím. Nebo si jsou jisti ve svých postupech a nemají potřebu se s nikým radit.

Změnilo se něco na škole (pozitivně nebo negativně) s příchodem ŠP?

Některé zásahy ŠP nebyly vždy pedagogům příjemné, někdy ukvapené závěry pramenící z neznalosti situace občas vedou ke střetům, ale ty se většinou vyjasní a postup sjednotí.

Domníváte se či nikoliv, že ŠP zasahuje do vašich kompetencí?

Zatím jsme se vždy domluvili, takže ne.

Můžete porovnat spolupráci se ŠP a pedagogicko-psychologickou poradnou?

Myslím, že ŠP je blíž dění ve škole, může reagovat rychleji. Spolupráce s PPP je dobrá, ale vzhledem ke kapacitním možnostem PPP se problémy řeší se zpožděním. Se ŠP konzultuji spíš výchovné problémy, s PPP problémy výukové.

Považujete práci ŠP na škole celkově jako přínosnou nebo spíše negativně?

Považuji ji spíš za přínosnou.

Příloha č. 9

Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 7

Učitelka 2. stupeň ZŠ, výchovná poradkyně a metodik prevence

Můžete uvést délku Vaší pedagogické praxe?

30 let

Jste třídní učitelkou?

Ne

Jak dlouho působí na vaší škole školní psycholog (dále jen ŠP) a jak často?

4-5 let, spíše 5 let. Zpočátku tady byl psycholog na 4- 6 hodin týdně, pak jsme ho měli v rámci projektu, ale dělili jsme se o něj s dalšími 3 školami, takže u nás byl tak na 0,25 úvazku, což není úplně ideální. A teď aktuálně je poslední 2 roky na poloviční úvazek.

Jak často a s jakými problémy se obracíte na ŠP?

Já jako výchovný poradce a metodik prevence mám se ŠP domluvené schůzky každý týden. Takže my v tom školním roce máme určený nějaký den, hodinu a tam řešíme spolu třeba to, jaký problém jsem já za ten týden řešila nebo na co je potřeba jeho pomoc. Nebo on mi zase sděluje, kdo ho oslovil, co kde řešil. Někdy si jenom sdělíme, jako abychom oba věděli o tom, co se ve škole děje. A když je to pak potřeba, že pak je třeba spojit síly a řešit něco společně, nebo i s vedením školy, tak si to připravíme, plánujeme ještě zajít za vedením školy a domluvíme se na nějakém postupu. A ještě máme, že od loňského školního roku jsme si spolu zavedli, třeba jak mají pedagogové porady, tak my jsme si zavedli, že tam jsem já, jako výchovný poradce a on jako psycholog a rozdělujeme se na první a druhý stupeň, přibližně jednou v měsíci. A v podstatě se rozdělujeme proto, že tam chceme řešit takové ty specifické věci, první stupeň má jiné druhy problémů, druhý stupeň má taky jiné druhy problémů. Takže to teď děláme druhým školním rokem a to se nám osvědčilo. Samozřejmě stane se někdy ve škole, že něco je akutně, že je potřeba ihned, tak to si pak sdělíme hned, jak je to potřeba. A s jakými problémy - je to různé. Jsou to třeba, na tom druhém stupni, občas se vyskytne dítě s nějakým nevhodným chováním, nedaří se třeba dlouhodobě s rodiči spolupracovat. Někdy je to, že za mnou přijdou prostě třídní učitelé, že se jim třeba něco nezdaří na nějakých vztazích ve třídě, a to popíšu, že se tam dělají skupinky ve třídě, že se nedaří ten kolektiv stmelit.

A musím říct, že poslední roky jsme neřešili nic, co by, myslím si, šlo do nějakých závažných problémů. Ti učitelé jsou vedeni k tomu, aby se sami snažili podchycovat vše v počátku. Takže často přijdou s tím, že tam zatím vidí ve třídě nějaké drobné potyčky, že se jim něco nedaří, tak si ho tam třeba pozvou. Nebo si pozve on třeba ty konkrétní žáky, protože on již jako zaměstnanec školy je vlastně pedagog a pokud nejde vyloženě do nějakého vyšetřování žáka, do jeho soukromých a osobních věcí, tak on může jako mluvit s kýmkoliv běžně, protože podle katalogu patří psycholog mezi pedagogy. A pokud on uzná za vhodné nebo popíše ten třídní učitel, že dítě má problémy nějaké dlouhodobější, tak my se to teda snažíme řešit tak, že si nejdříve pozveme rodiče nebo třídní učitel si pozve rodiče, a když se mu to nedaří, jde na výchovnou komisi, kde jsem třeba já, pan zástupce, někdy i ten psycholog, podle toho, co se tam řeší. A když se třeba tohle nedaří, tak doporučíme výchovné komisi toho psychologa a on si pak, ale to musí být se souhlasem rodičů, pozve ty rodiče a i to dítě a začne s ním nějakým způsobem pravidelně pracovat, když je to potřeba. To je spíš na tom druhém stupni, na tom prvním stupni se taky někdy stane, že to je takhle z individuálních důvodů, ale jsou tam třeba děti, že...první třída ještě tolik ne, ale druhá, třetí, že často nemají návyky, povinnosti z domova, tak tím pádem vznikají z toho problémy, i když nejsou tak závažného charakteru, ale když se opakují, tak tomu vyučujícímu v hodinách znepríjemňují. Nebo jsou tam třeba děti, které se špatně adaptují ve škole, takže i s takovými problémy. Učitelky chodí také s tím, když se jim nějaké dítě nezda v první, druhé třídě, že dělá tohle a tohle v hodinách, tak si psycholog přijde sednout přímo do té hodiny a sleduje to dítě a pak třeba s ní navrhuje nějaký postup. Takže těch možností je hodně.

Takže třeba i klima třídy?

Takhle – když tady působil psycholog ještě v rámci projektu těch 4 škol, tak jsme ještě měli peníze na tyhle aktivity. Takže se otestovaly všechny ty třídy, část těch tříd tady ještě je, samozřejmě se to tam mění. Ale teď je to spíš o tom, kde se to zdá být spíš potřeba. On si v rámci projektu nakupoval nějaký dotazníky a z nich se dá hodně vyčíst. V podstatě i já jako výchovný poradce, metodik prevence jsem byla vyškolení na využití těchto dotazníků, abych si to zpracovala. Teď aktuálně v tomhle roce jsem to nedělala, ale taky jsem už byla na prvním stupni s tímhle dotazníkem, spíš pokud chtěla třídní zjistit ve třídě, jestli se jí něco potvrdí nebo nepotvrdí, k čemu já dojdou. Samozřejmě nedělám odborné závěry, ale také se dá něco zjistit.

A co třeba agrese, šikana?

My jsme tady měli kluka, který hodně ubližoval, děti mu třeba museli sloužit, ale to jsem naposledy řešila – ten kluk je takových pět, šest let ze školy.

Ale musím říct, že v každém projektu jsem zařadila aktivitu vzdělávání pedagogů. Třeba jsme si pozvali paní Vrbkovou, která vede časopis Prevence, sama nepublikuje. Ta když si stoupne před učitele, učitel řekne – mám ve třídě problém s tímhle žákem a ona přesně dá návod – uděláte první den tohle, druhý den pak tohle. Jde pak o to, aby to ti učitelé dodržovali, protože ona má návody dobrý, ale někomu se nechce některé body dodržovat. Ale tady to někteří zkusili a ono to funguje. Ale její semináře jsou finančně náročné. Takže ty lidi jsou opravdu vedení k tomu. Samozřejmě jako na každém pracovišti se někomu chce víc, někomu míň, ale celkově si myslím, že posun je veliký. Snažili jsme se třeba ve vzdělávání i těch metod práce, ale ono to s tím souvisí. Aby ta třída byla dobrá, zaměřovali jsme se na ty věci, co vedou u dětí podchycovat tyhle věci. Třídní učitelé v etické výchově dostávají kuchařku, třeba od těch lidí, co to třeba dělají víc, že jim třeba píšou náměty do těch hodin a na stmelování a práci s kolektivem.

Co od práce ŠP očekáváte celkově – ve vztahu k žákům, pedagogům a rodičům?

No tak hlavně k žákům, pedagogům i rodičům – že je tam takový jeden ten bod, že je nějaký problém a oni vědí, že za ním můžou přijít, to si myslím, se rozvinulo hodně, jak pedagogové to využívají, rodiče, ale i ti žáci. Třeba děti – samozřejmě on by nemohl řešit něco závažného, to by musel informovat rodiče. Ale vím, že třeba děti z druhého stupně – pro nás mohou být jejich problémy legrace, ale vím, že už oni za ním chodí i s tím, že psycholog si prošel tou školou, ve všech třídách se představil, vysvětlil, co všechno může. Jde si s nima třeba zahrát i fotbal, když je turnaj. Tou školou i žije, když jsou nějaké akce školy, tak on je všude s náma a s těma dětma, je součástí týmu. Takže si myslím, že si získal hodně důvěry i u těch rodičů, že za ním chodí. Někteří se tam jdou jen poradit. On zajde do třídy, pomůže s nápravou, poradí učitelé. Učitelé za ním chodí a on jim radí po krocích – zkuste ve třídě tohle, pak tohle...nebo tam s nima jde do hodiny, něco jim předvede a pak jim dává návody, jak dál pokračovat. Důležitý bod je třeba i těch méně přizpůsobivých, na které jsem musela dřív volat sociálku. Teď, když je tady psycholog, tak na ně jdeme z obou stran a už tak často sociálku volat nemusím.

Jakým způsobem by podle Vašeho názoru měla fungovat konkrétně spolupráce mezi pedagogem a ŠP?

To už jsem de facto odpověděla k minulé otázce.

Domníváte se, že se ŠP stal součástí pedagogického sboru? (začlenění do kolektivu)

Určitě ano.

Získala jste díky působení ŠP znalost nových postupů a dovedností?

Ano, pro mě je teď aktuální fakt, že má svoji místnost k řešení soukromých věcí s dítětem. Dřív tu seděl se mnou, tak jsme byli domluveni, že jsem opouštěla místnost. Ale jsou věci, u kterých nevadilo, že jsem byla. Musím říct, že ty naše porady mi hodně pomáhají v tom, že já tady popíšu něco, co jsem řešila a on to vidí třeba jinými očima. My jsme se dohodli, že on se opravdu bude držet toho, že hájí zájmy toho žáka- samozřejmě že nebude podporovat to špatný, ale aby byl odtržený od školy. Takže my si jdeme nějakou svojí cestou. Spolupráce je mi velkým přínosem. Když byl tady, tak jsme pořád něco řešili. Ted' třeba na těch schůzkách – já to popíšu, on to popíše a on mi pak řekne, jestli by se na tu věc nedalo podívat jinak. Nebo on popíše něco, a já mu to zase vyložím ze strany školy a dáváme to dohromady. Takže já to beru jako obrovský přínos pro sebe, protože mi to pomáhá vidět ty věci z různých stran, nejenom se na to dívat z toho školního pohledu.

Domníváte se, že přítomnost ŠP ovlivnila atmosféru na škole?

Určitě ty aktivity, které společně spolu děláme, to jde k lepšímu.

Změnilo se něco na škole (pozitivně nebo negativně) s příchodem ŠP?

Já myslím, že celkově pozitivně to klima. Díky němu i za jeho účasti tady proběhly různé projekty. Nacvičovali jsme muzikál, kde byly děti různých věkových kategorií, mezi nimi byli učitelé i ten psycholog. Takovéhle různé aktivity po škole. Myslím si, že ty děti k sobě mají blíž, ti učitelé asi taky a rozhodně, jak už jsem říkala, řešíme méně těch problémů, než to bylo dřív.

Domníváte se či nikoliv, že ŠP zasahuje do vašich kompetencí?

Mně to nevádí, i kdyby zasahoval. Já ho beru, že vzájemně doplňujeme.

Můžete porovnat spolupráci se ŠP a pedagogicko-psychologickou poradnou?

V PPP jsem měla nastavenou výbornou spolupráci, když jsme tam měli okresní metodičku prevence. Ta pro nás právě dřív pracovala jako psycholožka. Nyní od některých pracovníků cítím takové jakoby pohrdání, že jsme něco například ve zprávě nenapsali správně. Nemám s nimi dobré zkušenosti, cítím tam odstup.

Když chci řešit něco navíc, tak jsem tam v poslední době nenašla ochotu to vyřešit. Ale na druhou stranu, když tam má psycholog nějaké dítě, tak to s nima řeší, má na to víc času. Poradna a psycholog – to se nedá srovnat. To kdybych to měla označovat pěti hvězdičkama, tak on bude mít všechny a oni tak jednu. Je to ale hodně o lidech, protože to tak nebylo vždycky.

Považujete práci ŠP na škole celkově jako přínosnou nebo spíše negativně?

Určitě ano.

Příloha č. 10

Rozhovor s pedagogickými pracovníky 8 a 9

Učitelky 2. stupeň ZŠ

Můžete uvést délku Vaší pedagogické praxe?

12 let, 10 let (odpovědi této učitelky budou psány pro rozlišení kurzívou)

Jste třídní učitelkou?

Ano

Jak dlouho působí na vaší škole školní psycholog (dále jen ŠP) a jak často?

2 roky na poloviční úvazek

Jak často a s jakými problémy se obracíte na ŠP?

To jsou schůzky, kterým říkáme.....(pozn.: název schůzek je odvozen od jména ŠP a v rámci zachování anonymity nelze citovat), to je asi jednou za pět až šest neděl. S jakými otázkami – většinou se to týká třídy nebo nějakých problematických žáků. V dnešní době jsou děti ohrožené mnohem více rizikovými jevy. Jinak v podstatě co nás napadne. Nebo jsou to obecné věci, které se týkají i třeba nás, jako kolektivu, třeba i propojení 1. a 2. stupně. *Já bych řekla, že tam jde o to, jak má člověk problematickou třídu a kolik tam má problémových žáků a kolik těch žáků chce s tím psychologem pracovat. Protože i když my vidíme problémového žáka, tak ne každý s tím psychologem chce pracovat. A pokud on s ním nechce pracovat, tak psycholog s ním vůbec tu spolupráci nenaváže, protože nemá smysl z jeho pohledu pracovat se žákem, který nechce jeho pomoc.*

A jak to tedy pak řešíte?

On ten žák stejně nemůže jít k psychologovi, aniž by to věděli rodiče. Takže tam většinou se snažíme působit i na rodiče, aby taky chtěli, aby to dítě chodilo k psychologovi, i když to třeba zpočátku odmítalo. Když tu byl psycholog ze začátku, tak ty děti se i za to styděly, že k němu jdou. Takže to někdy bylo i taková konspirace, jakože utajeně tam šly. Dneska se to už změnilo, je to jakoby běžná věc, že jde někdo, třeba i v rámci hodiny k panu psychologovi. Není to v rámci matematiky nebo češtiny, ale v rámci třeba výtvarky, nebo v předmětu, kde není potřeba tolik znalostí, tak jde k panu psychologovi a tam s ním hovoří. A když s ním nechce pracovat, ta rodina s tím neumí nic udělat, tak tam ten žák nechodí. To vlastně ukončí i pan psycholog. Já jsem měla ve třídě žáka, ten ze začátku chtěl, byl tam asi dvakrát, třikrát, říkal, jak se mu to líbí, že se mu zdá, že se lepší a potom měl

neustálé výmluvy, proč nepřišel, proč nemůže přijít. Tak pan psycholog sám navrhl tomu chlapci, že tu spolupráci ukončí zatím, a kdyby on měl potom potřebu přijít, tak může. Když ten žák se sebou něco dělá, chodí k psychologovi, je to problémový žák, tak je k tomu většinou přihlíženo i při kázeňských trestech. Jsou udíleny s takovou nevětší rozvahou, to bych neřekla, ale když se prostě snaží se sebou něco dělat a nejde mu to, ale snaží se, tak třeba ta důtka ředitele školy nebo dvojka z chování je tam víc zvažovaná než když je to žák, který to zásadně odmítne a říká: „já nemám problém“ a dělá ty problémy a průšvihy dál. Tam je naše jediná páka dávat mu ty kázeňské tresty, zvat si rodiče i třeba toho školního psychologa. Tam ten psycholog řekne: „on měl chodit, ale nechodí“, takže se to rodičům opět navrhne a buďto začne nebo nezačne. U nás to není práce jenom s jedincem. Psycholog přijde i do třídy a pracuje s celým kolektivem, takže se takhle i ta práce projevuje. Takže on vidí komplexně i třeba toho jediného žáka, vztahy v té třídě, proč se tak chová. On to třeba není jen jeho problém, třeba ho někdo provokuje, žák se sám předvádí..

Co od práce ŠP očekáváte celkově – ve vztahu k žákům, pedagogům a rodičům?

Je to tady takový náš doktor, takový datel, který tady vychytává ty problémy – takhle já ho vidím, že se snaží. On působí i takovým- já nevím, jak to mám říct – že dokáže někdy chladit ty naše horké hlavy, když třeba to dítě hodnotíme nějak moc přímo, drsně, že nás třeba upozorní na to, že např. ten chlapec, který má ADHD, dost silně, takže od něj nemůžeme čekat, že bude celou tu hodinu v klidu. A že když ho napomeneme za tu hodinu dvakrát, třikrát, že to je vlastně úspěch, že si ho máme za všechno chválit, protože někdo třeba striktně trvá na tom, že ve škole žák má poslouchat a zapomíná na to, že ta diagnóza je nepříznivá pro toho žáka. Takže vlastně on nás vlastně tak hezky uvede do toho, že ten kluk má problém. On to bere jakoby trošku víc s nadhledem, on tam vidí toho jedince, ale my tam máme celkově tu třídu. Někdy to je o tom, že si na těch „schůzkách“ vyjasníme ty různé pohledy, protože když on mluví se žákem mezi čtyřma očima, tak je to samozřejmě něco jiného než když my s ním musíme jednat v rámci té třídy. Když si toho dotyčného vytáhneme na chodbu, tak to taky vidíme jinak. V tom si myslím, že je ten jeho velmi pozitivní vztah. Někdy si říkáme, že se mu jakoby lehko říká a těžko dělá, ale určitě to je dobrý. Já když jsem někdy měla takový věci, že jsem nebyla úplně přesvědčená, že dělám dobře svoji práci, tak i o práci jsem se s ním šla bavit. Ne, že on by mi poradil, jak to mám dělat, ale potřebovala jsem takový ten jeho pohled.

A co soukromé problémy?

Ne, to spíš ne, spíš profesní. *Já jsem i namířila na ty osobní, takže my jsme spolu diskutovali i o těch osobních.*

Jakým způsobem by podle Vašeho názoru měla fungovat konkrétně spolupráce mezi pedagogem a ŠP?

To už jsme stručně nastínily...Já si myslím, že jsme za tu spolupráci rádi. Ale samozřejmě se najdou kantoři, kteří za ním jdou častěji, někteří spoléhají, že za ně vyřeší úplně všechno. Je to o té komunikaci, pohled z jiného úhlu.

Domníváte se, že se ŠP stal součástí pedagogického sboru? (začlenění do kolektivu)

Určitě ho bereme. My tady máme celkem dobré vztahy, že se docela i scházíme mimo pracoviště - teď máme výjezd - a on je většinou i ten, kdo je mezi těmi organizátory nebo dává podnět k tomu, že by se mohlo někam jít. Je to člověk, za kterého jsme tu opravdu rádi.

Získala jste díky působení ŠP znalost nových postupů a dovedností?

Určitě, my se scházíme třeba i v rámci fungování etické výchovy. Takže on nám nosí i některé nápady nebo i náměty na hry, třeba i k těm třídnickým hodinám. Takže myslím, že určitě. Naše rozhovory někdy směřovaly k tomu, abychom si my ty aktivity sami vyzkoušeli, které mají směřovat k dětem, ale v tu chvíli byly zaměřené na nás – co bychom měli udělat, jak bychom měli reagovat. *Nebo když některý učitel třeba měl problém mluvit s dětmi v nějakém kroužku, komunitním kruhu, a nevěděl jak na to, jak ten rozhovor navázat, tak tam je pan psycholog ochoten jít a s tím učitelem tam pracovat a trošku mu ukazovat, jak by se to mělo dělat, je takovým mentorem. Dá nám třeba sumář nějakých her, které jsou vhodné pro posilování kolektivu, utužování vztahů v kolektivu. On se hodně snaží, myslím si, že kdybychom chtěli, tak by nám toho dal i víc, ale možná ho jakoby s prosbou o nějaké návody málo oslovujeme. Hlavně ho oslovujeme s těmi problémovými žáky a toho on má až nad hlavu. Má práce hodně.* Vloni jsme udělali dotazníky, kde jsme zjišťovali klima školy, klima jednotlivých tříd. Takže on nám udělal takový sumář, takovéto zhodnocení, takže my jsme na začátku školního roku vycházeli i z toho, jak ty třídy působily, co je trápilo, kde byl nějaký problém. Opět to bylo z jiného pohledu, než my jsme třeba viděli. Tam se krásně odlišovalo, jak přemýšlejí ty šestky, jak přemýšlejí devítky, jak mají *ten* systém úplně posunutý, což i tohleto bylo úžasné.

Nejenom to, když jsme zpracovávali ty informace, ale potom když to vidíte jako celkově. Tohle si myslím, že bylo důležité.

Domníváte se, že přítomnost ŠP ovlivnila atmosféru na škole?

Já jsem nad tím nepřemýšlela, ale myslím, že ano. Pan psycholog je takový další člen do nepohody. Je to pro nás takový pocit jistoty, že když se bude něco dít, něco bys hrotilo, tak klidně můžete zajít za člověkem, který vám pomůže. Neříkám, že je všemohoucí, ale je to zase jiný pohled, v tomhle mi to vyhovuje. Ono když je potom nějaké jednání s rodiči, kdyby to bylo třeba nepříjemné jednání, nějaký zásadní přestupek nebo zásadní problém v životě dítěte, tak pan psycholog do toho jde s takovým svým klidem, je to takový katalyzátor v té komunikaci. Je takovým prostředníkem mezi vedením školy, učitelem a tím rodičem. Protože on je tam neutrální. Když jsme tam jenom my, učitelé, pak rodiče, kteří si myslí, že útočíme na jejich děti. On je většinou na straně toho dítěte, snaží se mu pomoci. Umí to vidět nezkresleně.

Změnilo se něco na škole (pozitivně nebo negativně) s příchodem ŠP?

Obě shodně – spíš pozitivně, negativního tady nic není. *Je to pro nás uklidňující, že když si nevíme s něčím rady, tak za ním můžeme zajít. I když s tím nic neudělá, tak jen to, že si s ním můžeme popovídat nebo řekne: „dej tomu čas, ono to nějak dopadne“.* Já mám někdy pocit, že ho někdy vidíme komunikovat spíše s těmi dětmi. On nehledá jenom nás, kde je ten problém, ale tak si prochází mezi dětmi, třeba sedí jen tak na lavičce na hřišti, kde s dětma komunikuje. Nebo v jídelně si nesedne ke kantorům, ale k dětem. *On původně nechodil ani jíst k nám ke stolu, on měl pocit, aby si děti nemyslely, že ta tajemství, která mu svěří, tak on nám řekne. Nebo například při fotbalovém turnaji fandil, kluky podporoval. Snažil se vyhlazovat bolístky v klukovských duších, když se jim při hře nedařilo.*

Domníváte se či nikoliv, že ŠP zasahuje do vašich kompetencí?

Ne nedělá to, pokud nemáme zájem poradit, nevnučuje se. Někdy se mi zdá, že je smutný, že někdo na sobě nechce udělat nějakou změnu, on ty změny nabízí a někdo to uchopí a někdo to neuchopí. Do ničeho nijak nevstupuje. Každopádně si už neumím představit, že by tady nebyl.

Můžete porovnat spolupráci se ŠP a pedagogicko-psychologickou poradnou?

Já sama za sebe – já jsem nebyla v PPP, ale pořád mám pocit, že na to je strašně málo času. Když přijde takové to hodnocení, tak není úplně vyjadřující úplně to, co by to dítě mělo. Absolutně tam to dítě za dopoledne nemůžou přečíst. Ale když jdou

za panem psychologem, je to úplně jiný kontakt, mám od něj komplexnější pohled. *V PPP dělají spíše testy, myslím si, že my si ani moc nevšímáme toho psychologického hodnocení PPP, ale my tady spíš pracujeme s tím, co nám tam radí, jak postupovat v té výuce, pokud je někdo integrovaný, jestli mu dávat delší čas na písemku, zkrácené diktáty. Děti s projevy šikany nebo něčím takovým se posílají po předchozím projednání na půdě školy a s rodiči do střediska výchovné péče. Do PPP posíláme děti z důvodu, že to dítě nezvládá výuku, takže s výukovými problémy.*

Považujete práci ŠP na škole celkově jako přínosnou nebo spíše negativně?

Jednoznačně přínosnou. Přesně tak.

Příloha č. 11

Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 10

Učitel 2. stupeň ZŠ

Můžete uvést délku Vaší pedagogické praxe?

Necelých 8 let.

Jste třídním učitelem?

Ano

Jak dlouho působí na vaší škole školní psycholog (dále jen ŠP) a jak často?

2 roky na poloviční úvazek

Jak často a s jakými problémy se obracíte na ŠP?

Obracím se samozřejmě na ŠP. A jak často – to záleží na tom, jak se vám zrovna sejde třídní kolektiv. Je to vždycky právě o tom, jestli ta třída funguje v takových těch mezích toho, jak by měl žák fungovat na základní škole. A pokud vidím, že někdo vyčnívá, a že má problém, který já, jakožto učitel nemůžu vyřešit, protože kdybych si třeba o přestávce udělal čas a mluvil s ním a viděl bych, že to nezabírá, tak potom sahám po téhle variantě pomoci těch dalších dotčených účastníků, což je v našem případě ŠP nebo pak SVP nebo v nejhorším případě sociálka. Takže jak často – když jsem měl šestou třídu, tak jsem s ním konzultoval tak jednou za 14 dní, tu svoji třídu, chování dětí, některých jedinců. Abychom si zvykali na sebe, aby se tam upevňovala pravidla, která jsem já vyžadoval, tak tam to bylo dost často. Teď v osmé třídě se prakticky jenom potkáváme na chodbě, prohodíme pár slov, ale není to zapotřebí. On mi pomohl už dost ze začátku. Takže ta frekvence se těžko určuje. To prostě ta třída, která má ta základní pravidla ví, jak se má chovat a pak to funguje. A pak je třída, kde už z té rodiny nevychází to, co by to dítě mělo vědět v určitém věku, nebo jak by se mělo chovat – základní způsoby chování – že se pozdraví, že se nemluví vulgárně, že když ho člověk napomene, tak to je pro něj signál, aby se nějakým způsobem uklidnil. Nebo některé děti mají problém v tom, že ty hodnoty, které my máme dané – že se třeba nikdo nemlátí, že se nikomu neposmíváme, tak některé děti to z domova znají, některé ne a potřebují to jakoby vysvětlit. Takže to nastavení dětí je různé, a i když jsou to děti, které vypadají všechny podobně, tak každé je úplně jiné. Doopravdy podle toho, jak vycítíte, jestli je to dítě dobře nastavené.

Takže řešíte i takové základní věci, návyky, o kterých by si člověk myslel, že je děti mají?

Ano, oni je všichni nemají. V současné době, takových 10 let, možná i delší dobu lidi pochopili, že když budou mít ostré lokty, tak si vynutí to svoje a ještě k tomu pěstují kult dítěte a díky tomu si oni myslí, že to jejich dítě je nejdůležitější, jsou schopni mu hodně odpustit, oni ty děti nevedou k ničemu, všechno za ně dělají. A na prvním stupni, když přijde učitel, že je zapotřebí, aby dítě mělo tyto základní návyky, tak se rodiče rozčilují, že ten učitel není profesionál, že nedělá dobře svoji práci a hází to na učitele. Až potom na druhém stupni, když už i ten rodič sám zjišťuje doma, že mu to vlastně nefunguje. Že to dítě, které on si vymazlil doma, se najednou obrací i proti němu. Takže v tu chvíli nám rodiče začnou dávat za pravdu, ale to je třeba až osmá třída. To jsou věci, které jsou dané i tou společností.

Co od práce ŠP očekáváte celkově – ve vztahu k žákům, pedagogům a rodičům?

Myslím si, že to očekávání je právě v tom, že když cítím, že něco není moje práce.....učitel by měl mít taky nějakou formu obrany. Ti učitelé jsou často v pozici, kdy všechno musí řešit, že všechno je jejich úkol, všechno je jejich práce. Ti rodiče takhle tlačí na učitele, ten se brání, dává najevo, že to není jeho práce, tak oni jdou přes vedení, pak vedení zatlačí na toho učitele a učitel se dostává do mlýnských kamenů mezi vedením a rodiči. A on nemá úniku. Já když vidím některé jednotlivce – děti a znám lidi, kteří pracují na odboru sociální péče nebo v diagnostickém ústavu, tak si říkám, ale tohle dítě by mělo mít pomoc už daleko speciálnější. Mělo by být vedené odborníky, kteří mohou něco jiného než my, učitelé a mají na to víc času a hlavně to jsou profesionálové. Takže já si myslím, že taková práce školního psychologa, díky bohu za to, je právě v tom, když už učitel ví, že už to není jeho práce, že už nemůže nic ze své pozice udělat, takže učitel očekává práci od toho školního psychologa, který podpoří toho učitele a jasně definuje: „ano, s tímhle dítětem by se mělo pracovat jinak“. Může dítě pozorovat, změřit si ho – udělat si svoji diagnostiku a pak může říct: „tohle už není práce školy“, je zapotřebí, aby zasáhlo třeba SVP. A takhle to vlastně u nás funguje. Potom psycholog pomáhá učitelům v práci se třídou – tvorba kolektivu třídy, práce s problémem třídy, práce v komunitním kruhu – kde proberou, co se dělo o víkendu, co se dělo v kolektivu třídy, rozeberou věci, které se jich dotýkají, pořeší aktuální věci k řešení. Tohle je věc, kterou třeba já úplně nezvládám, třeba psycholog je oproti mně profesionál,

který ví, jak má s dětmi pracovat, jak reagovat na to co řeknou, jak je napomenout, jak vyjádřit správně myšlenku, jak být citlivý, aby někoho nezranil.

Jakým způsobem by podle Vašeho názoru měla fungovat konkrétně spolupráce mezi pedagogem a ŠP?

Viz odpověď u otázky č. 5.

Domníváte se, že se ŠP stal součástí pedagogického sboru? (začlenění do kolektivu)

To stoprocentně. Mně se líbí práce našeho školního psychologa. Když jsem šel ráno do školy, přicházely děti, tak jsem zjistil, že on je zná skoro všechny jménem, což je úžasný. On je zdravil, povídal jim, že by měly být třeba už ve třídě. On je zadobře i s dětmi s učiteli. Není to jednoduchý, ale je to člověk, který je k tomu vzdělaný a hlavně je to tak nastavený člověk, on je přátelský, dokáže si vztah vytvořit.

Získal jste díky působení ŠP znalost nových postupů a dovedností?

To jsem určitě získal – třeba tu práci s komunitou. Nebo i způsoby řešení některých výchovných problémů. Člověk to s ním zkonzultuje, já mám nějakou představu, on má nějakou představu, ale díky konzultaci s ním zvolím nějaký adekvátní způsob řešení. Umírňuje napětí, vyslechne a pak nabídne nějaké postupy, které bych mohl použít a zkoriguju tu svoji prvotní představu.

Domníváte se, že přítomnost ŠP ovlivnila atmosféru na škole?

Každopádně. Je to těžké říct paušálně za všechny, těžko říct jak to vnímají ostatní, ale za mě ano. Už jen tím, jak má schopnost si pamatovat jména, hodně těch příběhů.

Změnilo se něco na škole (pozitivně nebo negativně) s příchodem ŠP?

Já mám takový pocit, já jsem si to taky ze začátku myslel, že společnost si myslí, že když je na škole školní psycholog, že to bude takový „fakt frajer“, který si to dítě vezme bokem, tak mu to „fakt“ vysvětlí a to dítě přijde „spacifikované“. Ale otázka je, zda - li by takový způsob jednání byl pro ně dlouhodobě akceptovatelný. Jestli by se to neobrátilo proti němu. Takže já chápu, proč je náš pan psycholog umírněnější v tom jednání, protože musí vydržet delší dobu. Očekával jsem, že bude i třeba víc manipulativní ve prospěch učitele, ale on takový není, ale já bych si přál, aby trochu byl. Ale je určitě fajn, že tady je.

Domníváte se či nikoliv, že ŠP zasahuje do vašich kompetencí?

To rozhodně, to nedělá, to by si nedovolil. To je právě ono, že jeho pozice je taková, jaká je. On musí být zadobře se všemi, musí to vyvážit to správně tak, aby nikoho nikam netlačil.

Můžete porovnat spolupráci se ŠP a pedagogicko-psychologickou poradnou?

Do PPP podle mého názoru se posílají děti, ať už jsou talentovaní nebo naopak netalesovaní nebo mají vývojové poruchy. A to je jejich práce. Oni si dítě „onálepkují“, já to vnímám, že někdy alibisticky, aby měli důvod proč existovat. Ale to dítě je v mnoha případech – má tu poruchu, to ano – ale mnohdy je to ze strany rodičů, kdy oni rezignovali, přestali být trpěliví a na tom dítěti je potom vidět, že nemá mantinely, není vychované. Takže tam je to vždycky o tom, že oni ho takhle „onálepkují“, napíšu posudek a potom si už sám učitel musí poradit. Anebo narážíme na to, že to dítě má problém nejenom s pozorností, ale vůbec i s tím chováním, ale to už ta poradna neřeší. Jenže když přijde na lámání chleba, poradna řekne, že to diagnostikovali a učitel je ten špatný. To je to, proč mi moc nevyhovují. Jsou případy, kdy dítě je diagnostikované, pracuje se s ním velmi intenzivně, i doma, a to dítě byste nepoznali od ostatních dětí. Takže potom to, co oni tam zdiagnostikují, není úplně relevantní, protože si myslím, že to je hlavně o tom, jak ta rodina s tím dítětem pracuje. A to je to nejvíc.

Považujete práci ŠP na škole celkově jako přínosnou nebo spíše negativně?

Určitě, jsem rád, že tady je. Já jsem se od něj hodně naučil. A co se týče dětí – pokud se s nimi pracuje a vyvine se třeba i určitý tlak, tak na to reagují a změni se. V tomhle pan psycholog hraje roli, vytváří si důvěru.

Příloha č. 12

Rozhovor s pedagogickým pracovníkem 11

Učitelka 2. stupeň ZŠ , metodik prevence

Můžete uvést délku Vaší pedagogické praxe?

20 let

Jste třídním učitelem?

Ano

Jak dlouho působí na vaší škole školní psycholog (dále jen ŠP) a jak často?

ŠP jsme měli, byl dotován z peněz EU. Po vyčerpání dotací skončila i tato služba a teď k nám dojíždí a supluje tuto funkci paní psycholožka z poradny. Dojíždí k nám jednou za týden, to není bohužel moc, anebo se domlouváme podle potřeby. Původní psycholožka tam byla 2 roky, pak byla půl roku pauza a teď k nám psycholožka dojíždí od začátku školního roku (cca 4 měsíce).

Jak často a s jakými problémy se obracíte na ŠP?

Paní dělá poradenskou službu jak pro pedagogy, tak pro rodiče. My se na ni obracíme s otázkami výchovných problémů. Hlavně výchovných problémů s dětmi. Takže pokud je nezvladatelný žák nebo má nějaké problémy, výchovné, které souvisí i třeba s jeho diagnózou, tak to řešíme jedinečně přes ni.

Jak hodně se na ni obracíte?

Teď se na ni, bohužel, obracíme dost často, protože tam řešíme neustále, již přes půl roku, jednoho žáka. Takže se na ni obracíme, ale jakoby v případě toho jednoho žáka. Takže teď se řeší jeden člověk v rámci celé školy, na což se nabalují i další problémy. V současné době se na ni obracíme dost často, jsme s ní v dennodenním kontaktu, kdy si s ní píšeme a řešíme, jak se dostat z této situace, protože my jsme vyčerpali naprosto všechno. Ona je teď ten článek v tom řetězci, který nám pomáhá to řešit přes jiné instituce.

Co od práce ŠP očekáváte celkově – ve vztahu k žákům, pedagogům a rodičům?

V prvé řadě podporu tak, aby ten psycholog podporoval nás, učitele a nešel proti nám. To jsme už právě taky zažili, že rozhodnutí psychologa absolutně bylo v protikladu rozhodnutí učitelů. Když něco říkali učitelé rodičům, psycholog řekl rodičům přesně něco opačného, tak rodič byl naprosto zmatený a vůbec nevěděl co z toho. Takže tohle by se nemělo stát. Pokud je tedy nějaký rozpor, tak by mělo dojít ke kompromisu a rodičům to předložit jako hotovou věc a ne aby učitel a psycholog

šel proti sobě, když se jedná o dítě, protože to nesvědčí ani tomu dítěti ani tomu rodiči, který neví, jak z toho nebo co je pro dítě nejlepší.

Jakým způsobem by podle Vašeho názoru měla fungovat konkrétně spolupráce mezi pedagogem a ŠP?

Na to jsem již částečně odpověděla. Mělo by docházet hlavně k jednotnému způsobu řešení, na základě domluvy mezi psychologem a učitelem. Nemůže docházet k takové situaci, o které jsem mluvila, aby každý říkal něco jiného, hlavně pak v kontaktu s rodiči. Takže hlavně najít společnou cestu.

Domníváte se, že by měl být ŠP součástí pedagogického sboru? (začlenění do kolektivu)

Určitě, protože s narůstajícími problémy by to mělo být už automaticky, že by ten psycholog měl v té škole působit, poznat to prostředí, i ty žáky. A ne, že dojíždí jednou týdně či za 14 dní. A hlavně by to mělo být dáno už přímo od státu, nějaké dotace, aby se ten psycholog financoval a ne aby si škola, horkotěžko, sháněla finance sama, pomocí dotací, které nejsou stoprocentně jisté, a ředitel do poslední chvíle neví, jestli si toho psychologa může dovolit nebo ne.

Získala jste díky působení ŠP znalost nových postupů a dovedností?

Dovednosti a postupy ohledně žáků asi ne, protože si myslím, že každý metodik prevence je natolik vzdělaný a prošel mnoha školeními, že je to na stejné úrovni, jako jsou tito psychologové. Ale neumíme pracovat s těmi dětmi do hloubky, do toho já bych osobně ani nešla, protože bych nevěděla, co s tím, když to dítě jakoby rozebírá. Na to má ten psycholog samozřejmě větší zkušenosti. On může i pracovat i s jinými institucemi a má tam trošku jiné slovo než máme my, učitelé. A pokud třeba přijde posudek od psychologa k lékaři nebo na OSPOD, tak se na to kouká jinak, protože už vědí, že je to i další instituce, která očekává jakoby pomoc z této strany.

A radil vám psycholog, jak máte konkrétně přistupovat k žákovi při vzniku problému?

Radil, když jsme tam měli tu psycholožku, tak nám radila, jak přistupovat k tomu žákovi, který je problémový, jak jsem se o něm zmiňovala. Trvá to už 3 roky a teď to graduje, to jeho chování. Nicméně, problém psychologů je právě ten, že oni se na to dívají z pozice toho jednoho člověka a zabývají se tím člověkem individuálně. A neumí nám poradit, jak se k němu máme chovat jakoby v tom kolektivu. Protože když my s tím problémovým žákem jednáme individuálně, tak on se chová naprosto

normálně. Ale jakmile se dostane do kolektivu, tak je naprosto nezvladatelný a ten psycholog nám poradí věci, které my v tu chvíli nemůžeme udělat. On nám řekne „nechte ho být“, ale my ho nemůžeme nechat být, protože my za něj máme zodpovědnost. Nebo nám řekne, že to musí děti ostatní děti pochopit. No ty ostatní děti to sice můžou pochopit, ale přestane je to bavit. Proč jemu by to mělo procházet a ostatním ne. Tak to jsou takové věci, které nám ten psycholog řekne, ale ty rady jsou pro nás v rámci kolektivu naprosto bezpředmětné, protože on nám nepomůže v bezprostřední situaci, když ho chytne agresivní amok, aby nám ho pomohl zvládnout. On tam v té chvíli není. On nám řekne, ať ho necháme vyvztekat, ale jak to máme udělat v kolektivu 20 dětí, ab někomu neublížil. To prostě nejde, v tu chvíli. Takže ano – teoretické rady přicházejí, ale při praktickém řešení problému nám ten psycholog, si myslím, nepomohl ještě ani jednou. Musíš si poradit sám. Možná to je jinde jinak, to nevím. Ale to je právě ten problém, kdyby tam byl ten psycholog každodenně a byl k ruce, tak může okamžitě zasáhnout a vyhledat jeho odbornou pomoc. Ale jakmile tam je jednou za týden a on vám řekne teoreticky, jak problém řešit, tak to v praxi nejde.

Domníváte se, že přítomnost ŠP ovlivnila atmosféru na škole?

Určitě, pokud tam psychologka byla. Když právě docházelo ke střetu těch názorů, kdy ona říkala něco jiného rodičům než ten učitel a nebyli ochotni se sjednotit na tom názoru, tak se vůči tomu psychologovi vybuchovalo takové nepřátelské klima, ze strany některých rodičů. Teď, když tam máme tuhle paní psychologku, která působí v poradně a má daleko více zkušeností, tak ta je opravdu vstřícná a cítíme od ní tu podporu. Když je nějaký závažný problém, tak se na to umí podívat i z pohledu toho kolektivu dětí a je schopná nám poradit. Takže teď to funguje fakt dobře. Takže mezi námi nenastal spor, jako mezi pedagogickým sborem, ale spíš tam byl problém v názoru psychologa a názoru učitele. Ale je to člověk od člověka.

A působilo to i nějak pozitivně na děti, když měli psychologa?

Využívaly toho i předtím a teď – nevyužívají to jakoby samy ty děti, ale u nás to funguje tak, že máme vytypované děti, které mají výchovné nebo i vzdělávací problémy nebo mají i problémy v rodině a víme o tom, že ty děti si s tím neumějí poradit. Tak máme udělaný seznam těch dětí, rodiče musí podepsat souhlas, že ten psycholog s nimi může pracovat. A když tam ta paní psychologka je, tak děti za ní docházejí, zhruba tak po půl hodinách, ona s nimi hovoří o těch problémech. Pak nám ona dává zpětnou vazbu, ne to, co se dozvěděla, ale proč to tak je a jak bychom

měli třeba postupovat. Nebo nám řekne něco o tom žákovi, jak to má v hlavě srovnané. Takže děti toho využívají, určitě.

Změnilo se něco na škole (pozitivně nebo negativně) s příchodem ŠP?

Viz odpověď u otázky č. 9.

Domníváte se či nikoliv, že ŠP zasahuje do vašich kompetencí?

No, myslím si, že v tom prvním případně – ne, že by zasáhl do kompetencí, ale dostal nás do situace, kdy ten rodič potom sám přišel za učitelkou a ta maminka řekla, že je naprosto zmatená, že původně zastávala názor učitele, že si myslela, že má dobrý názor, a že je to pro to dítě nejlepší. A od té doby, co byla u psychologičky, tak je zmatená, že jí psychologička řekla opak.

Můžete porovnat spolupráci se ŠP a pedagogicko-psychologickou poradnou?

Co se týká poradny, tak s nimi mám akorát zkušenosti ohledně dyslektických či dyskalkulických dětí. Když jedním s poradnou, tak spíš z toho důvodu, že mají děti problém s učením a oni nám dávají doporučení, co s nimi máme dělat. Ale vzhledem k tomu, že učím na druhém stupni, tak oni sami říkají, že nějaká náprava dysporuch je nesmysl, a že ty reedukace, že se jakoby dětem věnujeme nad rámec vyučování, jsou spíše o doučování a procvičování toho učiva. A já s nimi mám dobrou zkušenost. Co se týká toho psychologa, tak teď ta paní je z poradny, tak ta zkušenost je dobrá.

Co se týká dlouhodobého případu žáka, o kterém jste hovořila, dala byste přednost spolupráci se školním psychologem nebo s psychiatrem?

Spolupracujeme s oběma. To už je problém i pro psychiatra. Takže on má diagnózu a je pod práškama. Situace je taková, že psycholog s námi spolupracuje mnohem víc než psychiatr, protože když chlapec jede na návštěvu k doktorce, tak ona po nás chce zprávu, my ji pošleme a my chceme od ní nějakou zpětnou vazbu, co s ním máme dělat. Ona nám většinou napíše to, co nám říká ten psycholog. Takže zase nám neporadí, co dělat v rámci kolektivu. Ale tam je ta spolupráce hrozně okrajová. On když tam jede jednou za 2 měsíce na kontrolu, tak my tu zprávu máme zase po dalším měsíci.

Považujete práci ŠP na škole celkově jako přínosnou nebo spíše negativně?

Přínosnou, ale pokud by opravdu fungoval na 100% nebo aspoň na 50%. Jestliže tam jsou na čtvrtinové úvazky, tak to je hrozně málo. To se nestačí seznámit ani s tím klimatem školy, jenom to, co jim řekneme my, tak si udělají obrázek. Ale aby fungovali, tak je potřeba, aby chodili třeba i do hodin, do toho třídního kolektivu, aby

pracovali se třídou a aby ta třída věděla, že tam ten člověk je, že kdykoliv přijde. Třeba v rámci třídnické hodiny můžou něco řešit. Protože někdy to třeba ani třídní učitel vyřešit neumí nebo se do toho bojít jít, protože to je závažné a nechce se v tom „nimrat“, aby v tom neudělal ještě víc neplechy.